

มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา
พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยาน

นางวิศัลยา มุสิกรัตน์

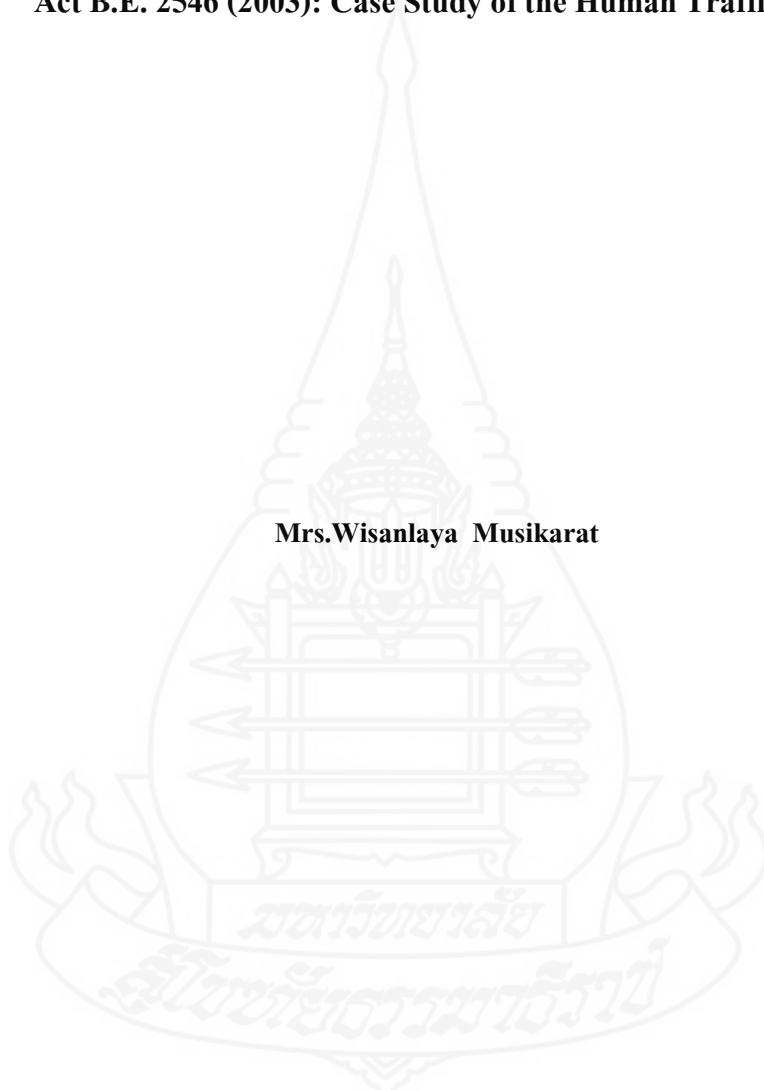
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

Witness Protection Measure pursuant to the Witness Protection in Criminal Case

Act B.E. 2546 (2003): Case Study of the Human Trafficking

Mrs. Wisanlaya Musikarat

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง
พยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีการคุ้มครอง
ชื่อและนามสกุล นางวิศัลยา มุสิกรัตน์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

 ส.ว.ว. วรรณวิภา

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)

.....
(รองศาสตราจารย์วารุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน
ในคดีอาญา พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยาน

ผู้ศึกษา นางวิศัลยา มุสิกรัตน์ รหัสนักศึกษา 2594001667 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับมาตรการของการคุ้มครองพยานจากการคุ้มครองพยาน ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ (2) เพื่อนำผลการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีคุ้มครองพยาน ตลอดจนเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมาย (3) เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารด้วยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย ประมวลกฎหมาย คำพิพากษาของศาล วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังมีประเด็นปัญหาบางประการ คือ (1) ไม่มีกฎหมายคุ้มครองพยานที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในเรื่องกันพยาน (2) ประเด็นเรื่องค่าสินไหมทดแทน (3) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานคุ้มครองพยานในกรณีฉุกเฉิน ดังนั้น การให้ความคุ้มครองเพื่อให้พยานรู้สึกว่าเป็นตนเองและบุคคลในครอบครัวได้รับความปลอดภัยและเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบและการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีคุ้มครองพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องและรองรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2551

คำสำคัญ พยาน การคุ้มครองพยาน มาตรการคุ้มครองพยาน

Independent Study title: Witness Protection Measure pursuant to the Witness Protection in Criminal Case Act B.E. 2546 (2003):
Case Study of the Human Trafficking

Author: Mrs. Wisanlaya Musikarat ; **ID:** 2594001667; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study Advisor: Dr. Wanwipa Muangtam, Assistant professor;

Academic year: 2019

Abstract

The objective of this independent study is (1) to study the concepts and theories relating to the witness protection from human trafficking measure pursuant to both Thai and foreign laws on witness protection in criminal case, (2) to apply the analysis result, determine a corrective guideline for the problems in the witness protection in the human trafficking case measure, as well as suggest the law amendment, and (3) to efficiently enforce the laws relating to the witness protection in the human trafficking case measure pursuant to the Witness Protection in Criminal Case Act B.E. 2546 (200) to be more consistent with the current state of society.

This independent study is a qualitative research using the documentary research through the study, search and collection of data from books, textbooks, academic articles, research reports, codes of law, court sentences, dissertations, thesis, electronic media and internet data, as well as legislations of both Thai and foreign relevant laws.

The finding of the studying results indicated that some of Thailand problem issues included (1) none of the laws on witness protection relating to human trafficking in the matter of witness retention, (2) compensation issue, and (3) special witness protection in human trafficking measure in case of emergency. Therefore, the witnesses have been protected to make them feel that they themselves and their family members have been secure and confident on the justice process. For the efficiency and consistency of the responsible officer's operation and the enforcement of laws relating to the witness protection in human trafficking case measure, to support the current situations, the Witness Protection in Criminal Case Act B.E. 2546 (2003) and Anti-Human Trafficking Act B.E. 2551 (2008) should be amended.

Keywords: Witness, Human Trafficking, Witness Protection Measure

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรเดช มโนลีหกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิตา วิมลคุณารักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์ คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะข้อคิดเห็น พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตาและเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของคณาจารย์ และต้องขอกราบขอบพระคุณในความเมตตากรุณาของท่านอาจารย์ทั้งสามท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณสำนักงาน ป.ป.ช. หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานที่สนับสนุนองค์ความรู้ แหล่งข้อมูล และแรงจูงใจก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดู คอยอบรมสั่งสอน และสนับสนุนการศึกษามาถึงวันนี้ ด้วยความรักความห่วงใย คอยเป็นกำลังใจในทุกๆด้าน ทำให้ผู้ศึกษามีความตั้งใจและกำลังใจที่ดี สามารถทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์

หากมีจุดบกพร่องประการใดในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

วันวิสาข สัมพันธ์

มิถุนายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ณ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
3. ประเด็นปัญหาในการศึกษา	5
4. สมมติฐานในการศึกษา	5
5. ขอบเขตการศึกษา	6
6. ระเบียบวิธีวิจัย	6
7. คำนิยามศัพท์	6
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ และการค้ามนุษย์	8
1. แนวคิดตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ	8
1.1 อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่ จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000	8
1.2 พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก	10
1.2.1 ความหมายตามพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและ ลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก	11
2. ความจำเป็นในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์	12
2.1 ความหมายของพยานในคดีค้ามนุษย์	12
2.1.1 ความหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551	12
2.1.2 องค์ประกอบของการเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์	13

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1.3 ลักษณะพิเศษของพยานในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์.....	15
2.2 บทบาทความสำคัญของพยานบุคคล.....	17
2.2.1 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริม ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา.....	18
2.2.2 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน.....	19
2.2.3 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการควบคุม ความสงบเรียบร้อยต่อสังคม.....	19
2.2.4 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม.....	19
2.3 ความจำเป็นในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	20
2.4 พยานบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ.....	20
3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.....	23
บทที่ 3 มาตรการคุ้มครองพยานคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทยและต่างประเทศ.....	28
1. การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	28
1.1 การจำแนกเหยื่อเด็กและผู้ใหญ่ของการค้ามนุษย์ในทางเพศ.....	34
1.2 สิทธิของเหยื่อหรือผู้ถูกค้ามนุษย์ในการพักอาศัยต่อไปในประเทศผู้รับ.....	35
1.3 การให้วีซ่าแก่ผู้ถูกค้ามนุษย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	35
1.4 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์.....	37
1.5 การช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ถูกค้า.....	39
1.6 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.....	39
2. การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศฝรั่งเศส.....	40
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน.....	41
2.2 ระบบการคุ้มครองพยาน.....	43
2.2.1 มาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	43
2.2.2 มาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์.....	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย.....	48
3.1 ความทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองพยานในอังกฤษ.....	48
3.2 มาตรการที่ศาลใช้คุ้มครองพยาน.....	49
3.3 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์.....	52
4. การคุ้มครองพยานคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย.....	56
4.1 ความเป็นมาของการค้ามนุษย์ในประเทศไทย.....	57
4.1.1 รูปแบบการค้ามนุษย์ในปัจจุบัน.....	58
4.1.2 รูปแบบการค้ามนุษย์ตามองค์ประกอบความผิดฐานค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551.....	61
4.1.3 ปัญหาที่เกิดจากการค้ามนุษย์.....	66
4.1.4 ปัจจัยและความเสี่ยงที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์.....	68
4.2 กระบวนการยุติธรรมชั้นก่อนพิจารณาในการค้นหาความจริง จากพยานในการค้ามนุษย์.....	68
4.2.1 การค้นหาความจริงในชั้นสอบสวน.....	68
4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการค้นหาความจริงจากเหยื่อในการค้ามนุษย์.....	70
4.2.3 การคัดแยกเหยื่อ.....	73
4.3 ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการยุติธรรมชั้นพิจารณาในการ คุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์.....	79
4.4 ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณา ในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์.....	80
4.5 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ในกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	80
4.6 หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน.....	84
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองพยานคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย.....	87
1. ปัญหาบทบัญญัติในการกันผู้กระทำความผิดเป็นพยานในคดีค้ามนุษย์.....	93
2. ปัญหาเรื่องการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่อค้ามนุษย์.....	96
3. มาตรการพิเศษเรื่องการคุ้มครองพยานค้ามนุษย์ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง.....	98

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	101
1. บทสรุป.....	101
2. ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	105
ประวัติผู้ศึกษา.....	112

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของ
ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย..... 88

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันจะพบว่า ปัญหาการค้ามนุษย์ได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยประเทศไทยถือว่าเป็นทั้งประเทศที่เป็นแหล่งที่มา เส้นทางผ่าน และจุดหมายปลายทางของขบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งขบวนการค้ามนุษย์ได้มีความเชื่อมโยงมาในรูปแบบของอาชญากรรมอื่นๆ¹ การค้ามนุษย์ถือว่าเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศชาติและสวัสดิภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและสตรีแล้ว มักจะถูกใช้เป็นช่องทางในการหารายได้ให้แก่กลุ่มก่อการร้าย และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ด้วยเหตุนี้ทั่วโลกจึงได้หันมาให้ความสำคัญต่อการต่อต้านและปราบปรามการค้ามนุษย์อย่างจริงจังและเพิ่มมากขึ้น

จากที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เป็นอย่างมาก และถูกจัดอันดับให้อยู่ใน Tier 3 มาตลอดระยะเวลาหลายปี ซึ่งประเทศไทยก็พยายามแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ตลอดมา โดยรัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ และผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องร่วมมือแก้ไขปัญหานี้กันอย่างเร่งด่วน

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2561 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่ รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปี 2561 (TIP Report 2018) โดยในปีนี้ ประเทศไทยได้รับการ จัดอันดับให้อยู่ใน Tier 2 ซึ่งเป็นการปรับอันดับขึ้นจากที่เคยได้รับการจัดให้อยู่ใน Tier 2 Watch List เมื่อปี 2560 สะท้อนให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงความจริงจัง ความพยายาม และความคืบหน้าในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในทุกรูปแบบที่รัฐบาลไทยได้มุ่งมั่น สร้างขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิด การคุ้มครองดูแล ช่วยเหลือผู้เสียหาย และการป้องกันการตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ โดยประเทศไทยพร้อมจะให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนต่างๆ ในประเทศ องค์กรระหว่าง

¹จิตพล กาญจนกิจ. (2559). “ความท้าทายของรัฐบาลอาเซียนในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ”, *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, ปีที่ 46, ฉบับที่ 1, หน้า 51 - 77.

ประเทศ และนานาประเทศซึ่งรวมถึงสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดต่อไป เพื่อผลักดันให้การแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์เกิดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในเชิงกว้างและลึกมากยิ่งขึ้นในอนาคต²

แต่ในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมายของการค้ามนุษย์นั้น พบว่าไม่อาจนำไป บังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ใช้ระบบกล่าวหา ฝ่ายโจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบให้สิ้นกระแสความ หากมีข้อสงสัยต้องยก ประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย กล่าวคือ คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ พยานหลักฐานต่างๆ จากประจักษ์พยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การของพยานบุคคล³ แต่เนื่องจาก ส่วนใหญ่ในคดีค้ามนุษย์ ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ไม่มีใครกล้ามาให้การ เป็นพยาน เพราะเกรงว่าจะเกิดภัยอันตรายกับตนเองและบุคคลในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมจึง ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดและตัวการมาลงโทษได้

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน คือ พระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ในหมวด 1 มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน และหมวด 2 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ซึ่งมาตรา 8 กำหนดว่า พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ⁴ ได้ คือ

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็น ธุระจัดหาพ่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็ก และผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก

² รายงานสถานการณ์การละเมิดสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 26/2561 ระหว่างวันที่ 23-29 มิถุนายน 2561, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.

³ คณิต ฌ นคร. (2542). การเสวนาเรื่อง กฎหมายคุ้มครองพยาน, เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ห้องประชุม ชั้น 9 อาคารมดิชน เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2542.

⁴ มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการคุ้มครองที่ยกระดับความสำคัญของการคุ้มครอง ความปลอดภัยให้กับพยาน โดยคดีที่จะร้องขอรับการคุ้มครองจะต้องเป็นคดี ตามที่กฎหมายคุ้มครองพยานกำหนดไว้ และต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งคดีและการกระทำผิดที่มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอาชญากรรม กระทบ ต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงแห่งรัฐ.

⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 282-283.

หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการ หรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน⁶

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

ผู้ศึกษาจึงขอเสนอปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ในรูปแบบการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้เสียหายและเหยื่อ เนื่องจากพยานดังกล่าวกฎหมายได้กำหนดมาตรการคุ้มครองที่มีความแตกต่างกัน โดยที่พยานที่เป็นผู้เสียหายและเหยื่อจะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 36⁷ บัญญัติว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายระหว่างที่อยู่ในความดูแลไม่ว่าบุคคลนั้นจะพำนักอยู่ ณ ที่ใด ไม่ว่าก่อน ขณะ หรือหลังการดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย ในกรณีที่ผู้เสียหายจะได้รับการเบิกความหรือเป็นพยานในความผิดฐานค้ามนุษย์” ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นพยานได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

ถ้าผู้เสียหายต้องเดินทางกลับประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนา หรือบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายอยู่ในประเทศอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานในประเทศนั้นๆ ไม่ว่าจะป็นหน่วยงานในภาครัฐหรือภาคเอกชน และไม่ว่าจะกระทำผ่านสถานทูตหรือสถานกงสุลของประเทศนั้นๆ หรือไม่ก็ตาม เพื่อให้มีความคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายและบุคคลในครอบครัวอย่างต่อเนื่องในประเทศนั้น”

จากการศึกษาพบว่า การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นเป็นเสมือนการปราบปรามทางสังคมที่จะช่วยให้

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 209-216.

⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 36.

ประชาชนผู้อื่น ไม่กล้ากระทำความผิด การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงศึกษาบทบัญญัติให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ทั้งพยานที่เป็นผู้เสียหาย พยานที่เป็นเหยื่อ เนื่องจากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ.2546 มิได้กล่าวครอบคลุมถึงการให้การคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานที่อยู่ในกระบวนการ ค้ำมนุษย์ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 3⁸ “พยาน” หมายความว่า พยานบุคคล ซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้ง ผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิได้หมายความว่ารวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน” ถึงแม้พระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาแล้วก็ตาม ผู้ศึกษามีความเห็นว่ บทบัญญัติดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยภาพรวมนับว่าเป็นบทบัญญัติที่กว้างเกินไป นอกจากนี้ในทางปฏิบัติคดีอาญาเป็นคดีที่ความรุนแรงแตกต่างกัน ซึ่งคดีค้ำมนุษย์นับเป็นคดีอาญาที่มีความรุนแรงมากต่อมนุษยชาติ เป็นองค์กรอาชญากรรมที่ ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีการเอารัดเอาเปรียบ และ โหดเหี้ยมเป็นอย่างมาก บั่นทอนต่อความ เจริญของประเทศและภูมิภาคอย่างประเมินค่ามิได้ รัฐก็สมควรให้ความคุ้มครอง อย่างเร่งด่วนและมี มาตรฐาน เนื่องจากพยานเหล่านี้มักจะถูกข่มขู่และถูกคุกคามจากเหล่าอาชญากรรมอยู่เสมอ ซึ่งให้มีความ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550⁹ บัญญัติรับรองสิทธิของ พยานไว้ว่า ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิใน กระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทนค่าทดแทน และ ค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นให้เป็น ไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹⁰ ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25¹⁰ “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญ แล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพ ที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่น ว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 3.

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.2550 มาตรา 40.

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.2560 มาตรา 25.

อันดี ของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้น ได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” วรรคท้าย “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญา ของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา หรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของการคุ้มครองพยานจากการค้ำมนุษย์
- 2.2 เพื่อศึกษามาตรการในการคุ้มครองพยานจากการค้ำมนุษย์
- 2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาของมาตรการในการคุ้มครองพยานจากการค้ำมนุษย์
- 2.4 เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากมาตรการในการคุ้มครองพยานจากการค้ำมนุษย์

3. ประเด็นปัญหาการศึกษา

- 3.1 ปัญหาบทบัญญัติในการกันผู้กระทำความผิดเป็นพยานในคดีค้ำมนุษย์
- 3.2 ปัญหาเรื่องการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่อค้ำมนุษย์
- 3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการพิเศษเรื่องการคุ้มครองพยานค้ำมนุษย์ในกรณีถูกเงินจำเป็นอย่างยิ่ง

4. สมมติฐานการศึกษา

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 36 ที่บัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายในระหว่างที่อยู่ในความดูแล โดยไม่ว่าบุคคลนั้นจะพำนักอยู่ ณ ที่ใด ไม่ว่า

ก่อน ขณะ หรือหลังการดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย ในกรณีที่ผู้เสียหายจะได้รับการเบิกความหรือเป็นพยานในความผิดฐานค้ามนุษย์นั้น แต่ในปัจจุบันยังขาดกระบวนการพิจารณาที่เป็นสากล จึงควรพัฒนามาตรการการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

5. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาวิธีการคุ้มครองพยานที่เหมาะสมกับพยานในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคลในคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล ตั้งแต่ช่วงก่อนการเข้าเบิกความเป็นพยาน ขณะเบิกความเป็นพยาน และหลังเบิกความเสร็จสิ้นแล้ว และเปรียบเทียบมาตรการในการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานที่ใช้ในประเทศไทยกับต่างประเทศ

6. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้า รวบรวม จากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศจากกฎหมาย เอกสาร บทความ สถิติ และจากประสบการณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขและปรับปรุง กฎหมายและการบริหารให้สอดคล้องกัน

7. คำนิยามศัพท์

พยาน ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงในคดีต่อศาล ศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานชนิดนี้โดยที่พยานเป็นผู้เล่าเรื่อง¹¹ หรือตอบคำถามของศาลหรือคู่ความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็น ได้ฟังหรือได้ทราบมาก่อน

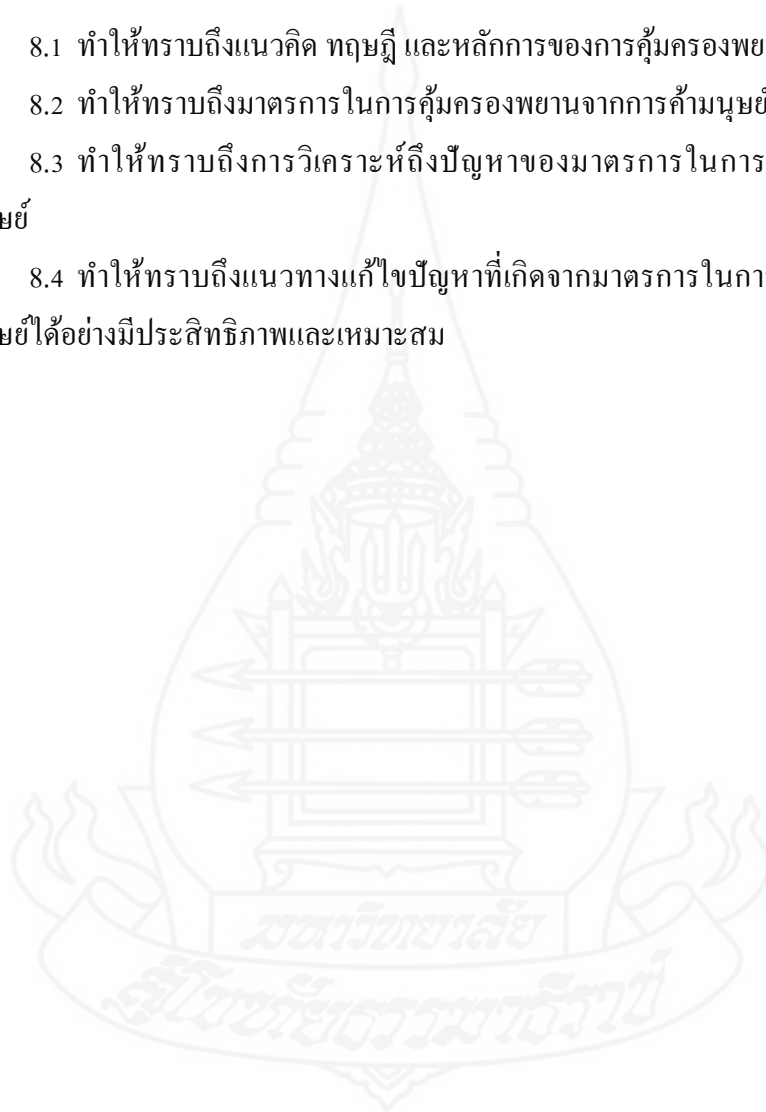
การค้ามนุษย์ ในที่นี้หมายถึง โดยการจัดหา ซื้อขาย จำหน่าย พามาจาก หรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ การจัดหา การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการ

¹¹ สมชัย ฑีฆาอุตมาร. (2552). พยานหลักฐาน, สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), หน้า

รับไว้ซึ่งบุคคลการให้ความเอาใจใส่ ดูแลทุกข์สุขของพยานตามความเหมาะสม รวมทั้งการให้ความสะดวก และสิทธิบางอย่างที่จำเป็น

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 8.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของการคุ้มครองพยานจากการก้ำมวนุชย์
- 8.2 ทำให้ทราบถึงมาตรการในการคุ้มครองพยานจากการก้ำมวนุชย์
- 8.3 ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ถึงปัญหาของมาตรการในการคุ้มครองพยานจากการก้ำมวนุชย์
- 8.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากมาตรการในการคุ้มครองพยานจากการก้ำมวนุชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์และ การค้ามนุษย์

การพิจารณาคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาทั่วไปหรือคดีเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ให้ความสำคัญกับพยานหลักฐาน โดยเฉพาะพยานบุคคล จึงจำเป็นต้องพิจารณาหลักการในการดำเนินคดีอาญา ความหมายของพยานบุคคล ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีและมาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

1. แนวคิดตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ

1.1 อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000¹²

อนุสัญญาสหประชาชาติต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานระดับสากลเกี่ยวกับการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม

ประเทศไทยได้ลงนามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กร เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2543 โดยมีภาคีทั้งสิ้น 124 ประเทศ โดยอนุสัญญานี้ มีเป้าหมายหลักเพื่อทำลายล้างองค์กรอาชญากรรมที่มีเครือข่ายข้ามประเทศ เพราะการค้าผู้หญิงและเด็กที่ดำเนินการโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีความร้ายแรงและมีขนาดของปัญหาที่ใหญ่โตเกินกว่าที่กลไกระดับชาติจะสามารถจัดการในลักษณะเดียวกับอาชญากรรมเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเป็นองค์กรที่มีลักษณะจัดตั้งมีระบบการปกครองบริหารภายในสามารถระดมทรัพยากรและกำลังอย่างเป็นเอกภาพ มีศักยภาพในการทำลายล้างและก่ออันตรายแก่สังคมสูงเพราะประกอบด้วยทุน เทคโนโลยีชั้นสูง โดยมีขอบเขตการบังคับ

¹²กรรภิรมย์ โกมลารชุน และคณะ. (2562). รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กุมภาพันธ์, หน้า 77-80.

ใช้ในด้านกรป้องกัน การสืบสวน และการดำเนินคดีเกี่ยวกับฐานความผิดที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกลุ่มองค์กรอาชญากรรม การโอนย้าย ถ่ายเท ฟอกทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด การทุจริตคอร์รัปชัน การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก รวมทั้งฐานความผิดร้ายแรงที่อนุสัญญาฯ ได้กำหนดนิยามว่าเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป โดยมีบทบัญญัติเรื่องคุ้มครองพยานอยู่ในข้อ 24 ดังนี้

“ข้อ 24 การคุ้มครองพยาน

รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานบุคคลที่ให้การอันเป็นประโยชน์แก่รัฐเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามอนุสัญญานี้ ให้ปลอดภัยจากการแก้แค้นหรือการข่มขู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การคุ้มครองดังกล่าวให้หมายความรวมถึงบุคคลในครอบครัว และบุคคลอื่นๆ ที่มีความใกล้ชิดกับพยานอีกด้วย

มาตรการตามความประสงค์ในวรรคหนึ่ง หมายความรวมถึงมาตรการดังต่อไปนี้ และสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม โดยไม่กระทบสิทธิของจำเลย

(a) การกำหนดให้มีกระบวนการคุ้มครองทางกายภาพสำหรับพยานบุคคล เช่น การโยกย้ายถิ่นที่อยู่ในขอบเขตที่จำเป็นและเป็นไปได้ การอนุญาตให้ปกปิดหรือจำกัดข้อมูลเกี่ยวกับตัวตนและถิ่นที่อยู่ของบุคคลเช่นว่านี้

(b) การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานเรื่องการสืบของพยานบุคคล โดยรูปแบบที่สามารถรับรองความปลอดภัยได้ เช่น การอนุญาตให้เบิกความผ่านเครื่องมือเทคโนโลยีด้วยภาพและเสียงทางไกล หรือวิธีการอื่นทำนองเดียวกัน

รัฐภาคีจะต้องพิจารณาเรื่องความตกลงหรือการจัดการกับรัฐภาคีอื่นๆ สำหรับมาตรการการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ของบุคคลที่ได้กล่าวไว้ในวรรคหนึ่ง

บทบัญญัตินี้ให้นำไปใช้กับผู้เสียหายที่มีฐานะเป็นพยานบุคคลด้วย”

เมื่อพิจารณาข้อ 24 แห่งอนุสัญญาฯ แล้วจะพบว่า รัฐภาคีมีหน้าที่ต้องใช้มาตรการคุ้มครองพยานที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่กำหนดไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการร่วมมือกันของรัฐภาคีในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ถือเป็นมาตรการขั้นต่ำที่รัฐภาคีจะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายของตน¹³ ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีก็จะต้องพิจารณากฎหมายภายในที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา

¹³ วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2551). “การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 : การปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานผู้เสียหายในประเทศไทย”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 11.

พ.ศ.2546 ว่ามีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอหรือไม่ เป็นไปตามแนวทางคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาฯ หรือไม่ จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติ กฎหมายบางเรื่องขึ้นใหม่หรือไม่

1.2 พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก¹⁴

พิธีสารนี้มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยมุ่งเน้นไปที่ผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ ตลอดถึงให้ความคุ้มครอง การช่วยเหลือ และการส่งเสริมให้รัฐภาคีให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามพิธีสาร ซึ่งจะมีผลบังคับใช้เมื่อมีประเทศต่างๆ เข้าเป็นรัฐภาคีจำนวน 40 ประเทศ ประเทศไทยได้ลงนามในพิธีสารฯ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) ในเดือนตุลาคม ค.ศ.2513 มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีสมาชิกจำนวน 157 ประเทศ โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีพิธีสารฯ ลำดับที่ 158¹⁵ อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก ในวันเดียวกัน เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ.2013 (พ.ศ.2556) โดยมีพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา ทรงเป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการยื่นสัตยาบันดังกล่าวต่อผู้แทนเลขาธิการสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้อนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ ได้มีผลบังคับใช้กับประเทศไทยในวันเดียวกัน คือ ตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ.2013 เป็นต้นไป พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญเป็นกรณีพิเศษต่อเหยื่อของการค้ามนุษย์ที่เป็นเด็กและผู้หญิง มีการกำหนดให้การค้ามนุษย์เป็นการกระทำความผิดทางอาญา กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครอง และกำหนดวิธีการช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในลักษณะที่แตกต่างออกไป เช่น ให้มีการพิจารณาคดีลับได้ การจัดให้มีการฟื้นฟูผู้เสียหายทางกายภาพทางจิตใจ ต่อถึงมีกระบวนการจัดส่งผู้เสียหายคืนสู่สังคม และการกำหนดให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นต้นทางและประเทศที่ปลายทางของการค้ามนุษย์

¹⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก หน่วยที่ 12, สาขาวิชารัฐศาสตร์, หน้า 25.

¹⁵ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กเสริมอนุสัญญาฯ, สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th>.

1.2.1 ความหมายตามพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก¹⁶

พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Protocol To Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ประกาศว่าการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กจะต้องมีแนวทางระหว่างประเทศที่สมบูรณ์ในประเทศที่เป็นต้นทาง ประเทศที่เป็นทางผ่านและประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งรวมถึงมาตรการที่จะป้องกันการค้ามนุษย์เช่นว่า มาตรการลงโทษผู้ค้ามนุษย์ และมาตรการที่จะปกป้องผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เช่นว่า รวมถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายซึ่งเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ และได้กำหนดนิยามความหมายของการค้ามนุษย์ว่า

“การค้ามนุษย์” หมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งบุคคลด้วยวิธีการขู่เข็ญ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบีบบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว ด้วยการฉ้อโกง ด้วยการหลอกลวง ด้วยการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือด้วยการใช้ สถานะความเสี่ยงภัยจากการค้ามนุษย์โดยมิชอบ หรือมีการให้ หรือการรับเงิน หรือผลประโยชน์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลผู้มีอำนาจ ควบคุมบุคคลอื่นเพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงประโยชน์ การแสวงประโยชน์อย่างน้อยที่สุด ให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากการค้า ประเวณีของบุคคลอื่นหรือการแสวงประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ได้ บังคับ หรือการตัดอวัยวะออกจากร่างกาย

¹⁶ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). การป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์: วาร
แห่งชาติ, หน้า 2 – 3.

2. ความจำเป็นในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

2.1 ความหมายของพยานในคดีค้ามนุษย์

2.1.1 ความหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562¹⁷

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีบทแก้ไขล่าสุดเป็นการแก้ไขตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้ในมาตรา 6 ว่า “ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล หลอกหลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงิน หรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

2) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก

ผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์”

จากลักษณะของการกระทำที่ระบุว่าเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562 เห็นได้ว่า มีความสอดคล้องในลักษณะเดียวกัน กับการนิยามความหมายตามพิธีสารฯ อันเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชน และหลักมนุษยธรรมที่ประชาคมระหว่างประเทศยึดถือ ซึ่งการกระทำที่จะเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ ตามบทบัญญัติในมาตรา 6 นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนาเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- 1) การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี
- 2) การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก

¹⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562.

- 3) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น
- 4) การเอาคนลงเป็นทาส
- 5) การนำคนมาขอตาน
- 6) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ
- 7) การบังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า
- 8) การอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะ

ยินยอมหรือไม่ก็ตาม

2.1.2 องค์ประกอบของการเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์¹⁸

การพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือไม่นั้น คู่มีอ สำหรับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ได้กำหนดว่า ต้องมี องค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1) ถูกกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้
 - (1) จัดหา (ไปเลือกเฟ้นหามา จัดให้ได้คนมาไม่ว่ากระทำด้วยวิธีใดๆ)
 - (2) ซื้อ (เอาเงินตราแลกกับคน ไม่ได้หมายความว่าความถึงสัญญาซื้อขาย)
 - (3) ขาย (เอาคนไปแลกเงินตรา เอาเงินเขามาโดยยอมตนเข้ารับใช้การ งาน ของเจ้าของเงินที่เรียกว่า ขายตัวลงเป็นทาส)
 - (4) จำหน่าย (ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน โอน เอาออก ซึ่งเพลงมาจากจ่าย)
 - (5) พามาจาก (นำไปหรือนำมาโดยมีต้นทาง และแสดงอาการต่อเนื่อง เรื่อยมาถึงปัจจุบัน พามาจากที่ใดก็ได้ ในหรือนอกราชอาณาจักรก็ได้)
 - (6) ส่งไปยังที่ใด (ทำให้เคลื่อนพันจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อให้ถึง ผู้รับ หรือเป้าหมายด้วยอาการต่างๆ เช่น ส่งข้าม ส่งผ่าน ส่งต่อ เคลื่อนออกจากที่ ใช้ตรงกันข้ามกับ มา โดยส่งไปยังที่ใดก็ได้ ในหรือนอกราชอาณาจักรก็ได้)
 - (7) หน่วงเหนี่ยว (รั้งตัวไว้ ดึงถ่วงไว้ กักไว้ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง)
 - (8) กักขัง (บังคับให้อยู่ในสถานที่อันจำกัด เก็บตัวไว้ในสถานที่อันจำกัด)
 - (9) จัดให้อยู่อาศัย (จัดที่พักพิง ที่พักผ่อน)
 - (10) รับไว้ (รับหรือพาคนไปสู่ที่พักเพื่อเก็บเข้าที่ หรือเอาเข้าที่)

¹⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 21, หน้า 3- 5.

2) ถูกกระทำด้วยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

(1) ช่มชู้ (ทำให้กลัว ทำให้เสียขวัญ ทำให้ผู้อื่นต้องกลัวว่าจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน หรือแก่ทรัพย์สินของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อย ร้ายแรงถึงขนาดที่จะพึงกลัว)

(2) ใช้กำลังบังคับ (ใช้แรงบังคับให้ทำหรือใช้อำนาจสั่งให้ทำ หรือให้ปฏิบัติ หรือให้จำต้องทำ หรือให้เป็นไปตามความประสงค์โดยกระทำแก่กายหรือจิตใจด้วยแรงกายภาพหรือ วิธีอื่นใด เป็นเหตุให้บุคคลอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้)

(3) ลักพาตัว (แอบหรือลอบนำคนไปหรือนำคนมา โดยบุคคลนั้นไม่ยินยอม)

(4) ท้อถุด (ใช้อุบายหลอกลวงโดยเอาความเท็จมากล่าวเพื่อให้เขาหลงผิด)

(5) หลอกลวง (ใช้อุบายทุจริตลวงให้เข้าใจผิด แสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ ปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งเพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจผิด)

(6) ใช้อำนาจโดยมิชอบ (ใช้อิทธิพลเพื่อที่จะบังคับให้ผู้อื่นต้องยอมทำตามไม่ว่าจะด้วยความสมัครใจหรือไม่ หรือตามสามารถบันดาลให้เป็นไปตามความประสงค์ การปฏิบัติการกระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยมิชอบด้วยกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น)

(7) โดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล

ถ้ากระทำต่อเด็ก แม้จะไม่ใช่วิธีการดังกล่าวข้างต้นและไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ให้ถือว่าเด็กนั้นเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อของการค้ามนุษย์

3) ถูกกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ดังนี้

(1) การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี โดยการค้าประเวณี หมายความว่า การยอมรับการกระทำชำเรา หรือการยอมรับการกระทำอื่นใด หรือการกระทำอื่นใด เพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการสำส่อนเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็นบุคคลเพศเดียวกันหรือคนละเพศ

(2) การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก (การทำให้เกิดมีขึ้นตามที่ต้องการ ด้วยอาศัย แรงงาน หรือเครื่องจักร หรือโฆษณาให้แพร่หลายซึ่งสิ่งของหรือวัสดุต่างๆ ในทางที่ผิดศีลธรรม)

(3) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น (การได้ประโยชน์ทางเพศในรูปแบบต่างๆ)

(4) การเอาคนลงเป็นทาส โดยทาส หมายถึง บุคคลซึ่งตกอยู่ใต้อำนาจของบุคคลอื่นโดยสิ้นเชิงและจะต้องทำงานให้บุคคลอื่นนั้น)

การนำคนมาขอตาน โดยขอตาน หมายถึง ขอบเงินหรือสิ่งของเลี้ยงชีวิต

- การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ

- การบังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า

- การอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล โดยขูดรีด หมายความว่า

ว่า การแสวงหาประโยชน์ โดยวิธีบีบบังคับเอา การแสวงหาประโยชน์โดยวิธีบีบบังคับให้อินยอมเป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิผลเพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กจะต้องมีแนวทางระหว่างประเทศที่สมบูรณ์ในประเทศที่เป็นต้นทาง ประเทศที่เป็นทางผ่านและประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งรวมถึงมาตรการที่จะป้องกันการค้ามนุษย์ เช่น มาตรการลงโทษผู้ค้ามนุษย์ และมาตรการที่จะปกป้องผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เช่นว่านั้น รวมทั้งโดยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายซึ่งเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ

2.1.3 ลักษณะพิเศษของพยานในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์

1) การเป็นพยานผู้เสียหาย

พยานที่มีความสำคัญมากที่สุดในความผิดฐานค้ามนุษย์ คือ พยานผู้เสียหาย เนื่องจากเป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถือและมีความมั่นคงสูงเมื่อเทียบกับพยานประเภทอื่นๆ คดีความผิดฐานค้ามนุษย์หลายคดีที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เพราะพยานผู้เสียหาย เนื่องจากไม่ยอมให้ข้อเท็จจริงและไม่ให้ความร่วมมือในฐานะพยาน ตลอดจนกล่าวโทษผู้กระทำความผิด แม้ว่าผู้เสียหาย อยู่ในปัจจัยแวดล้อม และพฤติการณ์อาจเข้าข่ายของการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะเด็กและสตรีที่คาดว่าจะเป็นผู้เสียหายมักจะไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริงอันเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน แต่จะให้ข้อมูลในทางตรงกันข้ามเพื่อปกป้องช่วยเหลือบุคคลในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นข้อจำกัดในการคุ้มครองพยานผู้เสียหายของพนักงานสอบสวน เพราะคดีค้ามนุษย์จะมีพยานบุคคลที่สามารถให้ถ้อยคำเป็นพยานในการพิสูจน์และยืนยันความผิดในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม คือผู้เสียหายเท่านั้น หากผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือก็จะมีหลักฐานใดนำไปยืนยันความผิดได้ ซึ่งแตกต่างจากความผิดคดีอาชญากรรมทั่วไปที่มีฆาตกร มีอาวุธปืน มีด ไม้ เป็นของกลาง

ผู้เสียหายในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ที่ทำหน้าที่เป็นพยานจึงอยู่ในสถานะที่พิเศษกล่าวคือ เป็นทั้งผู้เสียหายและเป็นทั้งพยาน พยานผู้เสียหายเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่รู้ข้อเท็จจริง

อย่างชัดเจนทั้งในฐานะที่เป็นพยานไม่ใช่ผู้เสียหาย และในฐานะที่เป็นผู้เสียหายไม่ใช่พยาน อาจกล่าวได้ว่า พยานผู้เสียหายมีลักษณะพิเศษเฉพาะและมักจะตกเป็นเป้าหมายของความเสียหายที่ไม่ธรรมดาหลายประการจึงจำเป็นจะต้องมีมาตรการคุ้มครองที่พิเศษตามไปด้วย โดยปกติผู้เสียหายที่สามารถให้หลักฐานและให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือขึ้นให้การในชั้นศาลในฐานะพยานอาจได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการกระทำดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ

อย่างไรก็ตามพยานผู้เสียหายไม่ควรถูกลดบทบาทเหลือเพียงฐานะแค่เป็นพยาน แต่ยังคงควรได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ที่อยู่ในฐานะเหยื่ออาชญากรรมด้วย และไม่ควรถูกดูเลียดสถานะนี้ไม่ว่าผู้เสียหายนั้นจะขึ้นให้การหรือไม่¹⁹

พยานผู้เสียหายต้องได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายเป็นลำดับแรก และสำคัญที่สุด เนื่องจากผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มักจะข่มขู่ คุกคาม หรือใช้ความรุนแรง เพื่อป้องกันไม่ให้พยานผู้เสียหายขึ้นให้การ หากการให้ความคุ้มครองพยานผู้เสียหายล้มเหลว ความเป็นไปได้ที่ผู้เสียหายนั้นจะให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ก็จะหมดไปทันที แต่การคุ้มครองความปลอดภัยทางร่างกายนั้นอาจเป็นการรบกวนสิทธิความเป็นส่วนตัวของพยานผู้เสียหายนั้นด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติวิธีการคุ้มครองและความจำเป็นในการคุ้มครองเช่นนั้นไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน

มาตรการให้ความคุ้มครองนั้น อาจเป็นการคุ้มครองในศาลหรือนอกศาลก็ได้ สำหรับการคุ้มครองในศาลนั้น เช่น การให้พยานผู้เสียหายเบิกความผ่านระบบโทรทัศน์ (Video Conference) ส่วนการคุ้มครองนอกศาลมักจะอยู่ในความดูแลของตำรวจ เช่น การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล การคุ้มครองนอกศาลนี้มักจะเริ่มกระบวนการตั้งแต่ก่อนที่จะขึ้นสู่ศาล และภายหลังศาลตกลงรับคดีนั้นไว้ในกระบวนการพิจารณาแล้ว มาตรการการคุ้มครองนั้นก็ยังคงดำเนินต่อไป ไม่ใช่แทนที่ด้วยการคุ้มครอง ในศาล

ในการให้ความคุ้มครอง จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากพยานนั้นด้วยเนื่องจากมาตรการให้ความคุ้มครองบางอย่างอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตตามปกติของพยาน เช่น การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล การคัดลอกกรรม เป็นต้น ดังนั้น เฉพาะพยานที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายเท่านั้นที่สามารถเข้าร่วม โครงการคุ้มครองพยานได้

¹⁹ มนินนา สุทธิพงษ์เกียรติ. (2552). การคุ้มครองพยานในคดีอาญา : ศึกษากรณีบทพินาศยุติธรรม, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 19.

กล่าวโดยสรุปเพื่อให้พยานผู้เสียหายเกิดความมั่นใจและสามารถให้การได้อย่างอิสระปราศจากความกลัวความกังวลใดๆ ดังนั้นการคุ้มครองพยานจึงจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพและสามารถให้ความมั่นใจกับพยานผู้เสียหายได้ว่าจะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้จริง

2.2 บทบาทความสำคัญของพยานบุคคล

สำหรับบทบาทความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญานั้น²⁰ ในการค้นหาความจริงหรือข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นต่างๆ ในคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นเครื่องมือที่จะเข้ามาพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น จำต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เป็นที่แน่ชัดว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พยานหลักฐานที่สำคัญในคดีที่จะนำมาพิสูจน์ได้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น มักจะถูกนำมาใช้อ้างอิงหรือนำเข้าสืบในคดีอาญามากกว่าพยานหลักฐานประเภทอื่นๆ ก็คือ พยานบุคคล เนื่องจากมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ต้องพิสูจน์ถึงขั้นปราศจากความสงสัย พยานหลักฐานมีน้ำหนักมั่นคงน่าเชื่อถือ หากมีลักษณะกำกวมหรือมีความสงสัยตามสมควรกฎหมายก็บัญญัติให้ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย โอกาสที่จำเลยจะหลุดรอดจากการถูกลงโทษก็มีมาก²¹ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากเป็นอย่างมากทีเดียว โดยเฉพาะการกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องที่มักกระทำโดยปกปิด มีการวางแผนล่วงหน้า และนำเทคโนโลยีมาช่วยให้การกระทำความผิดเพื่อสะดวกมากขึ้น อีกทั้งยังกลบเกลื่อนร่องรอยทางพยานหลักฐานได้ด้วย หรือกรณีเป็นการกระทำในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม หรือเป็นการกระทำความผิดของมืออาชีพก็ยิ่งต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้มากที่สุดมีน้ำหนักที่สุด จึงจะสามารถพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำในลักษณะดังกล่าวได้ พยานหลักฐานจึงเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความยุติธรรม นำความยุติธรรมกระบวนการยุติธรรมได้ และสังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุข ในทางตรงกันข้ามหากขาดพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิด หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ โอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะหลุดรอดไปก่อความเดือดร้อนให้สังคมส่วนรวมได้อีก ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมในสายตาของสาธารณชนก็จะคลอนแคลนไปด้วย

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด ทั้งในแง่การพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง²² บุคคลที่มีส่วนรู้เห็นในการ

²⁰ มนินนา สุทธิพงษ์เกียรติ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 11., หน้า 7 – 9.

²¹ เข็มชัย ชุตินันท์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, หน้า 10.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131, 132.

กระทำความคิด ซึ่งบางกรณีรวมทั้งผู้เสียหายมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำรวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวน (Deposition) การเบิกความในชั้นพิจารณาคดี (Testimony) จะพบว่าพยานดังกล่าวมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ เมื่อมองในแง่ที่ว่าพยานหลักฐานคือสิ่งที่ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลแล้ว ตัวพยานบุคคลถ้าอยู่เฉยๆ ไม่ยอมเบิกความ ศาลก็หาอาจได้ข้อเท็จจริงอะไรไม่ เมื่อพยานเบิกความศาลจึงจะได้ข้อเท็จจริงจากคำเบิกความของพยานคำเบิกความของพยานบุคคลจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลโดยแท้ ศาลสามารถบันทึกถ้อยคำดังกล่าวไว้เพื่อใช้ในการตัดสินคดีนั้นด้วย

ดังนั้น คำเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากพยานบุคคลนั้นเป็นผู้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในการกระทำผิดมากที่สุด เพราะคำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง ดังนั้น พยานบุคคลถือว่าเป็นหัวใจหลักของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาก็ว่าได้

จากบทบาทของพยานบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เข้าใจและมองเห็นถึงความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญาได้หลายประการกล่าวคือ²³

2.2.1 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินคดี

อาญา

การได้พยานบุคคลมาให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาย่อมเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักรับฟังได้อย่างมากในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย เนื่องจากความผิดอาญามักเป็นการกระทำของบุคคลต่อบุคคล ความผิดอาญาส่วนใหญ่ผู้กระทำมักจะ 'ไม่รู้ตัวล่วงหน้า' หรือไม่ได้เกิดขึ้นจากความสมัครใจ เหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน เอกสารหรือวัตถุใดๆ คงไม่สามารถให้ข้อเท็จจริงได้ดีไปกว่าตัวบุคคล การจะพิสูจน์ได้ว่าใครเป็นผู้กระทำและกระทำอย่างไร จึงต้องอาศัยคำบอกเล่าจากผู้อยู่ในเหตุการณ์หรือผู้อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์เป็นสำคัญ ซึ่งต่างจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่ข้อพิพาทส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการสมัครใจเข้าสู่กฏนิติสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล มีการเตรียมตัวเตรียมเอกสารชัดเจน พยานสำคัญที่สุดในคดีแพ่งจึงมักเป็นพยานเอกสาร ในทางกลับกันหากมีการกระทำความคิดเกิดขึ้น แต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคลมาพิสูจน์ความผิดนั้นได้ ผู้กระทำความคิดย่อมไม่ได้รับการลงโทษ และยังคงอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป เช่นนี้ประชาชนในสังคมย่อมได้รับความเดือดร้อน เพราะรัฐไม่สามารถคุ้มครองสังคม โดยการนำตัว

²³ สุนทรรัตน์ ศรีวรจันทร์. (2556). การคุ้มครองพยานในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 9 – 10.

ผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้น การให้ไต่มาซึ่งพยานบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ในคดีอาญาจึงมีความสำคัญ และพบว่าคดีอาญาส่วนใหญ่ที่ปราศจากพยานบุคคลมักนำมาซึ่งการพิพากษายกฟ้องในที่สุด

2.2.2 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ในคดีอาญาพยานบุคคลเป็นส่วนที่มีความสำคัญในการพิสูจน์ความผิดเนื่องจากความผิดอาญา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องการกระทำของบุคคลต่อบุคคล จึงจำเป็นต้องหาผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำนั้นมาให้การหรือเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้น หรือแม้กระทั่งในกรณีที่มีการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น การตรวจเลือด การตรวจดีเอ็นเอ (DNA) ซึ่งใช้พิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงได้ก็ตาม ยังคงต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบผลการตรวจดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อโจทก์สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้จนปราศจากข้อสงสัย แต่หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด แม้จำเลยจะรับสารภาพก็ตาม ศาลก็ไม่อาจรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือแม้แต่จะมีพยานจำเลยบางคนเบิกความเป็นโทษแก่จำเลย จนทำให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม ศาลจะรับฟังเพื่อให้พอฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ ดังนั้น ในคดีอาญาพยานบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ศาลจะใช้ชั่งน้ำหนักคำพยานเพื่อพิจารณาคดีและพิพากษาคดี

2.2.3 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการควบคุมความสงบเรียบร้อยต่อสังคม

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพนั้น หมายถึง การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือยกฟ้องและปล่อยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ย่อมส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้ และกลไกสำคัญในการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าว คือ พยานบุคคลซึ่งเป็นผู้ทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นมาอย่างไรก็ตาม หากบุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงเกิดความหวาดกลัว หรือไม่มีจิตสำนึกในการทำหน้าที่พลเมืองดี ย่อมทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้เกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้นในสังคมเป็นผลเนื่องกัน

2.2.4 พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

เนื่องจากการทำงานขององค์กรอาชญากรรม มักมีความลับซับซ้อนรอบคอบ อาจมีการประกอบธุรกิจที่สุจริตอย่างอื่นปิดบังการกระทำความผิดไว้เบื้องหลัง การแสวงหาพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดจึงกระทำได้ยาก หรือแม้จะได้พยานหลักฐานมาแล้ว แต่ในหลายๆ ครั้งก็ไม่อาจเชื่อมโยงไปถึงผู้กระทำความผิดรายใหญ่

ได้ ดังนั้นพยานผู้รู้เห็นการกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เข้าร่วมงานหรือเคยเป็นสมาชิกขององค์กรนั้นๆ มาก่อน จึงเป็นพยานหลักฐานที่จะมาใช้ยืนยันถึงการกระทำความคิดขององค์กรอาชญากรรมได้ดีที่สุด

2.3 ความจำเป็นในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา²⁴

ในการพิสูจน์หรือค้นหาความจริงในคดีนั้นพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยพยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์มีด้วยกัน 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะทำให้เห็นได้ว่า พยานบุคคลเป็นพยานที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากพยานประเภทอื่น เพราะพยานบุคคลเป็นพยานที่มีชีวิตจิตใจ มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือผู้กระทำความผิด แต่ในขณะเดียวกันพยานบุคคลก็อาจจะเป็นจุดอ่อนในการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพราะพยานบุคคลอาจไม่เบิกความไปตามความเป็นจริง อาจบิดเบือนข้อเท็จจริง เนื่องจากเหตุผลปัจจัยต่างๆ แล้วแต่กรณี รวมถึงกรณีถูกข่มขู่ คุกคาม บีบบังคับต่างๆ โดยเฉพาะจากฝ่ายจำเลย ทำให้พยานอยู่ในสภาวะกดดันเกิดความหวาดกลัวจนไม่กล้าเบิกความ หรือเบิกความในข้อเท็จจริงแบบไม่สมัครใจ พยายามบิดเบือนข้อเท็จจริง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อกรอำนวยการอำนวยความยุติธรรม ดังนั้น ในบางกรณีจึงต้องมีการคุ้มครองพยานให้ความปลอดภัยแก่พยาน เพื่อให้พยานอยู่ในฐานะที่จะเบิกความอย่างอิสระได้ข้อเท็จจริงที่แท้จริง การคุ้มครองพยานบุคคลจึงมีความจำเป็นและต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในคดีที่เป็นคดีสำคัญคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมซึ่งมีเครือข่ายกว้างขวาง

2.4 พยานบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

การนำมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยมาใช้กับพยานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับพยานบุคคลนั้น รัฐต้องพิจารณาถึงความจำเป็นแล้วแต่กรณี เช่น มีการคุกคามข่มขู่พยานแต่ไม่ถึงขั้นรุนแรงมากพอที่จะให้ความคุ้มครองพยานได้ โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีเปลี่ยนชื่อ นามสกุล หรือที่อยู่อาศัย เพียงแต่จัดให้พยานอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งก็พอ แต่หากการคุกคาม ข่มขู่ถึงขั้นรุนแรงมาก รัฐก็ควรใช้มาตรการพิเศษเสริมในการให้ความคุ้มครองพยาน²⁵ มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานในเบื้องต้น รัฐสามารถ

²⁴ นรวลัย ขุนไกร. (2556). การคุ้มครองพยานบุคคลในการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง, (การศึกษาอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า11-12.

²⁵ ศิระ รัตนานุกูล, การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2556 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000

นำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยกับพยานบุคคลตามวิธีการตามปกติ เช่น จัดให้พยานซึ่งตัวผู้ต้องหาผ่านทางกระจกโดยไม่ให้จำเลยเห็นหน้า ให้จำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐหากจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยาน ซึ่งเรียกว่า การสืบพยานผ่านจอภาพ (VDO conference) การบัญญัติกฎหมายให้บุคคลรับผิดชอบในการกระทำ ที่ยุ่งเหยิงต่อพยาน เป็นต้น สำหรับการให้จำเลยอยู่ภายใต้ควบคุมดูแลของรัฐอันเป็นมาตรการทั่วไปนั้น เป็นการลดความเสี่ยงของพยานให้เกิดความปลอดภัยได้ระดับหนึ่ง

หน่วยงานที่มีภารกิจในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานตามมาตรานี้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีอำนาจอนุมัติสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองความปลอดภัยตามมาตรานี้ นอกจากจะต้องเป็นพยานตามที่กฎหมายคุ้มครองพยานฯ ตามมาตรา 8 คือ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับการปราบปรามการฟอกเงิน คดีความผิดเกี่ยวกับการปราบปรามการทุจริต คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไป หรือคดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรแล้ว แต่ยังคงปรากฏแน่ชัดถึงพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย

บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองความปลอดภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

การคุ้มครองพยานบุคคลแบ่งได้ 2 ระดับ คือ²⁶

ก. การคุ้มครองพยานที่มาเป็นพยานคือการคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยาน เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดี ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม จึงถือเป็นการคุ้มครองพยานบุคคลขั้นเบื้องต้น

ข้อ 24, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, พ.ศ.2549, หน้า 25-26.

²⁶ วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ. (2548). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2), กรุงเทพมหานคร : สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, หน้า 9.

ข. การคุ้มครองคำให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้องจากปัจจัยภายนอกหรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคำให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองพยานในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจเป็นเหตุปัจจัยหลายประการที่จะส่งผลกระทบต่อพยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้ เห็น เช่น อาจเกิดจากปัจจัยซึ่งเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น อายุ ภัยความสามารถในการถ่ายทอดหรือความสามารถในการจดจำ หรือปัจจัยซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การให้สินบน การชักจูง การขัดขวางในรูปแบบต่างๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณา เช่น พยานต้องให้การเผชิญหน้ากับจำเลย การถูกซักถามจากคู่ความ ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงกระบวนการพิจารณาความอาญา ให้พยานสามารถให้การได้อย่างปราศจากการขัดขวาง เช่น มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยาน หรือจัดให้มีการสืบพยานล่วงหน้าในกรณีมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าพยานอาจได้รับการขู่ข่มขู่ แต่การให้ความคุ้มครองต่อพยานนั้นต้องไม่เป็นการกระทบสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย โดยเฉพาะการสืบพยานต่อหน้าจำเลย หรือให้จำเลยได้มีโอกาสได้ถามค้านพยาน ดังนั้น รัฐในฐานะผู้บริหารงานยุติธรรมจำเป็นต้องหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถให้การต่อศาล รวมทั้งให้พยานได้รับความปลอดภัยเช่นกัน

การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลแยกพิจารณาตามระยะเวลา

ก. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลระหว่างการพิจารณา โดยสาเหตุสำคัญมุ่งประโยชน์ต่อคดีเป็นสำคัญ ดังนั้น การคุ้มครองเพื่อมุ่งให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อมาให้การทั้งในชั้นสอบสวนหรือชั้นการพิจารณาคดี ในช่วงเวลาดังกล่าว ความเสี่ยงของการได้รับอันตรายจะสูงเนื่องจากการให้การของพยานมีผลโดยตรงต่อคดี การทำให้พยานไม่สามารถมาให้การได้จะส่งผลกระทบต่อคดี โดยเฉพาะในคดีอาญาซึ่งให้ความสำคัญต่อพยานโจทก์ หากไม่มีพยานโจทก์มาเบิกความในชั้นพิจารณาศาลจะยกฟ้องในคดี ดังนั้น การคุ้มครองความปลอดภัยในช่วงเวลาดังกล่าว อาจจะมีลักษณะที่เป็นการหาที่พักชั่วคราวหรือการให้กำลังเจ้าหน้าที่คุ้มกัน

ข. การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลหลังการพิจารณา เมื่อพยานบุคคลให้การในชั้นพิจารณาแล้ว แม้จะไม่ส่งผลกระทบต่อคดี แต่อาจเกิดภัยอันตรายแก่พยานจากการแก้แค้นของกลุ่มบุคคลได้ ซึ่งการคุ้มครองความปลอดภัยภายหลังการพิจารณาจะเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงไม่มีการคุ้มครองความปลอดภัยหลังการพิจารณาได้ตลอดเวลา ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีวิธีการในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การให้พยานเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงอาชีพ รวมทั้งการปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยานเป็นความลับ เพื่อหลีกเลี่ยงการติดตามเพื่อแก้แค้น การคุ้มครองในระยะนี้

นอกจากจะให้พยานได้รับความปลอดภัยแล้ว มาตรการคุ้มครองพยานยังมีเป้าหมายสำคัญให้พยานสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

การละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเป็นทั้งต้นเหตุและผลของการค้ามนุษย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านมายังประเทศไทย และจากประเทศไทยไปยังประเทศอื่นๆ ประเทศไทยจึงอยู่ในภาวะที่เป็นทั้งต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของอาชญากรรมการค้ามนุษย์หลากหลายรูปแบบ

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่เราได้รับมาตั้งแต่เกิด หากปราศจากสิทธิเหล่านี้แล้ว เราจะไม่สามารถดำรงความเป็นมนุษย์ไว้ได้ สิทธิเหล่านี้ทำให้เราสามารถพัฒนาอย่างเต็มที่และสามารถใช้คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ มโนคติและสามารถตอบสนองความต้องการของเรา สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิพื้นฐานที่หญิงและชาย แต่ละคนไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดในโลกนี้มีสิทธิที่จะได้รับในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักการเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรี อันเท่าเทียมกันของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนอันเป็นสากล

1. สิทธิมนุษยชนครอบคลุมถึงสิทธิของทุกคน ทุกเพศ ทุกวัน ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา นับแต่ทารกแรกเกิด และมีชีวิต เด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ คนเร่ร่อน คนพิการ คนขอทาน เกษตรกร ผู้ป่วย รวมถึงคนป่วยเป็นโรคเอดส์ นักโทษ และคนฝากขัง เป็นต้น

2. สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของ

- (1) ชีวิตทุกชีวิต
- (2) สิทธิ เสรีภาพ อิศรภาพ
- (3) ความเสมอภาค
- (4) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- (5) การคุ้มครอง ตาม
 - รัฐธรรมนูญ
 - ปฏิญญาสากล
 - กฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ
 - มาตรฐานสากล

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ที่บัญญัติเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” อย่างแยกไม่ได้

4. ปริญญาสาถกกล่าวว่า “ประชาชนทุกคน มีเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกัน ในเกียรติศักดิ์ศรีและสิทธิตั้งแต่เกิดมา และไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติ อันเนื่องมาจากสัญชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา เชื้อชาติ เพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ความร่ำรวย หรือทรัพย์สิน สิทธิบางประการที่ระบุไว้ในปริญญาสาถก คือ อิสรภาพจากการเป็นทาส อิสรภาพจากการถูกทรมาน การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดย เท่าเทียมกัน อิสรภาพจากการถูกจับกุมตามอำเภอใจ และสิทธิที่จะได้รับจากการพิจารณาในศาลยุติธรรม เสรีภาพในการคิดเห็น การนับถือศาสนา การแสดงออก สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง รวมทั้งการมีสุขภาพอนามัยดี การมีที่อยู่อาศัย และอาหารเพียงพอ สิทธิในการทำงาน จัดตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน”

ปริญญาสาถกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น มิใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่บรรดารัฐทั้งหลาย ที่ร่วมกันมดีรับรองประกาศใช้²⁷ ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยแรก ที่มีการก่อตั้งคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติขึ้นเพื่อจัดทำสาสน์รับรองสิทธิมนุษยชนในนามสหประชาชาติ โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ให้เป็นกรรมการจัดกร่างสาสน์รับรองสิทธิมนุษยชน ต่อมาสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติรับรองสิทธิดังกล่าวโดยลงชื่อว่า “ปริญญาสาถกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1984” เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 ประเทศไทยได้ร่วมลงมติในสมัชชาสหประชาชาติเพื่อรับรองให้ประกาศใช้ปริญญาสาถกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน²⁸

ปริญญาสาถกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนคุ้มครองบุคคลในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การคุ้มครองด้วยสิทธิ อันเป็นหลักประกันเกี่ยวกับประโยชน์ที่บุคคลพึงจะได้รับ ได้แก่

(1) การคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของบุคคล โดยบุคคลทั้งหลายมีอิสระและเสมอภาคกันเท่าเทียมกัน ได้รับการคุ้มครองทางชีวิตและร่างกาย บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ และเป็นพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นต้น

(2) การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากรัฐ เช่น บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการศึกษา บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากรัฐ เป็นต้น

²⁷ กุมพล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, หน้า 45.

²⁸ กุมพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, อังแล้ว เจริญรอดที่ 46, หน้า 135.

(3) การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรม เช่น บุคคลต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นต้น

3. การคุ้มครองด้านเสรีภาพ อันเป็นหลักประกันเกี่ยวกับความเป็นอิสระของบุคคลที่จะกระทำการกิจกรรมภายในรัฐหนึ่งๆ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการทำงานด้วยกันอย่างสงบสุข เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากคำปรารภและเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว เห็นได้ชัดว่า สิทธิมนุษยชนมีเจตจำนง เพื่อพิทักษ์ปกป้องเกียรติศักดิ์ สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรี อันเท่าเทียมกันของมนุษยชน ดังนั้น การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนมาเป็นทาส การนำคนมาเป็นขอทาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การบังคับด้วยวิธีอื่นเพื่อการค้า หรือการกระทำอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน อันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนด้วยกันทั้งสิ้น

สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับตามที่ได้บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลและอนุสัญญาต่างๆ เป็นสิทธิที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ และรัฐก็ไม่สามารถที่จะระงับสิทธิดังกล่าวของพลเมืองของตนได้ และโดยปราศจากเหตุผล ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน สิทธิมนุษยชน²⁹ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม

ในระดับนานาชาตินั้น มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะไม่มีประเทศใดอ้างอธิปไตยของประเทศเพื่อละเมิดสิทธิมนุษยชนของพลเมืองได้ แม้ประเด็นนี้จะยังคงเป็นประเด็นทางการเมืองที่มีความละเอียดอ่อน แต่นั่นทามติในข้อตกลงร่วมกันนี้ ได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าประเทศเหล่านี้จะมีการพัฒนาในระดับใดก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศนั้น มักมีอุปสรรคเพราะการดำเนินการเพื่อการปกป้องสิทธิจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการแก้ไขกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย ระเบียบ หรือวิธีการทางกฎหมายและขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ศาล โกลไกการใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาในหลายๆ ประเทศ หนึ่งในกลไกใหม่ เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิ คือ

²⁹ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3.

การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งหลายประเทศได้ดำเนินการไปแล้ว อันเป็นการรับรองคุ้มครองและช่วยเหลือผู้กระทำละเมิดและสิทธิมนุษยชน โดยให้การเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกระงับคดีอย่างสมบูรณ์

บางครั้งเกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในเรื่องการเคารพสิทธิพลเมือง เช่น สิทธิในการพัฒนา และการขจัดความยากจน รัฐบาลในหลายประเทศไม่สามารถจัดการให้แก่พลเมืองของตนได้ เนื่องจากมีผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่มอยู่ในรัฐบาลนั่นเอง รวมทั้งประชาชนขาดความตระหนักและทักษะในการแสดงออก เพื่อยืนยันสิทธิของตนเอง นอกจากนี้ยังมีบรรทัดฐานและค่านิยมทางวัฒนธรรมนานัปการ ที่เป็นเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นของสิทธิ และมักเป็นตัวชี้ขาดว่าจะมีการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักแห่งกฎหมายหรือไม่ สิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกฎหมายในระดับประเทศนั้นมักถูกล่วงละเมิด เนื่องจากวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมนั้นกำหนดให้ผู้หญิงและเด็กมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย

การปกป้องสิทธิของผู้อพยพและผู้ที่ตกเหยื่อของการค้ามนุษย์นั้น เป็นเรื่องยาก แต่สามารถกระทำได้ ตัวอย่างเช่น การปกป้องสิทธิของผู้เยาว์ที่ถูกนำมาค้ามนุษย์เพื่อการกดขี่ ขูดรีดแรงงานต้องอาศัยกฎหมาย ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กฎหมายปราบปรามการค้าประเวณี และกฎหมายป้องกันการใช้แรงงานเด็ก แต่บางประเทศไม่มีกฎหมายเหล่านี้ ถึงแม้จะมีการใช้กฎหมายแต่อาจไม่มีประสิทธิภาพ มีการติดสินบน และมีความขัดแย้งในตัวของกฎหมาย รวมทั้งมีอคติทางจารีตประเพณีต่อผู้หญิงและเด็กหญิง สิ่งเหล่านี้ได้ลดประสิทธิภาพของกฎหมายเหล่านั้นลงไปอีกว่าในตัวของกฎหมายเอง โดยเฉพาะกฎหมายปราบปรามการค้าประเวณีและการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายแรงงานข้ามชาติ มักมีแนวโน้มที่จะมีบทลงโทษมากกว่าจะปกป้องผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ อันเป็นชะตากรรมของแรงงานอพยพและผู้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ จึงมักจบลงที่ถูกละเมิดสิทธิและถูกเนรเทศเพราะ เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่น้อยครั้งที่ถูกจ้างและผู้ค้ามนุษย์จะถูกดำเนินคดี และในกรณีของเด็กถูกนำมาขายประเวณีก็เช่นกัน มักมีการลงโทษผู้ให้บริการน้อยมาก

ความเข้าใจในเรื่องของหลักการสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบของรัฐ ควรมีการตระหนักขึ้นในกรอบแนวคิดสิทธิมนุษยชน เพื่อการปฏิบัติต่อพลเมืองของรัฐอย่างดีที่สุดตามข้อผูกพันภายใต้กฎหมาย³⁰ โดยการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ทำให้เราสามารถเรียกร้องให้มีการดำเนินการให้ได้ในนามของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รัฐบาลประเทศต่างๆ จำต้องรับรองสิทธิของแต่ละคน ในการย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า รัฐมีหน้าที่จะเคารพและพิทักษ์สิทธิมนุษยชนให้ปฏิบัติตาม ปณิธานนี้เพื่อให้บรรลุตามพันธะสัญญา

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่เราได้รับมาตั้งแต่เกิด หากปราศจากสิทธิเหล่านี้แล้ว เราจะไม่สามารถดำรงความเป็นมนุษย์ไว้ได้ สิทธิเหล่านี้ ทำให้เราสามารถพัฒนาอย่างเต็มที่และสามารถใช้คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ มโนคติและสามารถตอบสนอง ความต้องการของเรา สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิพื้นฐานหญิงและชายในแต่ละคน ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใดในโลกนี้ก็มีสิทธิที่จะได้รับในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักการเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล เป็นพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนอันเป็นสากล เมื่อใดก็ตาม ที่คนตกอยู่ในสถานการณ์ที่ความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นของเขา ไม่ได้รับการตอบสนองจนถึงขนาดที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเขา ความต้องการเหล่านี้ จะแสดงออกมาในรูปของการเรียกร้อง ที่อยู่บนพื้นฐานของมนุษยชน การใช้แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน จะเป็นพลังอันสำคัญในการปกป้องสิทธิของผู้หญิงเกือบทุกประเทศในโลก ต่างเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีพันธะผูกพันต่อหลักการในเรื่องของสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีกำหนดไว้ในกฎบัตรของสหประชาชาติและได้วางแนวปฏิบัติไว้อย่างเต็มรูปแบบในปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.

³⁰ องค์การสากลต่อต้านความเป็นทาส. (2546). การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิผู้หญิง, หน้า 21.

บทที่ 3

มาตรการคุ้มครองพยานคดีข้ามพรมแดนของต่างประเทศและประเทศไทย

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นกำเนิดของโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งการคุ้มครองพยานที่ดีมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีกลไกที่ดี การคุ้มครองพยานในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ จึงน่าเชื่อว่าจะเป็น การคุ้มครองพยานที่ดีมีประสิทธิภาพ สมควรนำมาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการคุ้มครองพยานของประเทศไทยต่อไป

1. การคุ้มครองพยานในคดีข้ามพรมแดนของสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law คือการมีระบบลูกขุนไว้พิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา โดยลูกขุนคือบุคคลที่ได้รับเลือกให้เข้ามาทำหน้าที่ลูกขุน โดยเชื่อว่าลูกขุนเป็นตัวแทนของมาตรฐานในสังคมขณะนั้น

โครงการคุ้มครองพยาน³¹ (United States Federal Witness Program หรือ Witness Protection Program หรือ Witness Security Program หรือ WITSEC) เป็นโครงการที่อยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2513 (ค.ศ.1970) ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม พ.ศ.2513 (The Organized Crime Control Act 1970) โดยรัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้มอบหมายให้หน่วย U.S. Marshals Service หรือ USMS (United States Marshals Service : USMS) ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการคุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือพยาน โดยมีพันธกิจหลักคือ การรักษาความมั่นคงและความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรม จึงกล่าวได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นประเทศแรกที่ใช้โปรแกรมการ

³¹ รจนา นพเกตุ. (2556). การคุ้มครองพยานเปรียบเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสหรัฐอเมริกา, (การศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 44.

คุ้มครองพยานโดยกระทรวงยุติธรรม³² จัดระบบคุ้มครองพยานตามความเหมาะสม ซึ่งในปัจจุบันนี้ โปรแกรมคุ้มครองพยานได้ช่วยเหลือพยานในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีที่พัวพันยาเสพติด มาเฟีย และกลุ่มก่อการร้าย โปรแกรมนี้ยังได้รับการขยายให้กว้างขึ้น โดยมีมาตรการควบคุมอาชญากรรมอย่างจริงจังภายใต้บทบัญญัติควบคุมอาชญากรรมอย่างสูงสุด ค.ศ.1984 (Comprehensive Crime Control Act of 1984) ซึ่งมีบทบาทในการคุ้มครองไปถึงญาติและคนใกล้ชิดของพยาน ถึงแม้จะมีปัญหาอยู่บ้างจนปัจจุบันนี้ แต่การคุ้มครองพยานถือได้ว่าได้มอบโอกาสให้คนทำความผิดยอมจำนนและรับโทษตามสมควรได้

ก) โครงการคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program)³³

โครงการนี้อัยการเป็นผู้พิจารณาว่า บุคคลใดตกอยู่ในอันตรายหรือถูกกระทำการที่เป็นอันตรายต่อร่างกายจากผู้กระทำความผิด หรือตกอยู่ในอันตรายจากอาชญากรรมที่รุนแรง บุคคลที่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานจะได้รับการคุ้มครองโดยหน่วยงาน United States Marshals Service (USMS) ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางของรัฐบาลทำหน้าที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงยุติธรรม USMS ทำหน้าที่ร่วมกับอัยการของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยไม่เพียงแต่ให้ความคุ้มครองพยานที่มีสัญชาติอเมริกันเท่านั้น แต่รวมถึงพยานที่เป็นคนต่างด้าวด้วย อาทิ กรณีคนต่างด้าวที่ต้องมาเป็นพยานในคดีที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยให้ความคุ้มครองตั้งแต่ก่อนชั้นพิจารณาคดี ระหว่างพิจารณาคดี ตลอดจนหลังพิจารณาคดี และหมายรวมถึงการส่งพยานที่เป็นต่างด้าวเดินทางกลับสู่ประเทศตนเองอย่างปลอดภัย จะเห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความคุ้มครองพยานตลอดชีวิต และยังทำหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองบุคลากรในองค์กรต่างๆ ของรัฐ และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมด้วย รวมถึงการคุ้มครองนักศึกษาที่เป็นแอฟริกันอเมริกันที่ถูกเหยียดสีผิว เป็นต้น

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม USMS ให้ความคุ้มครอง ดังตัวอย่างเช่น Judicial Security Division (JSD) ทั้งนี้ USMS จะทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองผู้พิพากษาของรัฐบาลกลาง คณะลูกขุน และสมาชิกคนอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ของศาล และประชาชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้วยเพื่อเป็นการยับยั้งการคุกคามต่อฝ่ายตุลาการ USMS จะจัดให้มีเครื่องและอุปกรณ์ป้องกันที่ทันสมัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และในการคุ้มครอง

³² มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2557). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า 98 – 100.

³³ กรรภิรมย์ โคมลารชุน และคณะ, การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีข้ามมนุษย์, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 61. หน้า 127 - 128.

พยานจะไม่รบกวนความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง หรือรบกวนการปฏิบัติงานตามปกติขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม³⁴

USMS จะคัดเลือกบุคคลที่ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานตามความเหมาะสม โดยมีสภาพร่างกายและจิตใจที่เหมาะสม เพราะเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับพยาน บางครั้งพยานอาจได้รับความกดดันและมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ เจ้าหน้าที่ที่ก็ต้องช่วยแก้ไขและให้ความดูแลแก่พยานด้วย เจ้าหน้าที่จะต้องได้รับการฝึกฝนและอบรมเกี่ยวกับการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่พยาน USMS ให้ความคุ้มครองพยาน จัดหาที่อยู่ให้ใหม่ เปลี่ยนแปลงประวัติใหม่ให้กับพยานมากกว่า 8,600 ราย และสมาชิกในครอบครัวของพยาน 9,900 ราย ตั้งแต่มีโครงการคุ้มครองพยานในปี ค.ศ.1971 จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพยาน บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี ผู้พิพากษา รวมไปถึงการคุ้มครองความปลอดภัยภายในศาลระหว่างการพิจารณาคดีด้วย

ข) มาตรการคุ้มครองพยาน

อัยการจะเป็นผู้พิจารณาว่าพยานมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือพยานตกอยู่ในอันตรายหรือไม่ปลอดภัย หรือพยานถูกกระทำรุนแรงจากผู้กระทำความผิด อัยการจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการคุ้มครองพยาน ดังนี้

- (1) หาที่อยู่ให้กับพยานและสิ่งจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือการดำรงชีพที่พยานจะต้องได้รับหากพยานร้องขอ
- (2) ดำเนินการย้ายที่อยู่และให้การคุ้มครองบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ใกล้ชิดกับพยาน หรือบุคคลใดๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับคดีของพยาน
- (3) นอกจากดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของพยานแล้ว ต้องทำหน้าที่ในการแนะนำเกี่ยวกับคดีให้กับพยานด้วย
- (4) ให้การรักษาพยาบาล การดูแลสุขภาพจิตใจ ให้การรักษาทั้งร่างกายและจิตใจ หากพยานต้องพบจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา
- (5) จัดหาสวัสดิการที่จำเป็นต่างๆ
- (6) จัดหาที่อยู่ที่ปลอดภัยให้กับพยาน
- (7) จัดยานพาหนะ และ/หรือยานพาหนะในการขนส่งเฟอร์นิเจอร์และทรัพย์สินส่วนตัวของพยานในการย้ายที่อยู่ใหม่

³⁴ U.S. Marshals Service, “Judicial Security Division,” available at <http://www.usmarshals.gov/witsec/>, สืบค้นวันที่ 31 มกราคม 2563.

(8) เปลี่ยนประวัติให้กับพยาน ครอบครัว หรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน เช่น จัดทำเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับประวัติ หรือการยืนยันตัวบุคคลของพยาน และต้องไม่มีผู้ใดสามารถตรวจสอบได้

(9) จ่ายค่าครองชีพตามความเหมาะสม

(10) ช่วยเหลือจัดหาอาชีพให้กับพยานหลังเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมแล้ว

(11) ให้ความคุ้มครองพยานตั้งแต่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานไปจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรมเป็นเวลา 24 ชั่วโมง

สำหรับการแจ้งเบาะแสหรือการคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญด้วยการปกปิดความลับ ตลอดจนการคุ้มครองในเรื่องของความปลอดภัย ซึ่งจะมีการปกปิดชื่อนามสกุล ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นที่ที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวพยานได้ อีกทั้งในระหว่างการคุ้มครองพยานหากมีความจำเป็นเรื่องความปลอดภัยก็มีการหาเซฟเฮาส์ให้อยู่และจะไม่มีมีการเปิดเผยตัวพยานในชั้นศาล โดยให้มีการเบิกความผ่านวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ นอกจากนี้การปกปิดข้อมูลในรูปแบบอื่นเช่น การเปลี่ยนชื่อ – สกุลเพื่อความปลอดภัยก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ดำเนินการกระบวนการคุ้มครองพยานนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะคุ้มครองตลอดชีวิต แต่ประเทศไทยนั้นจะคุ้มครองพยานจนกระทั่งเบิกความเสร็จ ถือว่าเป็นช่องโหว่อย่างหนึ่งของการคุ้มครองพยานของประเทศไทย รวมทั้งสิทธิได้รับรางวัลนำจับเป็นกรณีพิเศษจากทางราชการ ทั้งนี้การปลูกฝังค่านิยมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือและดำเนินการเพื่อสกัดกั้นไม่ให้เกิดการคอร์รัปชัน

ค) การคุ้มครองพยานในกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล

การคุ้มครองพยานในการพิจารณาคดีในชั้นศาล พยานมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา คือ พยานมีสิทธิให้การเป็นพยานต่อหน้าหรือลับหลังจำเลยย่อมได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปกป้องพยานจากจำเลย ไม่ให้พยานเกิดความหวาดกลัว โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าปรากฏเงื่อนไขที่พยานสามารถร้องขอให้การเป็นพยานลับหลังจำเลยได้หรือไม่ ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐได้วางหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) พยานจะต้องสาบานตนตามขั้นตอนการให้การเป็นพยาน และจะต้องเข้าใจขั้นตอนกระบวนการพิจารณาในศาลเป็นอย่างดี

(2) พยานต้องได้รับอนุญาตในการเป็นพยานการถามค้านเพื่อกล่าวหาจำเลย

(3) ศาลจะเป็นผู้ประเมินว่าพยานนั้นมีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจในการจะให้การเป็นพยานลับหลังจำเลยหรือไม่ โดยสังเกตจากลักษณะนิสัยของพยาน

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศปลายทางของขบวนการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะ ผู้หญิงและเด็ก ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะแยกต่างหากจาก อาชญากรรมทั่วไปที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้บัญญัติเพื่อป้องกันผู้เสียหายจาก การค้ามนุษย์ ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ค.ศ.2000³⁵ (Trafficking Victims Protection Act of 2000-TVPA) โดยได้ระบุถึงการให้ความคุ้มครองหลาย รูปแบบที่มีให้กับผู้ถูกค้า รวมทั้งใบอนุญาตให้พักอาศัยและได้เสนอบทบัญญัติใหม่ทางอาญา เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เข้ามาในประมวลกฎหมายของสหรัฐอเมริกาพร้อมกลยุทธอื่น เพื่อต่อสู้กับ ขบวนการค้ามนุษย์ เพื่อวัตถุประสงค์ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการ บังคับใช้แรงงานทั้งภายในประเทศและระดับชาติ

โดยกฎหมาย TVPA ได้นำมาใช้แก้ไขในเรื่องการผูกมัดเป็นทาสด้วยภาระหนี้สิน และการเป็นทาส ตามประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ความคิดใหม่คือการบังคับใช้แรงงาน และการครอบครองเอกสารอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ทำให้ การค้ามนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผูกมัดเป็นทาส ด้วยภาระหนี้สิน การเป็นทาส การตกอยู่ใน สภาพเยี่ยงทาส โดยไม่สมัครใจ และการบังคับใช้แรงงานเป็นความผิดอาญา ซึ่งได้นิยามการค้า มนุษย์ หมายถึง การจงใจ จัดหา ให้ที่อาศัย ขนส่ง จัดให้ หรือให้ได้มา ด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งบุคคลเพื่อ ใช้แรงงานหรือเพื่อการบริการ เพื่อเป็นการผูกมัดเป็นทาส ด้วยภาระหนี้สิน กักตัวบุคคลอื่นไว้ โดยไม่สมัครใจ เพื่อชำระหนี้ เป็นทาสให้อยู่ในสภาพเยี่ยงทาส โดยไม่สมัครใจ บังคับให้บุคคลอื่น ให้บริการ โดยการใช้จ่ายบังคับ หรือข่มขู่จะใช้แรงงานบังคับ หรือบังคับใช้แรงงาน อันเป็นการ กระทำผิดฐานการค้ามนุษย์ ส่วนในกรณีที่มีการลักพาตัว การกระทำทารุณกรรมทางเพศอย่าง ร้ายแรงหรือพยายามอย่างหนึ่งอย่างใด หรือพยายามฆ่า จะต้องรับโทษหนักขึ้น ซึ่งจากคำนิยามใน การค้ามนุษย์นี้ สามารถนำมาปรับใช้ได้มากกว่าเพราะว่ามีองค์ประกอบน้อยกว่าในการพิสูจน์ ดังนั้น จึงครอบคลุมคดีได้มากกว่า ตัวอย่างเช่น แทนที่ จะต้องพิสูจน์การใช้ อุบายหลอกลวง การ บีบบังคับ หรือการใช้สภาพที่อ่อนแอ เปราะบางในทางมิชอบ การทำให้ตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาส โดยไม่สมัครใจ หรือการบีบบังคับใช้แรงงาน ซึ่งการกระทำผิดอาญาเหล่านี้ จะครอบคลุม องค์ประกอบต่างๆ แล้วคือการใช้กำลังบังคับ การใช้อุบายหลอกลวง การบีบบังคับ เป็นต้น โดยกฎหมายฉบับใหม่ เพื่อต่อต้านการบังคับใช้แรงงานนั้นครอบคลุมถึงการได้มาซึ่งแรงงานหรือ

³⁵ สงกานต์ อัจฉริยะทรัพย์. (2555). การคุ้มครองและเยียวยาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551, (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, หน้า 22 – 31.

บริการของบุคคล โดยการข่มขู่ จะทำอันตรายอย่างร้ายแรง หรือหน่วงเหนี่ยวกักขัง ทางร่างกายของบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น หรือโดยการใช้แผนการหรือแบบที่มีเจตนาให้บุคคลนั้นเชื่อว่า หากบุคคลนั้นไม่ทำงานหรือไม่ให้บริการบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่นจะได้รับอันตรายอย่างร้ายแรงหรือถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังตัว หรือโดยใช้หรือข่มขู่จะใช้กฎหมายหรือกระบวนการทางกฎหมายในทางมิชอบ

บทบัญญัติใหม่นี้จึงเป็นบทบัญญัติที่สำคัญในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากแต่เดิมแล้ว ภายใต้ความผิดฐานทำให้ตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาสโดยไม่สมัครใจนั้น การถูกบีบบังคับทางจิตใจไม่เพียงพอ ในการพิสูจน์ว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา ดังนั้น ตามความผิดทางอาญาใหม่คือ การบังคับใช้แรงงาน ซึ่งรวมถึงการบีบบังคับทางจิตใจด้วยคดีต่างๆ ซึ่งผู้ถูกค้ำมนุษย์ พวกเขาจะได้รับอิสรภาพเมื่อชำระหนี้สินหมดแล้ว หรือถ้าหากหนีไป จะถูกจับกุมและถูกขังคุก หรือครอบครัวของพวกเขา หากพวกเขากลับบ้านนั้นจะอยู่ภายใต้การบังคับใช้แรงงานเยี่ยงทาสต่อไป

เมื่อการค้ามนุษย์เข้าสู่อุตสาหกรรมทางเพศด้วยการใช้กำลังบังคับ การฉ้อโกง และการบีบบังคับ รวมทั้งการบีบบังคับทางจิตใจเป็นความผิดอาญา ในกรณีเหยื่อของการค้ามนุษย์ หรือผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีการใช้กำลังบังคับ การฉ้อโกง หรือการบีบบังคับ ก็เป็นความผิดฐานการค้ามนุษย์แล้ว ส่วนบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดอื่น อันไม่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับเอกสารที่ส่งเสริมการค้ามนุษย์ การผูกมัดเป็นทาส ด้วยภาระหนี้สิน การเป็นทาสทำให้ตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาสโดยไม่สมัครใจ หรือการบังคับใช้แรงงานตามมาตรา ๓ ซึ่งจงใจ ทำลาย ปกปิด เคลื่อนย้าย รับ หรือครอบครอง หนังสือเดินทางจริง หรือที่อ้างว่าจริงเป็นเอกสารเข้าเมืองอื่น หรือเอกสารแสดงตัวตนของรัฐจริง หรือที่อ้างว่าเป็นของจริงของบุคคลอื่น หรือเพื่อเป็นการส่งเสริมการกระทำความผิดเกี่ยวกับการผูกมัดเป็นทาสด้วยภาระหนี้สิน และการเป็นทาสหรือเพื่อที่จะกีดกัน หรือจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายหรือเดินทางของ ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ในรูปแบบที่ร้ายแรงเพื่อที่จะรักษาให้มีแรงงานหรือการให้บริการ ในกรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้การคุ้มครองผู้เสียหายและครอบครัวจากการแก้แค้นของขบวนการค้ามนุษย์

การยึดเอกสารเป็นหนึ่งในวิธีการหลักของนักค้ามนุษย์ในยุคนี้ที่ใช้ในการบีบบังคับที่ ผู้ถูกค้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อเหยื่อของการค้ามนุษย์หรือผู้เสียหาย ในการที่ทำให้ไม่สามารถหลบหนีไปจากสถานการณ์ของพวกเขาได้ เพราะเป็นการกระทำที่ผู้ถูกค้ำไม่มีหลักฐานแสดงตนทำให้ผู้ถูกค้ำกลัวการถูกเนรเทศหรือถูกกักขังในฐานะที่เป็นผู้ที่ย้ายถิ่น โดยไม่มีเอกสารเดินทาง ดังนั้น พนักงานอัยการจึงได้ตั้งข้อหาต่อนักค้ามนุษย์ ทั้งการค้ามนุษย์ การทำให้เป็นทาส และการทำให้ตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาส โดยไม่สมัครใจ หรือการบังคับใช้แรงงานขึ้นอยู่กับข้อหาใด

จะง่ายต่อการพิสูจน์และในการลงโทษจะเหมือนกันกับสำหรับความผิดเหล่านี้ ทั้งสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองสำหรับผู้ถูกค้าก็จะเหมือนกัน

กฎหมายอื่นที่นำมาใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อนักค้ามนุษย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งการกระทำผิดอาญาอื่นที่เกี่ยวข้อง กระทรวงยุติธรรมอาจใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อนักค้ามนุษย์ รวมถึงการลักลอบนำเข้ามนุษย์ การลักพาตัว การขนส่งเพื่อการค้าประเวณี หรือกิจกรรมทางเพศอันเป็นความผิดทางอาญา การนำเข้าคนต่างด้าวเพื่อกิจกรรมอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงการค้าประเวณี องค์กรอาชญากรรม และการกรรโชก ชู้เงิน การปลอมแปลงคำให้การ หรือการให้การเท็จ การฟอกเงิน และการปลอมแปลงวีซ่า นอกจากนี้ นักค้ามนุษย์ยังอาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานแรงงานที่ยุติธรรม พระราชบัญญัติการคุ้มครองแรงงานเกษตรกรรมที่ย้ายถิ่น และการกระทำผิดเกี่ยวกับการเข้าเมืองต่างๆ ได้อีกด้วย

1.1 การจำแนกเหยื่อเด็กและผู้ใหญ่ของการค้ามนุษย์ในทางเพศ³⁶

ประชากร 2.4 ล้านคนในภูมิภาคอเมริกาเหนือสองในสามส่วนที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์จะเป็นเด็กและผู้หญิงส่งไปขายเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในทางเพศเชิงพาณิชย์ระหว่างประเทศในกฎหมาย TVPA ของสหรัฐอเมริกาที่ได้มอบหมายในรูปแบบที่รุนแรงของการค้ามนุษย์เพื่อการขายบริการทางเพศซึ่งได้กระทำต่อบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งมีการข่มขู่บังคับด้วยการใช้กำลังบังคับเพื่อให้เกิดการค้าประเวณีทางพาณิชย์ ซึ่งกิจกรรมในทางเพศเชิงพาณิชย์อาจรวมถึงโสเภณี ผู้ผลิตภาพลามกอนาจาร การแสดงโชว์คาร์บาร์เลย์ที่เกี่ยวข้องและมีการสื่อไปถึงการค้าทางเพศเชิงพาณิชย์

ตามกฎหมาย TVPA นั้น บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ถ้ามีการใช้แรงงานโดยไม่เป็นธรรม โดยกดขี่ข่มเหงด้วยประการทั้งปวงด้วยเหตุที่ไม่เป็นธรรมจะเข้าความหมายตามกฎหมายการคุ้มครองเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.1989 และในรูปแบบการใช้แรงงานเด็กตามอนุสัญญาฉบับที่ 182 ซึ่งได้รับการยอมรับจาก 169 ประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ รวมทั้ง เม็กซิโก แคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ยอมรับตามบทนิยามความหมายของเด็กนี้ โดยไม่คำนึงถึงด้านกฎหมายที่แตกต่าง ซึ่งต้องห้ามการค้าบริการทางเพศในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์โดยเด็ดขาด

³⁶ นนัทธนัย ดลับทอง. (2556). กฎบัตรอาเซียนกับการแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบการค้ามนุษย์, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, หน้า 74.

1.2 สิทธิของเหยื่อหรือผู้ถูกค้ำมนุษย์ในการพักอาศัยต่อไปในประเทศ

กฎหมาย TVPA อนุญาตให้เหยื่อซึ่งมีฐานะเป็นพยานโจทก์ในคดีค้ำมนุษย์อยู่ในสหรัฐอเมริกาได้ในขณะที่อยู่ระหว่างดำเนินคดี กระบวนการนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้สิทธิพักอาศัยชั่วคราวแก่เหยื่อของการค้ำมนุษย์ หรือผู้ถูกค้ำ โดยอัยการสูงสุดอาจให้เหยื่อ หรือผู้ถูกค้ำพักอาศัยต่อไป แต่หากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพิจารณาว่าบุคคลนั้นเป็น “ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ำมนุษย์ในรูปแบบที่ร้ายแรง” และอาจจะเป็นพยานในการค้ำมนุษย์นั้น ซึ่งเป็นผลให้เป็นการระงับการเนรเทศเพื่อวัตถุประสงค์เดียวคือการช่วยเหลือในการฟ้องร้องดำเนินคดี ให้มีการขยายระยะเวลาพักอาศัยต่อไปเพื่อให้มีการพิจารณาและไต่ตรอง ดังเช่น ในประเทศเบลเยียมและเนเธอร์แลนด์ เพราะว่าผู้ถูกค้ำต้อง ตกลงให้ความร่วมมือ เพื่อให้ได้รับสิทธิการพักอาศัยในประเทศ ในกรณีดังกล่าว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดให้มีการคุ้มครองให้ความปลอดภัยแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อและครอบครัวของผู้ตกเป็นเหยื่อ รวมทั้งการปกป้อง ชูเชื้อ การคุกคาม ช่มชู้และการแก้แค้นจากนักค้ำมนุษย์และมิตรสหายของนักค้ำมนุษย์ ให้สิทธิผู้ถูกค้ำมนุษย์ในการได้รับการสนับสนุน และการช่วยเหลือบนพื้นฐานเดียวกันกับผู้ลี้ภัย ทางการเมือง และการได้ทำงานเช่นเดียว

สิทธิในการพักอาศัยในประเทศ ใช้กับ “การค้ำมนุษย์ในรูปแบบที่ร้ายแรง” หรือ “เหยื่อ”ตามที่อ้างไว้ใน TVPA หมายถึง ผู้ที่ถูกทารุณกรรม หรือกิจกรรมทางเพศเชิงพาณิชย์ในการค้า ซึ่งได้ ถูกกระทำการ โดยการใช้กำลัง การฉ้อโกง การบังคับ การจัดหา การจัดหาให้ที่อยู่อาศัย การขนส่ง บุคคลเพื่อใช้แรงงานหรือบริการ หรือเพื่อเอาคนลงเป็นทาส โดยพื้นฐานแล้วเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับนิยามของ “การค้ำมนุษย์” แต่เน้นความจำเป็นว่า ต้องมีองค์ประกอบในการใช้กำลังบังคับ การฉ้อโกง การบีบบังคับ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “การค้ำมนุษย์เพื่อการกระทำทางเพศ” การค้ำมนุษย์เพื่อการกระทำทางเพศนั้น คือ การจัดหา การให้ที่พัก การขนส่ง หรือการให้ได้มาซึ่งบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการกระทำทางเพศ ที่เป็นการพาณิชย์ ความแตกต่างนี้สร้างความสับสน เนื่องจากการเข้าสู่การทำงานทางเพศโดยสมัครใจของผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว กับการค้ำมนุษย์เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมทางเพศไว้ด้วยกัน ไม่ว่าในกรณีใดๆ ก็ตาม การค้ำมนุษย์รูปแบบที่ร้ายแรงนั้นจะใกล้เคียงกับนิยามการค้ำมนุษย์ในพิธีสารมากกว่า

1.3 การให้วีซ่าแก่ผู้ถูกค้ำมนุษย์พักอาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกาต่อไป

ก่อนที่จะมีกฎหมาย TVPA ผู้ถูกค้ำซึ่งร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่สามารถพักอาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะให้การเป็นพยานกล่าวหานักค้ำมนุษย์ได้ โดยผ่านมาตรการต่างๆ รวมทั้ง วีซ่าประเภท “S” หลังการพิจารณาคดีแล้ว จำนวนวีซ่าประเภท S ที่จัดสรรให้ นั้น จำกัดอยู่ที่ 250 ฉบับต่อปี และมักจะให้บุคคลที่ให้ข่าวการก่อการร้ายและองค์การอาชญากรรมมากกว่า และไม่

สามารถรับรองได้ว่าผู้ตกเป็นเหยื่อที่ให้การจะได้รับวีซ่าประเภท S เนื่องจากคำเบิกความของพยาน อาจมีแนวโน้มจะถูกทำให้ไม่น่าเชื่อถือหรืออาจถูกแถลงคัดค้าน ดังนั้น พยานจะต้องได้รับการ ใ้วางใจว่า อัยการจะเสนอให้มีการให้วีซ่าประเภท S หลังการพิจารณาคดีแล้ว

วีซ่าประเภท T ภายใต้กฎหมาย TVPA คือวีซ่าประเภท S ที่ปรับปรุงแล้ว ซึ่งพยายาม ที่จะจัดการกับประเด็นเฉพาะเกี่ยวกับผู้ถูกค้า และสามารถออกได้ก่อนการพิจารณาคดี วีซ่าประเภท T นั้น มีเฉพาะให้กับผู้ถูกค้ามนุษย์ โดยที่มีวีซ่าประเภท U ซึ่งเป็นประเภทใหม่ภายใต้กฎหมาย TVPA ให้กับผู้ย้ายถิ่น ซึ่งผู้ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดอาญาที่ร้ายแรง รวมทั้ง การค้ามนุษย์ด้วย อัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจให้วีซ่า และมีหน้าที่ต้องให้คำแนะนำผู้ตกเป็นเหยื่อให้กับองค์กรพัฒนา เอกชน ที่สามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทางเลือกของผู้ตกเป็นเหยื่อในสหรัฐอเมริกา และทรัพยากร ต่างๆ ที่มีให้กับพวกเขา วีซ่าประเภท T และ U ให้สิทธิผู้ถือวีซ่าในการทำงาน การอนุญาตให้ทำงาน วีซ่าประเภท T มิให้กับผู้ถูกค้าที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา และในปัจจุบันหากผู้ถูกค้าปฏิบัติตามคำร้อง ขอดตามสมควร ในการช่วยเหลือ การสืบสวน หรือการฟ้องร้องดำเนินคดีการค้ามนุษย์ ปราบกฏว่า เป็นผู้ที่ได้รับความยากลำบากอย่างมากหากต้องออกจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับความ สมัยใจในการให้ข้อเท็จจริงหรือการให้การเป็นพยาน วีซ่าประเภท T ยังมีให้กับคู่สมรสและบุตร หรือบิดามารดา (ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดด้านอายุ) หากมีความจำเป็น เพื่อหลีกเลี่ยงความ ยากลำบากเป็นอย่างมาก จำนวนวีซ่าสำหรับผู้ถูกค้าจำกัดอยู่ที่ 5,000 ฉบับต่อปี ข้อจำกัดนี้ไม่ใช่กับ ญาติผู้ถูกค้า ซึ่งถือวีซ่า ประเภท T สามารถยื่นขอพักอาศัยได้อย่างถาวร หากอาศัยอยู่ในประเทศ ติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่ได้กระทำความผิดอันเป็นการละเมิด และปฏิบัติตามคำร้องขออัน สมควรในการช่วยเหลือการสืบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งอาจจะได้รับความยากลำบาก อย่างมากเกี่ยวกับภัยอันตราย และร้ายแรงเมื่อให้ออกนอกประเทศ

ตามกฎระเบียบของวีซ่าประเภท T ที่ออกให้โดยกระทรวงยุติธรรม ผู้ถูกค้าต้องยื่น ขอวีซ่าที่ให้บริการคนเข้าเมืองและการแปลงสัญชาติด้วยตนเอง ตามขั้นตอนของการตรวจคนเข้า เมืองของ FBI วัตถุประสงค์ที่แสดงโดยทั่วไปของบทบัญญัติในการให้ผู้ถูกค้าร้องขอด้วยตนเอง เนื่องจากการป้องกันการกล่าวหา ที่อาจเป็นไปได้ในการล่อให้ติดต่อกันหรือการคัดค้านหลักฐาน ของผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยาน ด้วยการแยกขบวนการของสถานการณ์พักอาศัย จากการบังคับใช้ กฎหมาย นอกจากนี้ผู้ตกเป็นเหยื่อยังต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความยากลำบากถ้าหากต้องออกไปจาก สหรัฐอเมริกา ตัวอย่างของปัจจัยของความยากลำบากที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจจากการถูกค้า การเข้าถึงการชดใช้ทางแพ่งและ ทางอาญา และความเป็นไปได้ที่อาจถูกค้าอีกครั้งหนึ่ง หรืออาจ ได้รับอันตรายเมื่อได้กลับประเทศ วีซ่าประเภท T นั้น มีผลใช้ได้ 3 ปี แต่อาจมีการเพิกถอน ได้ทุกเวลา การมีอำนาจในการเพิกถอนวีซ่าได้ตลอดเวลา มีผลเป็นการลดความเป็นอิสระของวีซ่าประเภท T

จากกระบวนการฟ้องร้องคดี ดังนั้น การแปลงสัญชาติด้วยตนเอง สามารถใช้วีซ่าเป็นอำนาจในการต่อรอง การส่งเสริมให้ผู้ตกเป็นเหยื่อให้ความร่วมมือสูงยิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

การสืบสวนและการฟ้องร้องดำเนินคดีที่ประสบความสำเร็จจะเกิดขึ้น เมื่อเจ้าหน้าที่ ได้บังคับใช้กฎหมายด้วยความมีประสิทธิภาพ และมีความละเอียดอ่อน ในประเด็นเฉพาะเกี่ยวกับผู้ ถูกค้า เช่น ภาษา วัฒนธรรม ความปลอดภัย และสถานการณ์เข้าเมือง ในคดีของผู้เสียหายจากการค้า มนุษย์ ได้ระบุว่า เหตุที่คดีประสบความสำเร็จ เนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษา ลงโทษที่รวดเร็ว โดยส่วนใหญ่เป็นเพราะเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม (DOJ) และกระทรวงแรงงาน (DOL) มีประสิทธิภาพในการจัดการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ ในคดีคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ผู้เสียหายคนอื่นมีความมุ่งมั่นให้ได้มาซึ่งความยุติธรรม ทั้งได้กดดัน ให้เจ้าหน้าที่ บังคับใช้กฎหมายอย่างรวดเร็ว และความยุติธรรม ปัจจุบันความสำเร็จในการสืบสวน คดี คือ ความสัมพันธ์ที่มีกับตัวพยาน และความเข้าใจในสถานะและความต้องการของผู้ตกเป็น เหยื่อ แต่ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการแยกที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงาน ปกครองในการออกใบอนุญาตการเข้าเมืองและใบอนุญาตทำงาน ในขณะที่ทั้งสองหน่วยงานนั้น ต้องแยกกันปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และความล่าช้าของระบบราชการ

1.4 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

การคุ้มครองพยานนี้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองพยานจากผู้กระทำความผิดที่ เป็นบุคคลธรรมดาและจากองค์กรอาชญากรรม ด้วยการปกป้องจากการแก้แค้นและการให้ความ คุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งกฎหมายมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองพยานอย่าง ครอบคลุมสมบูรณ์ให้แก่พยานที่ให้การเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงาน การเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ในสภาพเยี่ยงทาสโดยไม่สมัครใจ และการยึดเอกสาร โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย มาตรการให้ความคุ้มครองพยานที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา รวมถึงการเปลี่ยนแปลง ตัวตนรูปพรรณ ที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่าย การเดินทาง ความช่วยเหลือทางการเงิน ความช่วยเหลือในการ หางานทำ และการบริการอื่นที่จำเป็น ในการช่วยเหลือให้บุคคลสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ แต่ต้องมี การข่มขู่จริง และได้กระทำต่อผู้ถูกค้า ซึ่งต้องมีพยานหลักฐานสนับสนุนด้วย อาจพิสูจน์ได้ยาก การให้ความคุ้มครองพยานตั้งอยู่บนแนวคิดการปรับตัวเข้าสู่สังคมที่เป็นไปไม่ได้ในคดีการค้า มนุษย์ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ เป็นคนย้ายถิ่น และพวกเขาไม่พูดภาษาอังกฤษ จึงไม่สามารถจะ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างอิสระโดยทันที

การให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีการค้ามนุษย์ มีแนวโน้มที่จะเป็นการเฉพาะ กิจ และมีระดับของความสำเร็จที่แตกต่างกันออกไป กฎหมายของรัฐบาลกลางระบุว่า อาจมีการให้ ความคุ้มครองและย้ายที่อยู่แก่สมาชิกในครอบครัวที่ใกล้ชิดของพยาน หากได้รับอันตรายเนื่องจาก

การที่พยานเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีในศาล โดยการได้รับความคุ้มครองพยานหลักฐาน จากศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมาย TVPA ได้กำหนดให้เหยื่อของการค้ามนุษย์สามารถเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน ตามรัฐบัญญัติคุ้มครองเหยื่อหรือพยาน Victim and Witness Protection Act หรือ VWPA มาตรการให้ความคุ้มครองพยานในศาลอย่างเป็นทางการนั้นใช้น้อยครั้งมาก เพราะสิทธิพลเรือนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมและให้ลำดับความสำคัญกับระบบยุติธรรมแบบเปิดมากกว่า ผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยานที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีทางเป็นไปได้ที่จะได้รับความคุ้มครองน้อยกว่าพยานในประเทศที่ใช้กฎหมายแพ่งมาตรการเดียวที่แท้จริง ในการให้ความคุ้มครองพยานหลักฐานในศาล คือ พยานอาจร้องขอให้ปกปิดชื่อของตนให้เป็นความลับในกระบวนการพิจารณา ดังนั้นจึงไม่สมควรมีการเปิดเผยต่อสาธารณชนระหว่างการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมักจะเปิดเผยต่อสาธารณชนเสมอ ไม่มีการเก็บรักษาความลับ ไม่มีจรรยาบรรณในการทำงาน ซึ่งโดยหลักแล้วมักจะปกป้องตัวตนรูปพรรณสัณฐานของพยานไว้ไม่ให้มีการรายงานในสื่อต่างๆ และสมควรที่จะมีการใช้กลไกการให้ความคุ้มครองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การแยกบริเวณรอเบิกความในศาลสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อ แนวทางของอัยการสูงสุดสำหรับการช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อและพยาน (พ.ศ.2543) นั้นครอบคลุมมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ตกเป็นเหยื่อและพยาน โดยเจ้าหน้าที่จกต้องบังคับใช้กฎหมายในระหว่างการสืบสวน และการฟ้องร้องคดีอย่างละเอียด

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีมาตรการให้ความช่วยเหลือที่หลากหลายแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ จากการกระทำความผิดอาญาที่เป็นพยานในคดีอาญาของรัฐบาลกลางโดยพื้นฐานแล้วมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกับพยานผู้ตกเป็นเหยื่อเพื่อจัดการกับความต้องการของผู้ตกเป็นเหยื่อ ความสามารถในการทำหน้าที่ในหลายๆ ด้านในการให้การสนับสนุน และช่วยเหลือพยานผู้ตกเป็นเหยื่อนั้นมีอุปสรรคจากการขาดทรัพยากร อีกทั้งสิทธิในการรับข้อมูลในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ผู้ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดอาญาของรัฐบาลกลางมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีกับผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ มีสิทธิได้รับแจ้งเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาในศาล สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเกี่ยวกับดำเนินคดี การพิพากษาลงโทษ บทลงโทษการจำคุก การปลดปล่อยผู้กระทำความผิดในกรณีศึกษาทุกกรณี ผู้ตกเป็นเหยื่อจะได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาในศาลเป็นอย่างดี โดยผ่านทนายความหรือผู้ให้บริการซึ่งประสานงานกับผู้บังคับใช้กฎหมายหรืออัยการในนามของผู้ตกเป็นเหยื่อ

1.5 การช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ถูกค้า

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักปฏิบัติในการช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ หรือผู้ถูกค้า โดยเหยื่อมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การจัดหาทนายความผู้แตกต่างตามกฎหมายในกระบวนการพิจารณาความอาญาหรือทนายความเป็นตัวแทนในการเรียกร้องด้านการเข้าเมืองและทางแพ่งของผู้ถูกค้า การจัดหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี อย่างไรก็ตามทนายความมีอิทธิพลต่อกระบวนการพิจารณาความอาญาในทางบวก แม้ว่าทนายความของพยานไม่ได้เข้าร่วมโดยตรงในกระบวนการพิจารณา แต่ทนายความก็สามารถจัดการให้สิทธิของผู้ถูกค่านั้นได้รับการคุ้มครองตามขั้นตอนทั้งหมด และสามารถอยู่กับพยานในขณะที่มีการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่สืบสวนและอัยการ

โดยการบำบัดเยียวยาเหยื่อของการค้ามนุษย์ ภายใต้กฎหมาย TVPA ผู้ถูกค้ามีสิทธิได้รับประโยชน์และการบริการในลักษณะเดียวกับผู้ลี้ภัยในการจะได้รับการบริการ ผู้ถูกค้าต้องยื่นคำร้องขอวีซ่าประเภท T ด้วยความสุจริตและสมัครใจในการให้ความร่วมมือกับการรับรองสมควรจากเจ้าหน้าที่หรือได้รับอนุญาตให้พักอาศัยต่อในสหรัฐอเมริกา กระบวนการรับรองผู้ถูกค้าใช้เวลานาน ค่าใช้จ่ายสถานสงเคราะห์ ค่าอาหาร ค่ายา และค่าเดินทางในระยะเวลาสั้น การรับรองสำหรับผู้ถูกค้าจะต้องมีการดำเนินการทันที ในระหว่างนั้นผู้ที่ถูกค้าจะต้องพึ่งทรัพยากรของเอกชนและกองทุนเพื่อคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยานต่างๆ ซึ่งการรักษาทางการแพทย์นั้นยังจำกัดอยู่มาก โดยมีสถานพยาบาลในกรณีฉุกเฉินจำนวนน้อยมาก สำหรับผู้ที่ไม่มีเอกสาร

สิทธิในการทำงานนั้นได้จัดการผ่านวีซ่าประเภท T และเน้นถึงความสำคัญที่ต้องออกวีซ่าให้มีความรวดเร็วขึ้น เพื่อผู้ถูกค้าจะสามารถเป็นอิสระ ผู้ประสานงานกับผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยานซึ่งมีหน้าที่ให้คำแนะนำกับผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยาน จำเป็นต้องทราบถึงบริการที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้ถูกค้าควรต้องมีบทบาทสำคัญโดยการติดตามและทำให้กระบวนการรับรองนั้นเร็วขึ้นเพื่อที่ผู้ถูกค้าจะสามารถเข้าถึงมาตรการในการให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือได้เร็วยิ่งขึ้น

1.6 การชดเชยค่าสินไหมทดแทน

การชดเชยทางกฎหมายและค่าสินไหมทดแทนในกฎหมายกลางที่เกี่ยวข้องกับการได้รับค่าชดเชยบังคับ ให้ศาลอาญามีหน้าที่ในการสั่งให้จำเลยจ่ายเงินให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อเต็มจำนวน ความสูญเสียของผู้ตกเป็นเหยื่อ รวมทั้งค่าจ้างที่ยุติธรรมสำหรับแรงงานหรือบริการในมาตรา 1594 ได้มีการระบุถึงการยึดทรัพย์สินทั้งหมดของนักค้ามนุษย์ให้กับรัฐ จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าการยึดทรัพย์สินเช่นนั้นจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังการจ่ายค่าชดเชยบังคับให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ ตามที่กลุ่มกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้ตั้งข้อสังเกตว่าจะต้องมีกระบวนการ

ที่ชัดเจนในการจัดการในทรัพย์สินที่ยึดมานั้นนำมาชำระข้อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและค่าชดเชยของผู้ถูกค้าเป็นประการแรกเพื่อให้มั่นใจได้ว่าสิทธิของเหยื่อจะได้รับการปกป้อง ผู้ตกเป็นเหยื่ออาจยื่นข้อเรียกร้องทางแพ่งต่อนักค้ามนุษย์ แต่ข้อเรียกร้องทางแพ่งจะซับซ้อนมากกว่าเนื่องจากผู้ถูกค้าจะต้องพยายามให้ได้รับเงินจากสินทรัพย์ที่ยึดไปที่รัฐบาลถือไว้อยู่ ผู้ถูกค้าจะต้องดำเนินการฟ้องร้องทางแพ่งเรียกค่าชดเชยได้อีก หลังจากคดีอาญาจ่ายค่าชดเชยไม่เป็นที่พอใจ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีกองทุนเงินชดเชยของรัฐถึงกองทุนจะมีประโยชน์น้อยมากเพราะกองทุนมีความครอบคลุมเฉพาะกรณีการสูญเสียค่าจ้างเนื่องจากการได้รับบาดเจ็บเท่านั้น

ในบทบัญญัติทางอาญาใหม่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ แสดงให้เห็นถึงการนำวิธีการที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างชัดเจน โดยเอื้อต่อการให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้ได้ตามกฎหมาย มากกว่าการรวบรวมการบีบบังคับทางจิตใจภายใต้การบังคับใช้แรงงานนั้น ในการทำให้นักค้ามนุษย์จำนวนมาก ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีในการกระทำความผิดอาญา แม้ไม่ปรากฏการใช้แรงงานบังคับและการข่มขู่อย่างชัดเจนก็ตาม เฉพาะผู้ถูกค้าที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เท่านั้นที่พักอาศัยในสหรัฐอเมริกาได้ ดังนั้น ผู้ตกเป็นเหยื่อซึ่งเป็นพยานเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงความคุ้มครองในระดับต่างๆ และมาตรการในการให้ความช่วยเหลือภายในกฎหมาย TVPA และความสำเรื่อนั้นมาจากความมุ่งมั่นของผู้ถูกค้า ผู้ให้บริการ ทนายความ ผู้บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งคงเป็นที่ต้องการอยู่ แม้ว่าจะมีกฎหมาย TVPA แล้วก็ตาม รัฐบาลยังคงต้องรื้อระบบในการสืบสวน และกลไกที่มีความละเอียดอ่อนต่อผู้ตกเป็นเหยื่อให้มีประสิทธิภาพสำหรับคดีการค้ามนุษย์ภายในแผนกสืบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดี

2. การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศฝรั่งเศส³⁷

สาธารณรัฐฝรั่งเศสปกครองประเทศในรูปแบบของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเป็นระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี กล่าวคือ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขหรือผู้นำของสาธารณรัฐ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี โดยการปกครองของประเทศฝรั่งเศสเป็นไปตามแนวคิดของชาติ คือ เสรีภาพเสมอภาค และภราดรภาพ มีลักษณะเป็นรัฐเดี่ยวไม่สามารถแบ่งแยกได้ นอกจากนั้นยังปกครองประเทศตามหลักการแบ่งแยกอริปไตย โดยถือว่าอำนาจอธิปไตยของชาติเป็นของประชาชน รัฐรับรองและคุ้มครองความเสมอ

³⁷ กรรภิรมย์ โคมลารชุน และคณะ, การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 61, หน้า 99 – 1112.

ภาคของประชาชนตามกฎหมาย โดยมีแบ่งแยกแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ และศาสนา ความเชื่อของทุกนิกาย รูปแบบการปกครองของประเทศฝรั่งเศสเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติและทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 3 วางหลักว่า อำนาจอธิปไตยของชาติเป็นของประชาชนซึ่งใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางผู้แทนราษฎรและโดยผ่านทางกระบวนการออกเสียงประชามติ³⁸ องค์การที่ใช้อำนาจในการปกครองประเทศแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ

การพิจารณาคดีอาญาของฝรั่งเศสใช้การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน โดยมุ่งการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นหลัก เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา เมื่อมีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้น รัฐจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้เสียหาย เพราะเกิดการกระทำที่กระทบต่อสังคมส่วนรวม ในฝรั่งเศสผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง มีเพียงสิทธิเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งเท่านั้น การเริ่มต้นคดีอาญาต้องให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายต้องการให้มีการดำเนินคดีอาญา ก็อาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเพื่อเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำ ความผิดอาญา และร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 วรรคสอง ซึ่งกำหนดว่าการดำเนินคดีอาญาเริ่มขึ้นได้โดยผู้เสียหายตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายนี้ (This prosecution may also be initiated by the injured party under the conditions determined by the present Code.) ซึ่งการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งและเข้าเป็นคู่ความดังกล่าวก็มีผลคู่เคียงกับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการคือเป็นการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา แต่ผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อจากนี้ คือ ผู้พิพากษาและพนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 วรรคแรก กำหนดให้อำนาจไว้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสกำหนดขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. การรวบรวมพยานหลักฐาน โดยตำรวจ ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ และ ผู้พิพากษาไต่สวน

³⁸ “มาตรา 3” อำนาจอธิปไตยแห่งชาติเป็นของประชาชน ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยโดยผ่านทางผู้แทนราษฎรและโดยผ่านกระบวนการออกเสียงประชามติ” อ้างถึงใน นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2549). คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ.1958.

2. พนักงานอัยการทำหน้าที่ส่งสำนวนฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา
3. เมื่อศาลทำหน้าที่ไต่สวน ก็จะมีการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานต่อหน้าคู่ความตามที่กฎหมายกำหนดและหากไต่สวนเสร็จก็จะให้คู่ความสำเนาสำนวนคดีได้เช่นกัน
4. พนักงานอัยการและทนายความของจำเลยแถลงคดีประกอบการไต่สวนของศาล
5. ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 โดยคู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งผู้พิพากษาไต่สวนได้
6. ผู้พิพากษาไต่สวนสั่งไม่ฟ้องคดี ก็ยุติคดีได้ แต่หากสั่งฟ้องคดีก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาต่อไป

7. สืบพยานคดีอาญา
8. พิจารณาคดีและอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาต่อไป หากคู่ความไม่พอใจเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบคนแรกคือเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Gendarmerie) โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน หาข้อมูลและพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งวัตถุพยานและพยานบุคคล โดยในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจของฝรั่งเศสนั้นจะเป็นการทำงานร่วมกันกับพนักงานอัยการ (Procureur) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในส่วนนี้จะมีความแตกต่างจากประเทศไทย ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่สอบสวนภายใต้อำนาจหน้าที่ของตนจนเสร็จสิ้นแล้วจึงสรุปสำนวนทำความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งหากพนักงานอัยการเห็นว่าควรทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็จะมีคำสั่งไปยังพนักงานสอบสวนให้สอบสวนเพิ่มเติมอีกทีหนึ่ง พนักงานอัยการไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือกำกับดูแลการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจแต่แรก

เจ้าหน้าที่ตำรวจของฝรั่งเศสจะทำการสอบคำให้การของพยานแล้วฉบับที่ก็เป็นลายลักษณ์อักษรและให้พยานลงลายมือชื่อ หากสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมตัว (Garde a vue) ไว้ได้เป็นเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวนี้สามารถขยายได้อีก 24 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบคำให้การ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ปรากฏสาระสำคัญในกฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่

- 1) รัฐธรรมนูญ
- 2) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- 3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 4) ระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานของรัฐ

2.2 ระบบการคุ้มครองพยาน

พยานบุคคลถือเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญาบรรลุเป้าหมายในการค้นหาความจริง บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสซึ่งวางหลักเกณฑ์เกี่ยว ด้วยการ ให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในคดีอาญาตั้งแต่ในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นล่วงรู้ข้อมูลของพยานและป้องกันการเผชิญหน้าเพื่อคุ้มครองพยานตั้งแต่เริ่มดำเนินคดี

2.2.1 มาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานและภูมิปัญญาแห่งกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มุ่งเน้นไปที่การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยานบุคคลจากการปองร้ายหรือแก่แค้นจากกลุ่มองค์กรอาชญากรรม ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อยกเว้นหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมเช่น หลักการให้พยานระบุชื่อตัวชื่อสกุลและภูมิลำเนาที่แท้จริงของพยานบุคคลในชั้นสอบสวน และในการพิจารณาคดีของศาลซึ่งใช้หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย นอกจากยกเว้นหลักการเดิมแล้ว ยังมีความจำเป็นในการเพิ่มมาตรการคุ้มครองหลังจากที่พยานบุคคลเบิกความเสร็จ อันได้แก่ ให้มีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน หรือการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อป้องกันมิให้องค์กรอาชญากรรมหรือผู้มีอิทธิพลสามารถตามไปแก่แค้นหรือทำร้ายพยานได้

ในฝรั่งเศส กระบวนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนของการสืบพยานเริ่มต้นการพิจารณาคดีโดยการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ผู้พิพากษาจะซักถามคำถามต่างๆ โดยเริ่มจากการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของจำเลย ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพิจารณาคดีเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่จะเจาะลึกเข้าไปในข้อมูลของจำเลยซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเพื่อที่จะศึกษาตัวตนที่แท้จริงของจำเลยและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในการพิพากษาคดีเพื่อให้คำตัดสินสอดคล้องกับสภาพของจำเลยและความผิดที่กระทำวิธีการนี้ถือเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของ ระบบ วิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสที่มุ่งหมายจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจในการก่อคดีและหาวิธีในการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิด หลังจากขั้นตอนนี้แล้วคู่ความฝ่ายต่างๆ ในห้องพิจารณา เช่น พนักงานอัยการ ทนายความ และลูกขุนสามารถสอบถามจำเลยหรือพยานได้โดยตรงหรืออาจจะซักถามผ่านผู้พิพากษาก็ได้

มาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของฝรั่งเศส ให้ความสำคัญกับ มาตรการ ไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในคดีอาญาซึ่งถือว่าเป็นมาตรการหลักในการป้องกันความปลอดภัยของพยาน รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีด้านภาพและเสียงมาช่วยในการดำเนินคดี โดยไม่มีการกำหนดถึงมาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษแต่อย่างใด

ประเทศฝรั่งเศสมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการคุ้มครองพยาน โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในหมวด 21 มาตรา 706-57 ถึงมาตรา 706-63 ดังนี้³⁹

1) การปกปิดตัวตน ชื่อตัว และชื่อสกุลของพยาน

ขั้นตอนในระหว่างการสอบสวน (ไต่สวน) ซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาไต่สวนของฝรั่งเศสนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 10 ได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปให้ผู้พิพากษาไต่สวนถามพยานถึงชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สถานะ อาชีพ ภูมิลำเนา หรือความเกี่ยวข้องกับคู่ความไว้ แม้จะตระหนักว่าคดีเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะการก่อการร้ายทำเป็นขบวนการ พยานบางคนปฏิเสธที่จะเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวตนของตน เพราะเกรงว่าตนจะถูกฟ้องหากคนให้ข้อมูลแก่ศาล ซึ่งบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาแสดงอย่างชัดเจนว่า บันทึกคำให้การของพยานที่ประสงค์จะปิดบังตัวตนไว้ ไม่สามารถที่จะรับฟังข้อเท็จจริงได้

เดิมในระหว่างที่กฎหมายฝรั่งเศสยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว และชื่อสกุล ได้มีคำพิพากษาของศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนวางหลักเกณฑ์เป็นแนวทางไว้ โดยปรากฏในคดี Kostovski c/ Pays Bas (Netherlands) เมื่อปี ค.ศ. 1989 ว่าอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ไม่ได้กีดกันหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนที่จะได้แสดงข้อเท็จจริงมาจากแหล่งข้อมูลซึ่งไม่เปิดเผยตัวตนส่วนการที่จะใช้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมาใช้ในการ พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้หรือไม่นั้นเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเห็นว่าการใช้คำให้การของพยานที่ไม่เปิดเผยชื่อต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการคือ

1. พยานดังกล่าวจะต้องแสดงเหตุผลที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อสนับสนุนการปฏิเสธในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวตน ชื่อตัว และชื่อสกุล
2. จำเลยจะต้องมีโอกาสที่เพียงพอในการคัดค้านหรือปฏิเสธพยานที่ไม่เปิดเผยตนเองของฝ่ายกล่าวหา
3. พยานดังกล่าวจะต้องไม่ใช่พยานหลักฐานแต่เพียงอย่างเดียวหรือเป็นพยานหลักฐานสำคัญเพียงชิ้นเดียวในการลงโทษจำเลย

ทั้งนี้หลักเกณฑ์ 2 ประการแรกจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนหรือไต่สวนของผู้พิพากษา ส่วนเงื่อนไขประการสุดท้ายเป็นประเด็นที่พิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

³⁹ วรรณพร สิทธิกรวงศ์. (2552). “การคุ้มครองพยาน : ศึกษากรณีการนำมาตรการฉุกเฉินมาปรับใช้”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 39 - 42.

จากหลักเกณฑ์ที่ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนวางไว้นี้ ต่อมาประเทศฝรั่งเศสได้นำมาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย โดยประเทศฝรั่งเศสได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปี 2002 โดยได้มีการตราบัญญัติ ฉบับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2001 ซึ่งมีบทบัญญัติของการคุ้มครองพยานบุคคล โดยไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน

การที่อนุญาตให้มีการเปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานบุคคลที่มาให้การในชั้นสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 705-58 บัญญัติไว้คือ

(1) เงื่อนไขด้านเนื้อหา

ก. การกระทำที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสอบสวนนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่เป็นความผิดอกุศลวิญญูโทษหรือมัจฉิมโทษที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

ข. การสอบปากคำของพยานบุคคลดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตหรือร่างกายของบุคคลนั้น สมาชิกของครอบครัวหรือใกล้ชิดของบุคคลดังกล่าว

ค. เมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำลงหรือตัวของพยานบุคคลแล้ว การเปิดเผยตัวบุคคลดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เงื่อนไขข้อนี้ไม่ใช่เงื่อนไขเด็ดขาดในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าในการพิจารณาอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยการไม่เปิดเผยตัวพยานบุคคลนี้

(2) เงื่อนไขด้านรูปแบบวิธีพิจารณา

เมื่ออัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือผู้พิพากษาไต่สวน พิจารณาเงื่อนไขด้านเนื้อหาแล้วเห็นว่า ควรพิจารณาอนุญาต จะเสนอคำร้องพร้อมทั้งเหตุผลต่อผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง เพื่อวินิจฉัยว่าจะอนุญาตให้มีการปกปิดตัวบุคคลตามคำร้องหรือไม่ เว้นแต่กรณีที่ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขังเป็นผู้ดำเนินการสอบปากคำพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเอง โดยคำวินิจฉัยนี้จะไม่ทำให้ปรากฏถึงบ่งชี้ถึงพยานบุคคลดังกล่าวและ ไม่อาจอุทธรณ์ได้ อย่งไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 706-62 ยังห้ามศาลไม่ให้ตัดสินว่าจำเลยมีความผิด หากปรากฏว่าพยานที่ได้รับการปกปิดชื่อเป็นพยานหลักฐานอย่างเดียวในคดี

2) พยานซึ่งไม่ประสงค์จะเปิดเผยภูมิลำเนาของตนเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อนุญาตให้บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะพยานในระหว่างการสอบสวนสามารถที่จะแจ้งที่อยู่ของตน โดยถือเอาสถานีตำรวจหรือทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ เป็นภูมิลำเนาของตนได้ โดยจะต้องได้รับความยินยอมจากอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือผู้พิพากษาไต่สวน พยานบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีเหตุอัน

ควรสงสัยว่าบุคคลเหล่านี้ได้กระทำความผิดหรือพยายามที่จะกระทำความผิดและต้องเป็นผู้ที่จะนำไปสู่การนำพยานหลักฐานสำคัญมาใช้ในการดำเนินคดี

3) การใช้เทคโนโลยีในการสอบปากคำพยานบุคคล

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจสอบปากคำบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งหน้าได้ ทั้งผู้เสียหายและบุคคลอื่นๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีสามารถจัดให้มีการเผชิญหน้ากันระหว่างบุคคลหลายคนในขณะเดียวกันในการสอบปากคำ ซึ่งต่างกับในชั้นไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนการสอบปากคำจะมีการบันทึกคำให้การของพยานบุคคลไว้แล้วลงชื่อโดยผู้สอบปากคำและผู้ให้ถ้อยคำ

รัฐบัญญัติกฎหมายเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2001 ไว้ว่า ในกรณีที่มีความจำเป็นในการสอบสวนหรือการไต่สวน การสอบปากคำหรือการไต่สวนพยานบุคคล หรือการเผชิญหน้ากันระหว่างบุคคลหลายคนที่อยู่ในสถานที่ต่างๆ ในประเทศฝรั่งเศส อาจกระทำได้ในคราวเดียวกัน โดยอาศัยวิธีการทางโทรคมนาคม ซึ่งประกันการรักษาความลับในการส่งสัญญาณเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีของแต่ละสถานที่ที่มีการสอบปากคำหรือการเผชิญหน้ากันทางจอภาพจะต้องบันทึกคำให้การไว้

การใช้การสอบปากคำและการเผชิญหน้ากันทางจอภาพสามารถนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานด้วย โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-61 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้พิพากษาไต่สวนหรือจำเลย หรือทนายความของบุคคลเหล่านั้น ในการขอเผชิญหน้ากับพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของตน โดยใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารทางเทคนิค และในการสอบปากคำหรือสืบพยานดังกล่าว กฎหมายอนุญาตให้มีการใช้เทคนิคเพื่อแปลงเสียงของพยานมิให้สามารถระบุตัวพยานได้ว่าเป็นผู้ใดด้วย

2.2.2 มาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

สถานการณ์ค้ามนุษย์ของฝรั่งเศสอยู่ในระดับ Tier 1 โดยมีเหตุจากการกระทำความผิดนี้ อันได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก ทั้งจากประเทศแถบยุโรปตะวันออก ทวีปแอฟริกา ตะวันตก และทวีปเอเชีย ปัญหาการค้ามนุษย์ในฝรั่งเศสส่วนมากคือ การค้าประเวณีและการบังคับใช้แรงงาน ในส่วนการแก้ไขปัญหา รัฐบาลของฝรั่งเศสปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ โดยดำเนินนโยบายให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ของฝรั่งเศสในการดำเนินคดีกับการค้าประเวณีและการบังคับใช้แรงงาน ตลอดทั้งมีการดำเนินนโยบายเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ เนื่องด้วยการกระทำความผิดที่

เกี่ยวกับการค้ามนุษย์นั้นเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความผิดอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือความผิดอันเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาระดับประเทศและปัญหาระดับสากล

การดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการคดีอาญาซึ่งเป็นลักษณะของระบบไต่สวน แต่ในส่วนของกรไต่สวนและค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานของผู้พิพากษาสอบสวนในฝรั่งเศสยังต้องอาศัยความร่วมมือและถูกตรวจสอบโดยองค์กรอัยการด้วย เพราะเมื่อผู้พิพากษาสรุปสำนวนการสอบสวนแล้วก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการทำการฟ้องดำเนินคดีต่อไปตามระบบกล่าวหาคดีอาญา จึงจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบผสม (Proce' dure Mixed หรือ Mixed System) แต่ข้อดีที่เห็นได้ชัด คือการที่องค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาทำงานอย่างเป็นระบบ ทั้งเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานอัยการ และศาล การเริ่มต้นสอบสวนคดีอาญาอยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของพนักงานอัยการผู้เชี่ยวชาญ ผู้พิพากษาทำหน้าที่ไต่สวนหาความจริง หรือกล่าวได้ว่าในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนการฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ และในขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ขององค์กรศาลเป็นผู้ตรวจสอบ การมีขั้นตอนการตรวจสอบที่ครบถ้วนนี้มีผลทำให้การเริ่มต้นการให้ความคุ้มครองพยาน ในชั้นสอบสวนทำได้ อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ มาตรการการคุ้มครองพยานของฝรั่งเศสใน คดีค้ามนุษย์ซึ่งเป็น มาตรการทั่วไป อันได้แก่ การปกปิดข้อมูลรูปพรรณสัณฐานและการปกปิดตัวตนของพยานแม้ว่าจะ ไม่มีการใช้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน แต่ใช้วิธีดำเนินการปกปิดชื่อพยานซึ่งถือได้ว่าเป็น มาตรการที่ให้ความคุ้มครองด้านความปลอดภัยเพื่อปกป้องมิให้ผู้กระทำผิดใช้อิทธิพล ทั้งทางตรง และทางอ้อมข่มขู่พยาน หรือชักจูงให้พยานกลับคำให้การ อีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิด อันตรายร้ายแรงกับพยาน

การสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศสซึ่งในทางปฏิบัติจะดำเนินการโดยตำรวจ ฝ่ายคดีภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการ ทำให้ในส่วนของกรให้ความคุ้มครองพยานนี้ พนักงานอัยการสามารถควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี ได้ 3 ช่องทาง คือ การตรวจสอบ กำกับดูแลการสอบสวน (Supervising and checking investigation) การทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการ สอบสวนร่วมกันระหว่างหน่วยงานสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในคดีนั้นๆ (being in charge in the co-ordination of the services involved) และการใช้อำนาจตัดสินใจว่าจะมอบหมายให้ ผู้ใดรับผิดชอบการสอบสวนคดีใดๆ ตามที่เห็นว่าเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (chise the service that will be responsible for the inquiries) ซึ่งทำให้การคุ้มครองพยานสามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่เริ่มคดี

ที่พนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลนี้ย่อมทำให้พยานในคดีอาญาเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการปกป้องคุ้มครองจากรัฐและส่งผลให้การได้มาซึ่งความจริงอันเป็นเป้าหมายในการดำเนินคดีอาญา

มาตรการทางกฎหมายที่ป้องกันไม่ให้เกิดการล่วงรู้ถึงตัวพยานตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ดังเช่นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสทำให้พยานได้รับความปลอดภัยตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินคดี ซึ่งการป้องกันตั้งแต่แรกเริ่มนี้ ถือได้ว่าดีกว่ามาตรการเปลี่ยนแปลงชื่อตัวชื่อสกุล ถึงแม้จะไม่มีมาตรการพิเศษ เฉพาะที่ใช้ในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ แต่การใช้วิธีดำเนินการปกปิดชื่อพยานและเริ่มต้นไม่ให้เกิดการรู้ถึงตัวพยานตั้งแต่ในชั้นสอบสวนนั้น ทำให้พยานยังสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ไม่ถูกคุกคามหรือข่มขู่ ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานได้อย่างแท้จริง

3. การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย⁴⁰

ประเทศไทยเห็นความสำคัญของการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายคุ้มครองพยาน เพื่อให้สอดคล้องกับประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ มาตรการในการคุ้มครองพยานถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเป้าหมายที่สำคัญสำหรับการคุ้มครองพยานคือ ทำอย่างไรให้พยานสามารถเบิกความได้อย่างอิสระปราศจากการคุกคามและข่มขู่

3.1 ความทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองพยานในอังกฤษ

ระบบกฎหมายที่ประเทศอังกฤษใช้คือระบบ Common Law และเป็นการค้นหาความจริงในคดีอาญาด้วยระบบกล่าวหา (Accusatorial System) พนักงานอัยการโจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันในการดำเนินคดี โดยที่ศาลจะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัด ทำหน้าที่เสมือนกรรมการตัดสินกีฬา คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้ ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีหรือคู่ความในการแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง⁴¹

จากปัญหาที่ผู้เสียหายและพยานในคดีอาญาถูกข่มขู่คุกคาม จึงมีการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ถูกคุกคามหรือหวาดกลัวว่าจะถูกคุกคาม

⁴⁰ กรรภิรมย์ โกมลารชุน และคณะ, การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 61. หน้า 113 – 126.

⁴¹ เบญจมาศ กระจ่างโพธิ์. (2554). “การคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์กับการคุ้มครองสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญา”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 61.

โดยกำหนดเป็นความผิดอาญาฐานทำร้ายหรือข่มขู่จะทำร้ายพยาน (Harming or threatening to harm a witness) และความผิดฐานข่มขู่คุกคามพยาน (Intimidating a witness) ไว้ใน Criminal Justice and Public Order Act 1994 อนึ่ง ได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อทำการค้นคว้าวิจัยการคุ้มครองพยานอย่างเหมาะสม Home Office ทำหน้าที่ศึกษาวิจัยเพื่อคุ้มครองพยานบางประเภทที่เปราะบางและมีความอ่อนไหว ซึ่งอาจถูกคุกคามได้ในกระบวนการยุติธรรมอาญา ดังนั้น จึงมีการกำหนดมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานใน youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 โดยเป็นบทบัญญัติการคุ้มครองพยานในชั้นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอังกฤษ ในเวลาต่อมา รัฐสภาของอังกฤษก็ได้ออกกฎหมายคุ้มครองพยาน 2 ฉบับ ได้แก่ Serious Organized Crime and Policy Act 2005 และ Coroners and Justice Act 2009

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของอังกฤษมีมาตรการการไม่เปิดเผยข้อมูลที่ระบุตัวตนของพยานในชั้นตอนพิจารณาคดี โดยแบ่งเป็น 2 กรณี 1) คดีอาญาทั่วไป พยานบุคคลมีสิทธิได้รับการปกปิดชื่อตัวและชื่อสกุล และที่อยู่ไว้เป็นความลับ 2) ในคดีร้ายแรง อาทิ คดีค้ำมนุษย์ นอกจากวิธีการปกปิดชื่อตัวและชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานแล้ว พยานอาจร้องขอต่อศาลให้ตนเบิกความผ่านกระจกในที่จำเลยไม่สามารถมองเห็นตนเองได้

3.2 มาตรการที่ศาลใช้ในการคุ้มครองพยาน

ศาลประเทศอังกฤษใช้กฎหมาย Youth Justice and Criminal Evidence Act 199 และ Coroner and Justice Act 2009 ในการคุ้มครองพยาน

3.2.1 มาตรการทั่วไปตามกฎหมาย Coroner and Justice Act 2009

1) การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนภายในกฎหมายคุ้มครองพยาน

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา กล่าวคือ เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยการต่อสู้ (trial By Battle) ระหว่างโจทก์กับจำเลยทั้งสองฝ่ายเท่าเทียมกัน ในขณะที่ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางชี้ขาด (passive) จึงเป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาเองก็ต้องนำพยานหลักฐานมาแก้ไข้อ่าคนไม่ได้กระทำความผิด ศาลคงมีหน้าที่ควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามเกณฑ์อย่างเคร่งครัดเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเอง เป็นหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายที่ต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง เช่นนี้จะเห็นได้ว่า ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ให้ความสำคัญกับการให้จำเลยเผชิญหน้าพยานเพื่อถามค้าน (cross-examination)

การพิจารณาคดีประกอบด้วยศาลและคณะลูกขุนซึ่งแยกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คณะลูกขุน (jury) ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยตัดสินข้อเท็จจริง โดยนั่งฟังการนำสืบ

พยานหลักฐานในศาลแล้ว พิจารณาตัดสินว่าจำเลยมีความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ (guilty or not) ขั้นตอนที่สอง การเขียน คำพิพากษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลในฐานะคนกลางในคดี โดยศาลจะตัดสินตามการวินิจฉัยของคณะลูกขุนตามหลักการเผชิญหน้าที่ของจำเลยในระบบกฎหมายอังกฤษ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาอาชญากรรม การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผยและเผชิญหน้า (face to face) และต้องมีการซักค้านกันระหว่างพยานและจำเลย กล่าวคือในการเผชิญหน้าของจำเลยคือสิทธิ การถามค้าน เป็นวิธีการสื่อสารสายตาระหว่างจำเลยและพยานนั่นเอง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษได้ให้เหตุผลว่า หลักดังกล่าวอาจมีข้อยกเว้นได้หากมีความจำเป็นต้องลดการเผชิญหน้าในการเบิกความในศาล

ยกตัวอย่างเช่น คดี R v. Davis (2008) วินิจฉัยเกี่ยวกับพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน ผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย Criminal Evidence (Witness Anonymity) Act 2008 โดยปัจจุบันถูกแทนที่โดย Coroner and Justice Act 2009 ข้อเท็จจริงในคดีนี้ ศาลอาญารับฟัง คำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน และพิพากษาว่า Davis มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น คดีนี้พยาน เกรงกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ศาลจึงมีคำสั่งให้คุ้มครองพยาน โดยการให้พยานใช้ชื่อและที่อยู่ปลอม รวมทั้งข้อมูลส่วนตัวของพยานก็ถูกปกปิดเพื่อไม่ให้เป็นที่รับรู้แก่จำเลย ทนายความของจำเลยก็ไม่มีสิทธิถามพยานด้วยคำถามที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของพยาน การเบิกความของพยานจะมีฉากกั้น โดยมีแต่ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนนั้นที่สามารถเห็นพยานได้ และในขณะเดียวกัน จำเลยมีสิทธิฟัง คำเบิกความผ่านเครื่องแปลงเสียงเท่านั้น

หลังจากศาลพิพากษาลงโทษแล้ว Davis ก็ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อ House of Lords ว่าจะพิจารณาคดีไม่เป็นธรรมและขัดแย้งกับข้อ 6 (3)(d) แห่งอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป House of Lords วินิจฉัยว่าการให้สิทธิแก่ทนายจำเลยในการถามค้านเป็นหัวใจสำคัญในการต่อสู้คดีของจำเลย แต่จำเลยถูกจำกัดสิทธิเนื่องจากมาตรการพิเศษ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลเห็นว่า ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) พยานต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อที่จำเลยหรือผู้ต้องหาจะได้ถามค้าน การที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถเผชิญหน้ากับพยานเพื่อถามค้านจึงเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลย อย่างไรก็ดี ศาลไม่ได้ปฏิเสธการรับฟังพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยชื่อในทุกรณี แต่มีความเห็นว่า การพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่นั้นไม่ควรพิจารณาแก่พยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนเท่านั้นกล่าวคือ ศาลวินิจฉัยว่า พยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนสามารถรับฟังได้ แต่ไม่ควรเชื่อพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเพียงอย่างเดียว

ภายหลังคำพิพากษาของ House of Lords ในคดีนี้ ทำให้ต้องระงับคดีที่ใช้วิธีการสืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนทั้งหมด และมีการเสนอกฎหมาย Criminal Evidence

(Witness Anonymity) Act 2008 และ Coroner and Justice Act 2009 ตามลำดับ เพื่อบัญญัติการสืบพยานไม่เปิดเผยตัวตนที่จะเป็นกรรมและไม่ขัดแย้งกับอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป

2) หลักเกณฑ์การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน

Coroner and Justice Act 2009 ใน Part 3 Chapter 2 ได้บัญญัติมาตรการปกปิดตัวตนของพยาน (Witness Anonymity) โดยจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองพยานให้พ้นจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินและต่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

มาตรา 86 กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ปกปิดตัวตนของพยาน (Witness Anonymity Order) เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะช่วยรับประกันมิให้รูปพรรณสัณฐานของพยานถูกเปิดเผยได้ โดยมีวิธีในการรักษาความปลอดภัย ดังต่อไปนี้

- (1) ให้พยานใช้นามแฝง
- (2) การที่พยานจะไม่ถูกถามคำถามที่อาจนำไปสู่การระบุตัวพยาน
- (3) การกั้นหรือปิดบังพยาน
- (4) การคัดเสียงของพยาน

มาตรการ 87 ได้กล่าวถึงการร้องขอต่อศาล โดยมีผู้มีสิทธิร้องขอคือพนักงานอัยการหรือจำเลย

- กรณีพนักงานอัยการร้องขอ จะต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงรูปพรรณสัณฐานของพยาน เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

- กรณีจำเลยเป็นผู้ร้องขอ จำเลยต้องแจ้งให้ศาลและพนักงานอัยการรู้ถึงรูปร่างและลักษณะของพยานเช่นกัน

มาตรา 88 เงื่อนไขที่ศาลพิจารณาเพื่อออกคำสั่งปกปิดพยานมี 3 ประการดังต่อไปนี้

(1) คำสั่งดังกล่าวต้องเป็นการป้องกันภัยอันตรายของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องในคดี หรือป้องกันไปถึงภัยอันตรายต่อผลประโยชน์สาธารณะ

(2) ศาลพิจารณาพฤติการณ์ต่างๆ แล้วเห็นว่า การใช้มาตรการปกปิดพยานจะเป็นกรรมแก่จำเลย

(3) ศาลยึดถือเอาคำเบิกความของพยานเป็นสำคัญ ดังนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแล้ว พยานควรจะต้องเบิกความหรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล หรือพยานต้องเบิกความโดยไม่มีการใช้มาตรการปกปิดตัวตนพยาน (Witness Anonymity Order) แล้วจะเป็นอันตรายต่อประโยชน์สาธารณะ

3.3 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

3.3.1 กฎหมายภายในเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์

1) การหาประโยชน์ทางเพศ (Sexual Exploitation)

พระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ (Sexual Offences Act 2003) มาตรา 57 ถึง 60 ได้วางหลักเกี่ยวกับความผิดฐานค้ามนุษย์โดยการแสวงหาประโยชน์ทางเพศไว้ว่า ความผิดดังกล่าวครอบคลุมถึงการพานุคคลอื่นเข้ามาค้ามนุษย์ในประเทศอังกฤษ การค้ามนุษย์ภายในประเทศอังกฤษและการค้ามนุษย์ภายนอกประเทศอังกฤษด้วย โดยการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเพศของบุคคลนั้นต้องอยู่ภายใต้ส่วนที่ 1 ของพระราชบัญญัตินี้ รวมไปถึงการค้าประเวณีและการข่มขืนกระทำชำเรา ผู้กระทำความผิดดังกล่าวเป็นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง รวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กด้วย

2) The Modern Slavery Bill 2015

ประเทศอังกฤษแก้ไขกฎหมายฉบับใหม่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ คือ The Modern Slavery Bill 2015 โดยในมาตรา 1 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ทาส” ว่าหมายถึง การควบคุมบุคคลในลักษณะกักขังหน่วยหนึ่งขังไม่ให้อิสรภาพ และบุคคลที่เป็นคนควบคุมได้รับประโยชน์ผ่านทางการใช้ การจัดการ กำไร โอน หรือถ่ายโอนของบุคคลที่ถูกควบคุม มาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้ว่า “บุคคลใดจัดการหรืออำนวยความสะดวกด้านการเดินทางของบุคคลหนึ่งด้วยที่ว่าบุคคลนั้นอาจจะถูกแสวงหาประโยชน์ไม่ว่าบุคคลนั้นจะให้ความยินยอมหรือไม่ โดยจัดการเดินทางหรืออำนวยความสะดวก เช่น สรรหาขนส่ง โอน ชุกซ่อนหรือรับ รวมถึงการแลกเปลี่ยนหรือโอนการควบคุมเพื่อแสวงหาประโยชน์

3.3.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ความผิดฐานค้ามนุษย์ทุกคดีเป็นความผิดอาญาที่มีความรุนแรง ซับซ้อน และต้องการการดำเนินการที่เร่งด่วน⁴² โดยมีตำรวจและสำนักงานต่อต้านองค์กรอาชญากรรมที่รุนแรง (Serious Organized Crime Agency (“SOCA”)) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวนคดี ค้ามนุษย์และรวบรวมพยานหลักฐาน อย่างไรก็ตามรัฐบาลอังกฤษเห็นชอบให้จัดตั้งหน่วยงาน Crown Prosecution Service (CPS) เพื่อรับผิดชอบในการตัดสินใจว่า ผู้ต้องสงสัยนั้นควรถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาหรือไม่ และถ้าเห็นสมควรถูกกล่าวหาควรถูกกล่าวหาในข้อหาใด

⁴² เบญจมาศ กระจ่างโพธิ์. (2554). “การคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์กับการคุ้มครองสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญา”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 64.

ในการดำเนินคดีคดีตำรวจจะไม่ระบุข้อกล่าวหาความผิดอาญามาให้ ในคดี ค้ำมนุษย์เกือบทุกคดี CPS มีหน้าที่ดูแลตั้งแต่ก่อนเริ่มมีการกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อให้คำปรึกษาใน ขั้นตอนการสอบปากคำและการเรียกพยานหลักฐาน กล่าวคือ พนักงานอัยการภายใต้หน่วยงาน CPS มีหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ค้ำมนุษย์ โดยพนักงานอัยการอาจร้องขอต่อศาลมีคำสั่งให้ ยึดทรัพย์สินได้ ซึ่ง CPS มีหน้าที่สำคัญคือ ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองความปลอดภัยเหยื่อใน ชั้นสอบสวนและพิจารณาคดีด้วย โดยเป็นผู้วางหลักเกณฑ์มาตรการในการคุ้มครองช่วยเหลือ และดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อให้เหยื่อสมัครใจให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการ ดำเนินคดี และมอบหลักฐานที่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี

นอกจากนี้ CPS ยังมีหน้าที่ต้องพิจารณาถึงเหยื่อหรือผู้เสียหายที่อาจได้รับ ผลกระทบจากเหตุค้ำมนุษย์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากคดีค้ำมนุษย์เป็นคดีที่มีความซับซ้อนและอ่อนไหว เจ้าหน้าที่จึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าสิ่งใด สหภาพยุโรปเห็นความสำคัญของการ ต่อต้านการค้ำมนุษย์ และพยายามพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ โดยได้มีการออกกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการต่อต้านการค้ำมนุษย์ เป็นอนุสัญญาคณะ มนตรียุโรปว่าด้วยการต่อต้านการ ค้ำมนุษย์ (The European Convention on Human Rights (“ECHR”)) มาตรา 10 กำหนดให้รัฐภาคีช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างเหมาะสมโดยพิจารณาถึงสภาพ เฉพาะเหยื่อทั้งเด็กและสตรี เช่น สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือเรื่องความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม การรักษาพยาบาล สวัสดิการ และความช่วยเหลือด้านกฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้ ประเทศอังกฤษเป็น ประเทศสมาชิกได้ลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ.2007 ภายใต้อนุสัญญา ดังกล่าว รัฐบาลประเทศอังกฤษได้จัดตั้งแผนปฏิบัติการของชาติ โดยกำหนดให้มีกระบวนการคัดแยก เหยื่อ ตลอดจนคุ้มครองข้อมูลความเป็นส่วนตัวและการเข้าถึงที่พักอาศัย ระยะเวลาในการ ตอบสนองและการอยู่อาศัยในประเทศชั่วคราวหรือถาวร

นอกจากนี้ มาตรา 13 แห่งอนุสัญญาคณะรัฐมนตรียุโรปว่าด้วยการต่อต้าน การค้ำมนุษย์ ค.ศ.2005 (ECHR) เรื่องระยะเวลาในการพักฟื้นและตอบสนอง ที่กำหนดให้รัฐภาคี ต้องให้เวลาพักฟื้น กล่าวคือ บุคคลใดที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิด ฐานค้ำมนุษย์อย่างน้อย 30 วัน เพื่อให้แน่ใจเสียก่อนว่ารอดพ้นจากอิทธิพลของผู้ค้ำมนุษย์

3.3.3 มาตรการคุ้มครองพยานตามโครงการคุ้มครองพยาน

ตาม Serious Organized Crime and Police Act 2005 (SOCPA) ได้กล่าวถึง การคุ้มครองพยานในกรณีร้ายแรง เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ ความผิดฐานค้ำมนุษย์ กล่าวคือ พยาน ในคดีร้ายแรงที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตและร่างกาย โดยการให้ความคุ้มครองต้องพิจารณา 1) ค่าใช้จ่าย ในการบริหารจัดการเพื่อดำเนินการคุ้มครองพยาน 2) ตระหนักถึงเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและ

ทรัพย์สินของพยาน 3) ความเป็นไปได้ในเรื่องความสามารถของพยานและบุคคลใกล้ชิดที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อาจเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

1) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยาน

ก่อนที่พยานจะเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน เจ้าพนักงานต้องให้ข้อมูลพร้อมทั้งแจ้งสิทธิต่างๆ ที่พยานจะได้รับ โดยต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ให้ความคุ้มครองพยาน จะต้องแจ้งให้พยานทราบถึงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และในกรณีที่พยานเป็นผู้เยาว์หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางความสามารถ ต้องแจ้งต่อผู้ดูแลผู้เยาว์หรือผู้ปกครอง โดยตำรวจจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมว่าพยานควรเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ พระราชบัญญัตินี้มีได้กำหนดรูปแบบการช่วยเหลือพยานเอาไว้ เพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์การเปลี่ยนชื่อ การย้ายที่อยู่และการจัดสวัสดิการให้แก่พยาน

ผู้ที่ดำเนินการคุ้มครองพยาน (Protection Provider) มาตรา 82 (5) ได้แก่

1. ตำรวจในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ และไอร์แลนด์เหนือ
2. เจ้าพนักงานใน Serious Organized Crime Agency – SOCA
3. เจ้าพนักงานใน Scottish Drug Enforcement Agency
4. เจ้าพนักงานใน Commissioners of Her Majesty's Revenue and Customs
5. เจ้าพนักงานในหน่วยงานอื่น เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายที่ดิน และเจ้าหน้าที่

ฝ่ายทะเบียนราษฎร

2) วิธีการดำเนินการคุ้มครองพยาน

ตำรวจทำหน้าที่คุ้มครองพยานแต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่อาจขอความร่วมมือหน่วยงานอื่นได้ เช่น หน่วยงานการเคหะแห่งชาติ เพื่อให้ที่พักหรือย้ายที่อยู่ให้กับพยาน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 83 ถึง 84 วางหลักว่า ในการดำเนินการคุ้มครองพยาน หากมีความจำเป็นต้องร่วมมือกันระหว่างสองหน่วยงานขึ้นไป ให้หน่วยงานที่ร่วมมือกันนั้นมีข้อตกลงร่วมกัน หรืออาจส่งพยานไปยังหน่วยงานใหม่ที่ประสานงานไว้แล้ว ซึ่งการโอนการคุ้มครองดังกล่าวจะทำให้หน่วยงานเดิมหมดภาระหน้าที่ในการคุ้มครอง รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลพยานในระหว่างที่รับไปดูแลด้วย อนึ่ง การคุ้มครองพยานในหน่วยงานที่รับโอนนี้ หน่วยงานดังกล่าวต้องบันทึกการคุ้มครองพยานในระหว่างที่พยานนั้นอยู่ภายใต้การคุ้มครองของหน่วยงานด้วย

3) การยกเลิกการคุ้มครองพยาน

Chief Police อาจยกเลิกการคุ้มครองพยานตามนโยบายของ The Association of Chief Police ได้ โดยการใช้ดุลพินิจยกเลิกการคุ้มครองพยานนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือพร้อมบอกกล่าวพยานล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 21 วัน เพื่อให้พยานได้เตรียมตัวดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อม

ที่ไม่มีการคุ้มครองพยาน อย่างไรก็ตาม การยกเลิกการคุ้มครองพยานดังกล่าว พยานอาจอุทธรณ์คำสั่งได้

4) หน่วยงานเอกชน

นอกจากการคุ้มครองพยาน โดยตำรวจแล้ว ยังมีองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร (NGO) ซึ่งได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน โดยรัฐบาลให้บริการแก่พยาน ดังนี้

1. ให้การสนับสนุนตรวจและรักษาทางจิตเวช
2. ให้ข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา
3. เดินทางไปพร้อมกับพยาน เมื่อพยานต้องเดินทางไปศาล และใช้ช่องทางเฉพาะของพยานในการเข้าสู่การสืบพยาน
4. ประสานงานเรื่องที่พักสำหรับพยานระหว่างพยานรอเบิกความ และแยกออกจากพยานฝ่ายโจทก์และพยานฝ่ายจำเลย และให้ประชาชนรับรู้ว่าพยานคือคนใด
5. การรับส่งพยาน

3.3.4 มาตรการคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์

พยานบุคคลในคดีค้ำมนุษย์เป็นบุคคลสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลพิจารณาจากคำเบิกความและถ้อยคำของพยานเป็นสิ่งสำคัญ แต่จะอย่างไรให้พยานเบิกความได้อย่างอิสระ ปราศจากความกลัวจากการถูกข่มขู่คุกคาม คำตอบคือ พยานจะต้องได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐ โดยรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยานด้วยวิธีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยพิจารณาจากมาตรการดังต่อไปนี้

1) มาตรการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

มาตรการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานและบุคคลในครอบครัว ซึ่งบัญญัติใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 กรณีถ้ามีความร้ายแรงมากและถ้าพยานมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย ต้องมีการย้ายที่อยู่ไปอยู่นอกภูมิลำเนาของพยาน แต่ต้องยังอยู่ในประเทศอังกฤษ

2) มาตรการทางความสามารถและคุณภาพของพยาน

ศาลจะต้องพิจารณาสถานะและคุณลักษณะของพยานที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนกระเทือนทางอารมณ์ที่อาจทำให้พยานไม่สามารถเบิกความได้อย่างสมบูรณ์ ภายใต้ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มาตรา 16 – 17 ดังนี้

(ก) ลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกล่ามวาทในการกระทำความผิด

(ข) อายุของพยาน

(ค) ภูมิหลังด้านสังคม ประสบการณ์การทำงาน ความเชื่อทางศาสนา ความเห็นทางการเมืองของพยาน

(ง) พฤติกรรมใดๆ ที่มีผลต่อพยานในความเห็นของจำเลย สมาชิกในครอบครัว หรือ ผู้ใกล้ชิดของจำเลย

3) มาตรการทางด้านความปลอดภัย

มาตรการด้านความปลอดภัยโดยการไม่เปิดเผยชื่อพยาน (Anonymous Witness) เป็นมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 87 ถึง 93 ภายใต้ Coroner and Justice Act 2009 ซึ่งเป็นมาตรการปกปิดชื่อของพยานตั้งแต่ชั้นสอบสวนเมื่อได้รับการร้องขอจากพยานเพื่อป้องกันปัญหาเรื่องการข่มขู่พยานอันเนื่องจากการเปิดเผยชื่อพยานและบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้เสียกับคู่ความในคดี นอกจากนี้ ในกรณีที่คดีมีความร้ายแรงมากและมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย อาจต้องมีการย้ายพยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง

4) มาตรการความช่วยเหลือจากรัฐ

มาตรา 6 (3) ภายใต้อนุสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights) ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยภายในระยะเวลาเหมาะสม (Adequate Time) การคุ้มครองพยานจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัย การที่พยานไม่กล้ามาเบิกความในคดีอุกฉกรรจ์ คดีที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม รวมถึงคดีค้ามนุษย์ เพราะพยานกลัวอันตรายที่อาจเกิดแก่ตนและครอบครัวเมื่อต้องเดินทางมาเป็นพยาน ถือเป็นประเด็นสำคัญที่ศาลต้องยกมาปรับพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้มีบทบัญญัติไว้ใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 อย่างไรก็ดี กฎหมายฉบับนี้ได้มีการกำหนดวิธีการใช้มาตรการคุ้มครองพยานกับพยานที่เป็นผู้ใหญ่และบุคคลที่มีอายุถึง 18 ปีบริบูรณ์ไว้ในมาตรา 16 และกฎหมายยังกำหนดให้ใช้มาตรการไม่เปิดเผยชื่อพยานในระหว่างการสอบสวนนี้ได้เฉพาะในสถานการณ์ที่จำกัด เพื่อต้องการให้เกิดความปลอดภัยและเป็นการคุ้มครองพยานเท่านั้น

4. การคุ้มครองพยานคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย

หลักในการนำมาตราคุ้มครองความปลอดภัยมาใช้กับพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นในแต่ละกรณีรัฐจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นถ้ากรณีใดที่ศาลการณ์ไว้ว่าการข่มขู่คุกคามพยานไม่ถึงขั้นรุนแรงพอก็จะให้ความคุ้มครองพยานโดยไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้วิธีที่เคร่งครัดต่อพยาน

เพียงแต่จัดให้พยานอยู่ใน ความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใดก็พอแต่หากการ ข่มขู่คุกคามมีความรุนแรงมากมาตรการพิเศษจึงเป็นเครื่องมือ ที่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องนำมาใช้ ในการคุ้มครองพยาน

4.1 ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในประเทศไทย

จากการที่ได้ศึกษามาในประเทศไทยมีการคุ้มครองพยานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจะปรากฏในลักษณะของการค้าทาส ตามกฎหมายลักษณะทาส พ.ศ.2191 อาจแบ่งทาสออกเป็น 7 ประเภท⁴³ คือ

1) ทาสสินไถ่- เป็นทาสที่มีมากที่สุด ในบรรดาทาสทั้งหมด โดยเงื่อนไขของการ เป็นทาสชนิดนี้ คือ การขายตัวเป็นทาส เช่น พ่อแม่ขายบุตร สามียขายภรรยา หรือขายตัวเอง ดังนั้น ทาสชนิดนี้จึงเป็นคนยากจน ไม่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวหรือตนเองได้ จึงได้เกิดการขายทาสขึ้น โดยสามารถเปลี่ยนสถานะกลับไปเมื่อมีผู้มาไถ่ถอน และทาสชนิดนี้ที่ปรากฏใน วรรณคดีไทย คือ นางสายทอง ซึ่งขายตัวให้กับนางศรีประจัน นั่นเอง

2) ทาสในเรือนเบี้ย - เด็กที่เกิดขึ้นระหว่างที่แม่เป็นทาสของนายทาส ทาสชนิดนี้ ไม่สามารถไถ่ถอนตนเองได้

3) ทาสที่ได้รับมาด้วยมรดก - ทาสที่ตกเป็นมรดกของนายทาส เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อนาย ทาสคนเดิมเสียชีวิตลง และได้มอบมรดกให้แก่ทายาทคนต่อไป

4) ทาสท่านให้ - ทาสที่ได้รับมาจากผู้อื่นอีกทีหนึ่ง

5) ทาสที่ช่วยไว้จากทัณฑ์โทษ - ในกรณีที่ถูกคนนั้น เกิดกระทำความผิดและถูก ลงโทษเป็นเงินค่าปรับ แต่บุคคลนั้น ไม่มีความสามารถในการชำระค่าปรับ หากว่ามีผู้ช่วยเหลือให้ สามารถชำระค่าปรับได้แล้ว ถือว่าบุคคลนั้น เป็นทาสของผู้ให้ความช่วยเหลือในการชำระค่าปรับ

6) ทาสที่ช่วยไว้ให้พ้นจากความอดอยาก - ในภาวะที่ไพร่ไม่สามารถช่วยเหลือ ตนเองให้ประกอบอาชีพได้แล้ว ไพร่อาจขายตนเองเป็นทาสเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจากนายทาส

7) ทาสเชลย - ภายหลังจากได้รับชัยชนะจากสงคราม ผู้ชนะสงครามจะกวาดต้อน ผู้คนของผู้แพ้สงครามไปยังเมืองของตน เพื่อนำผู้คนเหล่านั้นไปเป็นทาสรับใช้

การคุ้มครองพยานจึงเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิพื้นฐาน ของมนุษย์ ซึ่งนำไปสู่การกดขี่ข่มเหง การทารุณ และการใช้ความรุนแรง ปัญหาการคุ้มครองพยาน เป็น ปัญหาที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ “มนุษย์” ถูกกดทอน

⁴³ พระอัยการลักษณะทาส (ทาส) กฎหมายตราสามดวง ทาสไทยสมัยโบราณ, ความรู้ทางด้าน กฎหมายและคดีความ, <http://natjar2001law.blogspot.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561.

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้เป็นเพียง “สินค้า” ที่มีการซื้อขาย และการเอาเปรียบ โดยไม่คำนึงถึงสภาพร่างกาย จิตใจ และความรู้สึก ปัญหาการค้ามนุษย์จึงเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการไร้ซึ่งมนุษยธรรมอย่างหาที่เปรียบมิได้ ฉะนั้น ในการแสวงหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในเบื้องต้นต้องศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับ “กระบวนการของการเข้าสู่การค้ามนุษย์” ว่ามีที่มาอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ทราบถึง ข้อมูลปัจจุบัน ให้ความรู้เท่าทันสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของปัญหา อันเป็นฐานข้อมูลในการแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

จากในยุคปัจจุบัน ปัญหาค้ามนุษย์เกิดความซับซ้อนมากกว่าในอดีตยุคที่เป็นการค้าทาสเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ยุคโลกาภิวัตน์หรือความใกล้ชิดกันของวัฒนธรรม การย้ายถิ่นฐาน การลักลอบ การค้าประเวณี การค้าทาสในรูปแบบใหม่ สิ่งเหล่านี้กลับเป็นเรื่องปกติวิสัยที่เราสามารถพบเห็นได้ในสังคมปัจจุบันได้ทั่วไปจนยากที่จะแยกได้อย่างชัดเจน จากที่มีการปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 มาเป็น “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551” เพื่อให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาขององค์การสหประชาชาติในการป้องกันปราบปราม และลงโทษผู้กระทำผิดฐานค้ามนุษย์ โดยหญิงและเด็ก

4.1.1 รูปแบบการค้ามนุษย์ในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้ดังนี้⁴⁴

ประเด็นเรื่องรูปแบบของการค้ามนุษย์นั้น มีรูปแบบมากมาย หลากหลาย และเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันดังนี้

- 1) การค้ามนุษย์รูปแบบที่พบเห็นเป็นประจำ เช่น การค้าบริการทางเพศ ซึ่งพบเห็นบ่อยมากเหยื่อ อาจอยู่ในภาวะจำยอมหรือถูกบังคับขู่เข็ญ ให้ขายบริการทางเพศ
- 2) การค้ามนุษย์เพื่อใช้แรงงานเยี่ยงทาส เหยื่อจำนวนมากที่ทำงานในสวน ฟาร์ม บ้าน โรงงาน ต้องทำงานหนักไม่ได้รับการพักผ่อน ถูกทารุณ ฯลฯ
- 3) การค้ามนุษย์เพื่อการแต่งงาน ปราบกฏในรูปแบบของการจัดหาคู่เพื่อการรับจ้างแต่งงาน มีนายหน้าสืบ เสาะหาหญิงเพื่อแต่งงานกับชายที่ไม่รู้จัก หลังจากแต่งงานหญิงจำนวนหนึ่งกลายเป็นเมียทาส อยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายในเรื่องเพศ ถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ

⁴⁴ศราวุธ ษะการ, “การค้ามนุษย์ในประเทศไทย”, วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช, 5, 2, (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558) : 106 - 118.

4) การค้ามนุษย์การขอตาน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยนายหน้าติดต่อกับเด็กคนชรา คนพิการ เดินทางออกจากบ้านเกิดไปขอตานในเมืองใหญ่ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเหยื่อจะถูกบังคับให้ขอตาน

5) การค้ามนุษย์เพื่อการทำผิดกฎหมาย ซึ่งเหยื่อมักเป็นเด็กที่พบเห็น คือ การนำเด็กไปเป็นเครื่องมือใน การส่งยาเสพติดให้กับผู้ค้ารายย่อย

การต้องตกอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถกำหนด และตัดสินใจอนาคตของตน ต้องยอมรับสภาพการถูกบังคับกดขี่ การแสวงหาผลประโยชน์ ถูกซื้อ และขายต่อเป็นทอดๆ ทำให้เหยื่อของการค้ามนุษย์มีฐานะไม่ผิดอะไรจากทางในยุคสมัยก่อน แม้ปรัชญาญาสาของสหประชาชาติจะระบุไว้ว่า “ทุกคนเกิดมาเป็นอิสระและเท่าเทียมกันเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่มีใครสมควรถูกจับตัวลงเป็นทาส การเป็นทาสและการค้าทาสต้องขจัดให้หมดสิ้นไป คนที่ตกเป็นทาสจะตกอยู่ในสภาวะที่สิทธิมนุษยชนของตนถูกละเมิด” คือ

1. ถูกบังคับให้ทำงานด้วยการขู่ให้เกรงกลัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. ถูกควบคุมเป็นเจ้าของโดยนายจ้าง ด้วยการข่มขู่หรือประทุษร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. ถูกกระทำเสมือนหนึ่งไม่ใช่มนุษย์ แต่เป็นสินค้าที่ถูกขายเชิงทรัพย์สิน

4. ถูกควบคุมจำกัดไม่ให้เคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีรูปแบบการค้ามนุษย์

บังคับใช้แรงงานหรือแสวงหาประโยชน์ในธุรกิจทางเพศ มีการประมาณการว่าจำนวนประชากรกลุ่มนี้น่าจะมีไม่ต่ำกว่าหลายหมื่นคน เหยื่อค้ามนุษย์ในประเทศไทยมักพบในอุตสาหกรรมประมง โรงงานแปรรูปอาหารทะเล โรงงานผลิตเสื้อผ้าราคาถูก และงานรับใช้ตามบ้าน มีหลักฐานที่ชี้ว่าเหยื่อค้ามนุษย์ ผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กที่ถูกใช้เป็นแรงงานในอุตสาหกรรม เช่น การประมงเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง และงาน รับใช้ตามบ้านคิดเป็นส่วนใหญ่ของเหยื่อค้ามนุษย์เพื่อใช้แรงงานในประเทศไทย

การค้ามนุษย์ภายในประเทศ กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เด็กและหญิง โดยเฉพาะเด็กหญิงอายุระหว่าง 12 – 16 ปี ในพื้นที่ชุมชนชาวเขาทางภาคเหนือ เหยื่อค้ามนุษย์ที่พบในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ที่ถูกบังคับหรือล่อลวงมา และเด็กในพื้นที่ภาคอีสาน แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการค้าหญิงและเด็กในประเทศไทยจะมี 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การค้าเพื่อใช้ประโยชน์ทางเพศ

2. การค้าเพื่อใช้แรงงาน

3. การค้าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในทุกรูปแบบรวมทั้งการค้ากำไร

แต่ส่วนใหญ่เป็นการค้าเพื่อใช้ประโยชน์ทางเพศ โดยพบว่าความยากจนเป็นสาเหตุหลักของการค้าหญิงและเด็ก รองลงมา คือเหตุผลทางวัฒนธรรม ครอบครัว และการด้อยโอกาสทางการศึกษาที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้หญิงและเด็กจากครอบครัวยากจนเข้าสู่ธุรกิจทางเพศ

จากที่ได้ศึกษามา ทฤษฎีว่าด้วยแรงจูงใจ หรือทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (A Theory of Human Motivation) มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ได้ 5 ระดับ คือ ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก (Belongingness and Love Need) ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-Esteem Need) และความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต (Self-Actualization Needs)

1) ความต้องการทางร่างกายหรือด้านกายภาพ (Physiological Needs) คือ ความต้องการขั้นพื้นฐานทั่วไปของมนุษย์เพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้ตามปกติ คือ ปัจจัย 4 ประการ ประกอบด้วย ความต้องการเรื่องอาหาร เครื่องน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การพักผ่อน การสืบเผ่าพันธุ์ และการอยู่รอดของชีวิต ซึ่งถือสิ่งจำเป็นอันดับแรกที่สำคัญที่สุดต่อการมีชีวิตรอดของมนุษย์

2) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความต้องการความปลอดภัย เกี่ยวกับร่างกาย การจ้างงาน การมีทรัพย์สินที่เพียงพอ ความมีศีลธรรม ความปลอดภัยของครอบครัว การมีสุขภาพที่ดี และมีความมั่งคั่ง ความต้องการระดับนี้ของมนุษย์เกิดขึ้นภายหลังจากที่มนุษย์อยู่รอดตามปกติแล้ว มีปัจจัยพื้นฐานครบแล้วจึงเริ่มต้องการมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย

ความต้องการเรื่องความปลอดภัยนี้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่ก่อเกิดขบวนการลักลอบเข้าเมือง การหลบหนีย้ายถิ่นฐานออกจากที่อยู่เดิมไปเพื่อหาความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน รายได้ และโอกาสทางเศรษฐกิจ หรือความปลอดภัยในที่แห่งใหม่ ตลอดจนถึงการเกิดอาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ รวมทั้งปัญหาการค้ามนุษย์ เช่น กรณีปัญหาชาวโรฮีนจาจากเมียนมาเดินทางผ่านประเทศไทยไปยังประเทศที่สาม แต่กลับตนเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ในระหว่างการเดินทาง เพราะความบกพร่องเรื่องความปลอดภัยที่จะมีชีวิตรอดของเหยื่อการค้ามนุษย์นั่นเอง ทำให้กลุ่มขบวนการค้ามนุษย์มีโอกาเข้าไปทำให้บุคคลเหล่านั้นตกเป็นเหยื่อได้ง่าย

3) ความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก (Belongingness and Love Need) เป็นความต้องการมีเพื่อนหรือมิตรภาพ การมีครอบครัว และการได้รับความรักจากบุคคลอื่น

4) ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-Esteem Need) เมื่อความต้องการด้านกายภาพ ความปลอดภัย ความรัก มีครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว มนุษย์จะมีความ

ต้องการที่เกิดจากภายในของตน คือ ความมั่นใจ ความสำเร็จ และการได้รับการยอมรับในคุณค่าของตนจากบุคคลอื่น

5) *ความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต (Self-Actualization Needs)* เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่มนุษย์ปรารถนา คือ ความต้องการเรื่องความเป็นคนดีมีศีลธรรม การมีความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ความยุติธรรม การไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม เป็นต้น เป็นแรงจูงใจสูงสุดหลังจากความต้องการลำดับที่ 1 ถึงลำดับที่ 4 ได้รับการตอบสนองครบถ้วนแล้ว

ตามทฤษฎีแรงจูงใจ อาจกล่าวได้ว่า เหยื่อของการค้ามนุษย์เป็นบุคคลที่มีแรงจูงใจในด้านต่างๆ เพื่อแสวงหาความต้องการของตน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องแรงจูงใจขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอด ในความเป็นมนุษย์ทั่วไป คือ ความต้องการเรื่องอาหาร เรื่องน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค การพักผ่อน การสืบเผ่าพันธุ์ และการอยู่รอดของชีวิต ซึ่งถือสิ่งจำเป็นอันดับแรกที่สำคัญที่สุดต่อการมีชีวิตรอดของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ขาดสิ่งจำเป็นเหล่านี้จึงต้องดิ้นรนแสวงหาจนพาดตนเองตกไปเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ ในขณะที่เดียวกันเรามองไปในเรื่องแรงจูงใจของอาชญากรที่กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ มีแรงจูงใจหลักคือ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ โดยมีการกระทำต่อเหยื่อคือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายในรูปแบบต่างๆ แรงจูงใจผู้กระทำซึ่งมักมีความพร้อมมากกว่าเหยื่อ จึงเป็นเรื่องความต้องการในระดับที่ 2 เช่น เพื่อความมั่งคั่ง ความต้องการความปลอดภัยทางร่างกาย ความปลอดภัยของครอบครัว การมีสุขภาพที่ดี และทรัพย์สินมากมาย เป็นเรื่องของความต้องการในการสะสมความมั่งคั่ง และขยายเครือข่ายออกไปเพื่อความปลอดภัยในเรื่องครอบครัวและความมั่งคั่งที่ตนมีอยู่นั่นเอง

4.1.2 รูปแบบการค้ามนุษย์ตามองค์ประกอบความผิดฐานค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2562 มี 8 รูปแบบ คือ⁴⁵

1) การค้าประเวณี

การค้าประเวณี หมายความว่า “การยอมรับการกระทำชำเราหรือการยอมรับการกระทำอื่นใดหรือการกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่นอันเป็นการลำสอนเพื่อสินจ้างหรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็น

⁴⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประมวลสาระชุดวิชา กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ, หน่วยที่ 8, สาขาวิชานิติศาสตร์, หน้า 11 – 15.

บุคคลเพศเดียวกันหรือคนละเพศ” การค้ามนุษย์ในรูปแบบนี้คือ การนำมนุษย์ไปเป็นโสเภณี อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539

คำว่า “การกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่” อันเป็นการค้าประเวณี หมายความว่า “การกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ด้วยปากให้แก่ผู้อื่นด้วย ส่วนคำว่า “เพื่อประโยชน์อื่นใด” นั้นไม่จำกัดว่าจะเป็นตัวเงินอย่างเดียว แต่มีความหมายกว้างกว่าสินจ้าง

การกระทำความผิดฐานค้าประเวณีนั้น แม้ว่าผู้ถูกกระทำชำเราหรือผู้กระทำชำเราได้สมัครใจยอมรับการกระทำ โดยไม่มีการบังคับ ชูเชิญ ก็เป็นความผิดฐานค้าประเวณีได้ แต่ถ้าจะเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ได้นั้น ถ้าผู้ถูกกระทำชำเรามีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป จะเข้าความผิดฐานค้ามนุษย์ได้นั้นผู้นั้นต้องถูกข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ฯลฯ ซึ่งหมายถึงการไม่สมัครใจนั่นเองตามมาตรา 6 (1) แต่ถ้าเป็นเด็กอายุยังไม่ถึง 18 ปี แม้ไม่ต้องมีการข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ก็เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์แล้ว ตามมาตรา 6 (2) ทั้งนี้ การแสวงหาประโยชน์เพื่อประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว

2) การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก

สื่อลามก หมายถึง เป็นการแสดงออกในรูปภาพเปลือย เห็นอวัยวะเพศ มีเนื้อหาร่วมเพศ กระตุ้นทำให้เกิดความใคร่ทางกามารมณ์ เช่น ภาพหญิงเปลือยท่อนบนมีมือข้างหนึ่งถือโทรศัพท์ท่คอดอยู่บนอวัยวะเพศ เป็นต้น สามารถปรากฏได้ในสื่อทุกรูปแบบ คลิปวีดีโอ การ์ตูน หรือการเขียนพรรณนาให้เกิดจินตนาการ

การผลิต คือ การกระทำถ่ายคลิปรูปต่างๆ การเผยแพร่ คือการจำหน่าย กรณีนี้จะเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ได้ ต่อเมื่อถ้าเป็นผู้ใหญ่ต้องมีการข่มขู่หรือใช้กำลังบังคับจึงจะเป็นความผิด ถ้าเป็นเด็กไม่ต้องมีการข่มขู่หรือใช้กำลังบังคับก็เป็นความผิด⁴⁶

ในประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการผลิตและเผยแพร่สื่อลามกไว้ในมาตรา 287 ซึ่งบัญญัติว่าผู้ใด

(1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าเกี่ยวข้องในการค้าเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้ว จำแจกหรือแสดงอวดแก่ประชาชน ทำผลิต มีไว้ นำเข้าหรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายโดยประการใดๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี

⁴⁶ สมพงษ์ เข็นแก้ว อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานคดีศาลสูงภาค 6, อ้างถึงใน อภิรักษ์ นักรไ้, รูปแบบการค้ามนุษย์, https://hmtraffick.blogspot.com/2016/04/blog-post_77.html

สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพหรือ
สิ่งอื่นใดอันลามก

(2) ประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าเกี่ยวข้องในการค้าเกี่ยวกับวัตถุ
หรือสิ่งของลามกดังกล่าว จำเลยแจกหรือแสดงอวดแก่ประชาชน หรือให้เช่าวัตถุหรือสิ่งของเช่นนั้น

(3) เพื่อจะช่วยการทำให้แพร่หลาย หรือการค้าวัตถุหรือสิ่งของลามก
ดังกล่าวแล้ว โฆษณาหรือโฆษณาโดยประการใดๆ ว่ามีบุคคลกระทำการอันเป็นความผิดตามมาตรา
นี้ หรือโฆษณาหรือโฆษณาว่าวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้วจะหาได้จากบุคคลใด หรือโดย
วิธีการใด

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำ
ทั้งปรับ

และหากเป็น “สื่อลามกอนาจารเด็ก” จะมีความผิดครอบครองสื่อลามกเด็ก
ตามมาตรา 287/1 และหากเป็นกรณีผลิตและเผยแพร่จะมีความผิดตามมาตรา 287/2 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 287/1 ผู้ใดครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กเพื่อแสวงหาประโยชน์
ในทางเพศสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งส่งต่อซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็กแก่ผู้อื่น
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 140,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 287/2 ผู้ใด

(1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือ โดยการค้า เพื่อการแจกจ่ายหรือ
เพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำ ผลิต มิไว้ นำเข้าหรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือ
ยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายโดยประการใดๆ
ซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็ก

(2) ประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าเกี่ยวข้องในการค้าเกี่ยวกับสื่อ
ลามกอนาจารเด็กแล้ว จำเลยแจกหรือแสดงอวดแก่ประชาชนหรือให้เช่าสื่อลามกอนาจารเด็ก

(3) เพื่อจะช่วยการทำให้แพร่หลาย หรือการค้าสื่อลามกอนาจารเด็กแล้ว
โฆษณาหรือโฆษณาโดยประการใดๆ ว่ามีบุคคลกระทำการอันเป็นความผิดตามมาตรา 287/1 หรือโฆษณา
หรือโฆษณาว่าสื่อลามกอนาจารเด็กดังกล่าวแล้วจะหาได้จากบุคคลใด หรือโดยวิธีการใด

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 60,000 ถึง 200,000 บาท

โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (17) ให้หมายความว่า วัตถุหรือสิ่ง
ที่แสดงให้รู้หรือเห็นถึงการกระทำทางเพศของเด็กหรือกับเด็กซึ่งมีอายุไม่เกิน 18 ปี โดยรูป เรื่อง

หรือลักษณะสามารถสื่อไปในทางลามกอนาจาร ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ หรือรูปแบบอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน และให้หมายความรวมถึงวัตถุหรือสิ่งต่างๆ ข้างต้นที่จัดเก็บในระบบคอมพิวเตอร์หรือในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นที่สามารถแสดงผลให้เข้าใจความหมายได้

3) การแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบอื่น

การใช้เพศเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์หรือให้ขายสินค้าได้ แต่การกระทำนั้นต้องเป็นการกระทำผิดกฎหมายอย่างอื่นด้วย เช่น การเปลือยกาย ซึ่งเป็นการแสดงลามกอนาจาร ในสถานที่สาธารณะหรือแสดงสิ่งที่น่าอับอายต่อหน้าธารกำนัล จึงจะเข้าลักษณะความผิดฐาน ค้ำมนุษย์ กรณีรูปแบบนี้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ต้องมีการข่มขู่หรือใช้กำลังบังคับจึงจะเป็นความผิด ถ้าเป็นเด็กไม่ต้องมีการข่มขู่หรือใช้กำลังบังคับก็เป็นความผิด

4) การเอาคนลงเป็นทาส

ตามอนุสัญญาต่อต้านการเอาคนลงเป็นทาส (Slavery Convention (1962)) ได้ นิยามคำว่า “ทาส” ว่าหมายถึง “สถานะหรือเงื่อนไขที่บุคคลหนึ่งมีอยู่เหนือบุคคลอื่นโดยมีการใช้อำนาจทุกอย่างอันพึงมีในฐานะเป็นเจ้าของ” มนุษย์ไม่อาจเป็นเจ้าของกันได้ คำว่า “เจ้าของ” ใช้เฉพาะทรัพย์สินเท่านั้น ในสมัยก่อนใครเป็นหนี้ต้องเอาตัวลงเป็นทาสเพื่อชดใช้หนี้ดังกล่าว และย่อมหมายถึงการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากแรงงานเด็ก ยกตัวอย่างเช่น คดีชาวโรฮิงญา มีการบังคับให้ไปประเทศมาเลเซีย ถ้าไม่ไปก็จะถูกข่มขู่ ต้องให้ญาติเอาเงินมาไถ่ตัว

อาจารย์หยุด แสงอุทัย ให้คำนิยามคำว่า “ทาส” คือการอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่น โดยสิ้นเชิง และต้องทำงานให้แก่ผู้อื่น มีการอ้างสิทธิ์เหนือบุคคลอื่นโดยเด็ดขาดในเสรีภาพ ร่างกายของ ผู้นั้นโดยฝ่าฝืนความสมัครใจของผู้นั้น อาจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ให้คำนิยามว่า “ทาส” คืออยู่ภายใต้บุคคลอื่นให้ทำงาน ไม่ได้ค่าตอบแทน ถูกทำโทษได้ หากได้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่นโดยเด็ดขาด ไม่แค่ถูกขู่ ทำร้ายหรือถูกข่มขู่เท่านั้นแม้ว่าจะมีเวลาทำอย่างอื่นได้บ้าง ก็ถือว่าเป็นทาส

การใช้แรงงานเกินกำลังของเด็กที่จะรับสภาพได้ กฎหมายแรงงานห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุยังไม่ถึง 15 ปี ทำงานโดยเด็ดขาด และการทำร้ายร่างกายให้ทำงานเร็วขึ้น เมื่อเกิดบาดแผลก็ไม่รักษาพยาบาล ย่อมมีลักษณะเป็นการเอาคนลงเป็นทาส กรณีนี้จะเป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่ได้สมัครใจเป็นสำคัญ

5) การนำคนมาขอตาน

ตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอตาน พ.ศ.2484 มาตรา 6 “ห้ามมิให้บุคคลใดทำการขอตาน” แต่จะเป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์ ก็ต่อเมื่อมีบุคคลนำพามาบังคับใช้ให้เป็น

ขอทาน (ปัจจุบันยกเลิกโดยพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อจัดระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน การควบคุมการขอทาน และแยก ผู้แสดงความสามารถออกจากการเป็นผู้ทำการขอทาน และกำหนดความผิดทางอาญาแก่ผู้ซึ่งหาประโยชน์จากความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย ความอ่อนด้อยทางสติปัญญาหรือสภาพจิตใจของบุคคลอื่น โดยได้บัญญัติความผิดของผู้แสวงหาประโยชน์จากผู้ทำการขอทานไว้ในมาตรา 22 ความว่า ผู้ใดแสวงหาประโยชน์จากผู้ทำการขอทานโดยการ ใช้ จ้าง วาน สนับสนุน ยุยงส่งเสริม หรือกระทำได้ด้วยวิธีการอื่นใดให้ผู้อื่นทำการขอทาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำความผิดต่อไปนี้ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) กระทำต่อหญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้เจ็บป่วย

(2) ร่วมกันกระทำหรือกระทำกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป

(3) กระทำโดยนำผู้อื่นจากภายนอกราชอาณาจักรให้มาขอทานในราชอาณาจักร

(4) กระทำโดยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลของผู้ทำการขอทาน

(5) กระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

(6) กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลหรือให้คำปรึกษาบุคคลตาม (1)

ความในวรรคหนึ่ง และวรรคสอง (1) (2) และ (4) ไม่ใช่บังคับกับการกระทำระหว่างบุพการีและผู้สืบสันดาน

กรณีแม่เอาลูกมาเป็นขอทาน ย่อมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ด้วย

6) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ

อนุสัญญาว่าด้วยแรงงานบังคับขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 29 ให้นิยามคำว่า “แรงงานบังคับ” หมายถึง งานหรือบริการทุกชนิดซึ่งเกณฑ์เอาจากบุคคลใดโดยการขู่เข็ญ การลงโทษและซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้นมิได้สมัครใจที่จะทำเอง

สัญญาจ้างแรงงานกับสัญญาจ้างทำของจะแตกต่างกัน เพราะสัญญาจ้างทำของจะยึดความสำเร็จของงานเป็นตัวตั้ง ผู้ว่าจ้างไม่มีอำนาจไปกำกับดูแลเหมือนสัญญาจ้างแรงงาน สาเหตุที่กฎหมายค้ำมนุษย์ไม่ได้ระบุคำว่าสัญญาจ้างทำของลงไปด้วยนั้น เพราะคำว่า

“ให้บริการ” มีความหมายกว้างกว่านั้น เช่น ให้เด็กไปขายดอกไม้ หรือขายยาเสพติด ก็ถือว่าเป็นการบังคับให้บริการ

การบังคับใช้แรงงานและบริการ จะเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ได้กรณีนี้ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องไม่สมัครใจ ซึ่งไม่ต้องถึงกับใช้กำลังกายภาพ แต่ถ้าทำให้บุคคลในภาวะ เช่นนั้นไม่สามารถขัดขืนได้ เช่น นายจ้างยึดหนังสือพาสปอร์ตและไม่ยอมส่งเด็กกลับบ้าน ในต่างประเทศ ก็เข้าข่ายเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์แล้ว

จุดอ่อนของกระบวนการยุติธรรม คือ มองว่าต้องเป็นการบังคับทางกายภาพหรือต่อร่างกายเท่านั้น ซึ่งแต่เดิมถือว่าหากมีเสรีภาพในการเดินทางไปไหนมาไหนได้ ไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ แต่ปัจจุบันหากเด็กประสงค์จะกลับบ้านแล้วนายจ้างไม่ให้กลับบ้าน กรณีนี้ถือถือว่า ทำให้เด็กอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ เป็นการบังคับแล้ว กฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และกฎกระทรวง ฉบับที่ 10 พ.ศ.2541

7) การบังคับตัวด้วยะเพื่อการค้า

การค้าอวัยวะ ผู้ถูกกระทำต้องไม่สมัครใจ กล่าวคือ ต้องอยู่ในภาวะจำยอมหรือเป็นการบังคับถึงจะมีความผิดฐานค้ามนุษย์ กรณีนี้มักจะเกี่ยวข้องกับผู้มีวิชาชีพแพทย์

8) การอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล

ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม การขูดรีด หากกระทำแก่บุคคลไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่แม้จะยินยอมก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการค้ามนุษย์ ซึ่งจะคล้ายคลึงกับรูปแบบที่ 1 ถึงรูปแบบที่ 7 ก็ได้ แต่ต้องทำการสอบสวนในประเด็นที่ว่ามีการกดขี่ ข่มเหง เอารัดเอาเปรียบกัน โดยไม่เป็นธรรมอย่างร้ายแรงหรือไม่

ตัวอย่าง มารดายินยอมปล่อยให้ลูกที่เป็นเด็กต่างดาวเข้ามาทำงานในราชอาณาจักรในลักษณะทอดทิ้งไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นแล้วนายจ้างก็ใช้แรงงานเด็กโดยขัดต่อกฎหมาย อันเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเด็ก ซึ่งข้อแตกต่างของการหลบหนีเข้าเมืองกับการค้ามนุษย์ คือ ถ้าเป็นการค้ามนุษย์ คนหลบหนีเข้าเมืองจะหมดอิสรภาพไม่มีอำนาจตัดสินใจว่าจะไปในทิศทางใด แต่เป็นอำนาจตัดสินใจของคนนำพาเท่านั้น

กรณีมีการจับกุมข้อหาค้ามนุษย์มาส่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องซักถามให้ได้ความว่า เข้ากรณีรูปแบบใด ถ้าหากไม่สามารถอธิบายได้ก็ต้องตัดข้อหานั้นออกก่อน จนกว่าจะทำการสอบสวนมีพยานหลักฐานตามสมควรจึงจะแจ้งข้อหาเพิ่มเติมได้

4.1.3 ปัญหาที่เกิดจากการค้ามนุษย์

การค้ามนุษย์เป็นอาชญากรรมที่สร้างความเสียหายต่อสังคมไทย และเศรษฐกิจปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนมาก การจะนำตัวผู้บงการหรือผู้กระทำความผิดรายสำคัญมา

ลงโทษตามกฎหมาย พยานบุคคลนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์และข้อเท็จจริงในคดีนั้นๆ ซึ่งสามารถพิสูจน์ความผิดของบุคคลดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

1. การกระทำ และละเมิดถึงสิทธิในชีวิต ร่างกายและเสรีภาพซึ่งถือว่าเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด และไม่มีใครสามารถพรากไปจากตัวบุคคลผู้ทรงสิทธินั้นได้ โดยการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธินี้ ย่อมไม่สามารถทำได้

2. การกระทบและละเมิดถึงสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่รับรองคุ้มครองให้แก่บุคคล มิให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่สมกับความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น ถือเป็นคุณค่าอันเป็นลักษณะเฉพาะ และเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าว โดยไม่ว่าจำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัยหรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคลนั้น และโดยที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการที่บังคับขู่เข็ญ หรือทารุณเด็ก และสตรีที่ตกเป็นเหยื่ออย่างไร้มนุษยธรรม จึงเป็นการกระทำที่ละเมิดถึง สิทธินี้

3. การกระทบถึงสิทธิในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อันได้แก่

3.1 สิทธิทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิทธิในการได้รับการศึกษา โดยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง ดังนั้นการที่ค้าเด็ก โดยการบังคับให้ขอทานหรือทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ถือเป็นกิดรอนสิทธิ ซึ่งไม่สามารถทำได้

3.2 สิทธิในสุขภาพ และอนามัย ปัญหาที่ตามมาจากภัยการค้ามนุษย์ เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดต่ออื่นๆ โดยเฉพาะ โรคเอดส์ โดยเป็นผลมาจากการบังคับขู่เข็ญค้าประเวณี เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากสตรีและเด็ก ซึ่งในปัจจุบันปัญหาโรคระบาด โดยเฉพาะโรคติดต่อทางเพศนั้น นับเป็นภัยที่เป็นปัญหากระทบต่อสังคมในวงกว้างทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3.3 ปัญหาทางสังคม ในด้านต่างๆ เช่น ก่อให้เกิดอาชญากรรมทั้งในระดับนานาชาติ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น เช่น ปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบไปทั่วทุกส่วนของสังคม จนกลายเป็นปัญหาระดับนานาชาติ ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไข ปัญหาการฟอกเงิน

4. การกระทบ และละเมิดต่อสิทธิในการอยู่อาศัย และสิทธิในการร้องขอสัญชาติ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิของตนเองภายใต้กฎหมายไทย และปัญหาการไร้สัญชาติ ทำให้ชนกลุ่มน้อยมักถูกหลอกล่อเข้าสู่ขบวนการค้ามนุษย์ โดยไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายใดๆ ได้เนื่องจากปัญหาการไม่ได้รับรองสัญชาติ ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการขจัดปัญหาการไร้สัญชาติ โดยการพิสูจน์สัญชาติให้กับชนกลุ่มน้อยเหล่านี้

4.1.4 ปัจจัยและความเสี่ยงที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์

แนวโน้มสภาพปัญหาการค้ามนุษย์ในประเทศไทย จะแปรผันไปตามสภาพความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างไม่ปลอดภัยและการลดต้นทุนการผลิตด้านแรงงานในกิจการที่ขาดแคลนแรงงานจะนำมาซึ่งปัญหาการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่อง

ภาวะทางเศรษฐกิจ ความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นชนบท ความขาดแคลน การด้อยโอกาสต่างๆ และความยากจนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งระบบเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับประเทศไทยดูเหมือนด้อยกว่า จึงทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งดึงดูดให้บุคคลที่ ด้อยกว่าเข้ามาแสวงหาประโยชน์ อีกทั้งความจำเป็นในด้านการใช้แรงงานของประเทศไทย จึงทำให้ต้องมีการอพยพแรงงานย้ายถิ่น เป็นส่วนสำคัญที่ดึงดูดให้มีการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามา ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงการถูกหลอกลวง การเอารัดเอาเปรียบจากระบบการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ประเทศไทยมีความเจริญทางด้านคมนาคม มีการสร้างสะพาน สร้างถนนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดช่องทางที่มีการติดต่อสะดวก อำนาจประโยชน์ให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามามากขึ้น

4.2 กระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนพิจารณาในการค้นหาความจริงจากพยานในการค้ามนุษย์

4.2.1 การค้นหาความจริงในชั้นสอบสวน

หลักการดำเนินคดีอาญา คือ หลักการตรวจสอบความจริงซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งซึ่งใช้หลักความตกลงคั่งนั้นคดีอาญาจึงเริ่มขึ้นเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยเจ้าพนักงานและสารต่างมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือการตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา ซึ่งเจ้าพนักงานและสารต่างมี อิสระในการตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา โดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆซึ่งหลักการดังกล่าวแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งโดยสิ้นเชิงที่คู่ความในคดีแพ่งเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ต่อสารรวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ต่อสารรวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน⁴⁷

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นอาจแบ่งวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ประการคือ

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, 143, 175 และ 228.

1) หลักการควบคุมอาชญากรรม

หลักนี้มุ่งเน้นถึงการระงับและปราบปรามอาชญากรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีสติในการจับกุมผู้กระทำความผิดสูงและพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดสูงในการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ความรวดเร็วในที่นี้หมายถึงมีวิธีการปฏิบัติที่เป็นแบบแผน แต่ก็สามารถยืดหยุ่นได้บ้าง ส่วนความแน่นอนหมายถึงโอกาสที่ผู้กระทำความผิดพ้นจากการพิพากษาลงโทษได้น้อยที่สุด ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องไม่มีแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อ การดำเนินคดี

ตามหลักการนี้ การค้นหาความจริงในคดีจะพยายามให้ยุติในชั้นต้นของกระบวนการที่ทำให้มากที่สุด อาทิเช่น คดียุติในชั้นพนักงานสอบสวนหรืออัยการมากกว่าจะนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น โดยเห็นว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมควรอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะนำมาสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายนี้จะดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอและไม่หยุดชะงัก หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะลงโทษได้ หรือไม่แน่ชัดว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ให้ปล่อยตัวไป แทนที่จะนำตัวผู้ต้องหาตามขั้นตอนต่างๆ จนเสร็จกระบวนการ แล้วพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยในภายหลัง ซึ่งเป็นการกระทำสิทธิเสรีภาพของผู้ตกอยู่ในฐานะจำเลย ความมุ่งหมายของการดำเนินการ คือ ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและต้องยอมรับว่าการค้นหาความจริงในชั้นตำรวจและอัยการเพียงพอจะเชื่อถือได้⁴⁸

2) หลักนิติธรรม

วัตถุประสงค์ข้อนี้มีมุมมองในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการควบคุมอาชญากรรมกล่าวคือเป็นการดำเนินคดีตาม แนวคิดในเรื่องหลักนิติธรรมนี้มุ่งเน้นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการ การแสวงหาพยานหลักฐานบางอย่างของเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครองจากการปฏิบัติวิโงก ซึ่งอาจจะใช้วิธีการล่อลวงขู่เข็ญ และสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ได้ดังนั้นแนวคิดในเรื่องหลักนิติธรรมนี้

⁴⁸ ประธาน วัฒนวานิชย์, “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 9, 2, (กันยายน 2520) หน้า 149 – 153.

จึงมุ่งเน้นที่การแสวงหาพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความเป็นธรรมในคดีมากกว่า มุ่งควบคุมอาชญากรรมนี้⁴⁹

อย่างไรก็ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องพยายามรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเป้าหมายทั้งสองประการนี้จะต้องไม่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากนัก หากคำนึงถึงความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากเกินไปประชาชนก็อาจได้รับความเดือดร้อนเพราะ เจ้าหน้าที่รัฐจะมีอำนาจกว้างขวางในการจับ ค้น สอบสวน การควบคุมตัว ฯลฯ ในทำนองเดียวกัน หากมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปโดยเกรงว่าประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้กระทำความผิดก็อาจหลุดจากการถูกนำตัวมาลงโทษ อันส่งผลเสียต่อสังคม ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงต้องเป็นไปโดยเที่ยงธรรมแก่ทุกๆ ฝ่าย

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการค้นหาความจริงจากเหยื่อในการค้ามนุษย์

เนื่องจากคดีค้ามนุษย์มีความซับซ้อนและเหยื่อในการค้ามนุษย์เป็นผู้ถูกทารุณทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นในการค้นหาความจริงในคดีค้ามนุษย์จึงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการดังนี้

1) การแยกพฤติการณ์การค้ามนุษย์กับความยินยอมหรือความสมัครใจประกอบอาชีพ

โดยที่ความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นความผิดที่กระทำโดยตรงต่อบุคคล⁵⁰ โดยลักษณะการกระทำตามองค์ประกอบความผิดนั้นต้องมีการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบต่อเหยื่อ โดยการข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น แก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล⁵¹ ซึ่งพยานสำคัญที่จะสามารถให้ความชัดเจนเกี่ยวกับพฤติการณ์การค้ามนุษย์ได้มากที่สุด คือ ตัวเหยื่อ โดยอาจปรากฏชัดจากสภาพทางกายภาพ เช่น บาดแผล หรือความพิการจากสภาพจิตใจ เช่น อาการหวาดกลัวสังคมหรือบางกรณีอาจมีอาการไม่ปรากฏชัดจากสภาพภายนอก เช่น ถูกนำมาค้าประเวณี แต่มีพยานแวดล้อมอื่น มีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นเหยื่อ ในชั้นสอบสวนก็อาจมีการตรวจร่างกาย และสอบปากคำ

⁴⁹ อ่างแล้ว (ประธาน เจริญรอดที่ 33, หน้า 153.

⁵⁰ ศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด, <http://www.ago.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.

⁵¹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 6.

ของเหยื่อเพื่อยืนยันพฤติการณ์อันไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะพฤติการณ์บางอย่างที่ผู้กระทำไม่ได้ทำร้ายร่างกายเหยื่อ เช่น การฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยใช้อำนาจหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลนั้น จำต้องอาศัยข้อเท็จจริงจากการสอบปากคำเหยื่อเพื่อวินิจฉัยว่ามีมูลความผิดฐานค้ำมนุษย์เกิดขึ้นจริงและกระทำต่อบุคคลนั้นหรือไม่

นอกจากนี้ ความผิดฐานค้ำมนุษย์ยังมีความใกล้เคียงกับความผิดฐานลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522⁵² คือ มีการกระทำโดยการนำหรือพามาจากหรือส่งไปยัง อีกที่หนึ่ง เช่นเดียวกับการค้ำมนุษย์ โดยพาคคนต่างด้าวนั้นเข้ามาในราชอาณาจักร กรณีดังกล่าวจะต้องพิจารณาว่า ผู้พาเข้ามามีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้ถูกพาเข้ามา และผู้ถูกพาเข้ามาไม่มีการถูกหลอกลูกบังคับแต่มาด้วยความเต็มใจหรือขอให้คนอื่นช่วยพามา นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาความสามารถในการตัดสินใจและการควบคุมสถานการณ์ของผู้ถูกพามาด้วย หากผู้ถูก พามามีอำนาจเปลี่ยนใจไม่เดินทางหรือเปลี่ยนเงื่อนไขในการเดินทางได้ก็จะเป็นการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น แต่หากเป็นลักษณะตรงกันข้ามก็อาจจะเป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์

2) *เหยื่อมีสภาพร่างกายและจิตใจที่บอบช้ำจากการถูกทารุณและความกลัวอันเกิดจากการข่มขู่*

การกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบอันเป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์มีพฤติการณ์ในลักษณะการข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ในบางกรณี เช่น บังคับให้ค้าประเวณี ใช้แรงงานทาส ส่งผลเป็นการทารุณต่อร่างกายเหยื่อ ทำให้เหยื่อมีสภาพร่างกายที่พิการ บาดเจ็บสาหัส และส่งผลต่อสภาพจิตใจของเหยื่ออย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความหวาดกลัวจากปัจจัยภายใน ที่เกิดความรับรู้และจากประสบการณ์ในการกระทำครั้งก่อนของผู้ค้ำมนุษย์ และสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยในการถูกกระทำ และนอกจากนี้ยังเกิดจากปัจจัยภายนอก คือผู้ค้ำมนุษย์มักข่มขู่ หรือคุกคามที่จะทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกายของเหยื่อและครอบครัว⁵³ หากเปิดเผยความจริงต่อบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่รัฐย่อมส่งผลให้เหยื่อมีสภาพที่ไม่พร้อมต่อการเปิดเผยความจริง เนื่องจากสภาพร่างกายที่ถูกทารุณอย่างสาหัสและจิตใจที่ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหนัก นอกจากนี้การข่มขู่คุกคามยังทำให้

⁵² พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 มาตรา 63.

⁵³ สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีระภัทรานนท์, (2548). งานวิจัย เรื่อง การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย (อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 24, ข้อ 25) ชุดโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติระยะที่ 2 สนับสนุน โดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร, สำนักงานอัยการสูงสุด, หน้า 7.

เหยื่อเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการถูกระงับ ทำให้ไม่สามารถค้นหาความจริงจากเหยื่อเพื่อประโยชน์ในการเริ่มต้นคดีได้

3) ปัญหากระบวนการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน

การสอบสวนนับเป็นขั้นแรกที่จะเริ่มต้นคดีเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและดำเนินการเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความผิดฐานค้ามนุษย์ ที่เหยื่อทั้งเด็กและผู้ใหญ่มักจะถูกละเมิดสิทธิและถูกระงับการอย่างทารุณ แต่ทัศนคติในการสอบสวนของเจ้าพนักงานก็มีได้แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป แม้ในปี พ.ศ. 2542 มีความพยายามจะผลักดันให้มีแนวทางการค้นหาความจริงในเชิงรุก เช่น ผลักดันให้มีกระบวนการ คัดแยกเหยื่อ โดยทำในลักษณะบันทึกข้อตกลงระหว่างองค์กร⁵⁴ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ได้รับการตอบสนองจากเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสอบสวนและคัดแยกเหยื่อ⁵⁵ รวมทั้งยังมีทัศนคติที่มุ่งแสวงหาหลักฐานเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของเหยื่อหรือผู้เสียหายเพื่อให้บุคคลดังกล่าวรู้สึกปลอดภัยและยินดีให้ความร่วมมือกับรัฐ การค้นหาความจริงจากเหยื่อจึงไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้

นอกจากนี้ยังขาดความเป็นภาวะวิสัยในการสอบสวนคดีอาญากล่าวคือมุ่งรวบรวม เฉพาะพยานหลักฐานที่เป็นพยานหลักฐานเฉพาะเพื่อเอาผิดและลงโทษผู้ต้องหาแต่ด้านเดียว โดยไม่คำนึงถึงพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิด ดังนั้นจึงพบปัญหาการดำเนินคดีกับเหยื่อในการค้ามนุษย์ในความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการถูกค้ามนุษย์ เช่น ความผิดฐานเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าประเวณี เป็นต้น โดยมีได้คำนึงว่าหากบุคคลดังกล่าวผ่านการคัดแยกเหยื่อและผ่านการยืนยันว่าเป็นผู้เสียหายแล้ว จะได้รับความคุ้มครองไม่ให้ถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดดังกล่าวหรือไม่ โดยไม่พิจารณากฎหมาย มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 อันเป็นคุณกับเหยื่อ ส่งผลให้เหยื่อไม่อาจเป็นพยานสำคัญในการเริ่มต้นคดีค้ามนุษย์ได้ เพราะถูกพนักงานสอบสวนดำเนินคดีในความผิดอาญาอื่นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยกว่าไปแล้ว

อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนของไทยที่แยกอำนาจสอบสวนอย่างเป็นทางการกับอำนาจในการฟ้องคดี จึงทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าและซ้ำซ้อนในการค้นหา

⁵⁴ บันทึกข้อตกลง เรื่อง การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน กรณีการค้าหญิงและเด็ก ลงวันที่ 24 มีนาคม 2546.

⁵⁵ หนังสือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พดส.ตร.ด่วนที่สุด ที่ 001/038 วันที่ 28 มกราคม 2548 เรื่อง กำชับแนวทางการปฏิบัติในการคัดแยกเหยื่อของการค้ามนุษย์ชาวกัมพูชา.

ความจริง⁵⁶ และทำให้เหยื่อที่เป็นเด็กและหญิงที่ถูกกระทำทางเพศต้องเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับการถูกละเมิดซ้ำซ้อน อันกระทบต่อสภาพจิตใจ นอกจากนี้ยังทำให้ขาดระบบการควบคุมตรวจสอบและชั้นสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ

4.2.3 การคัดแยกเหยื่อ

การคัดแยกเหยื่อเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งเพื่อค้นหาความจริงจากเหยื่อในการคำมนุษย์หรือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนคดีคำมนุษย์ซึ่งมีวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเมืองการดังนี้

1) วัตถุประสงค์ในการคัดแยกเหยื่อ

โดยที่ความผิดฐานคำมนุษย์เป็นความผิดอาญาแผ่นดินพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจเริ่มต้นคดีได้⁵⁷ แม้ไม่มีการร้องทุกข์⁵⁸ กล่าวโทษ⁵⁹ ทั้งนี้หากมีผู้มาแจ้งความกับพนักงานสอบสวน ถ้าการแจ้งความนั้นเป็นคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษตามกฎหมายพนักงานสอบสวนต้องรับ คำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษตามระเบียบ เพื่อทำการสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้หากการแจ้งความนั้นมิใช่เป็น คำร้องทุกข์ แต่เนื่องจากลักษณะความผิดฐานคำมนุษย์เป็นความผิดอาญาแผ่นดินพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนว่ามีมูลความผิดเป็นความผิดฐานคำมนุษย์หรือไม่ ถ้าปรากฏเป็นความผิดเช่นว่าแล้ว เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนซึ่งจะต้องดำเนินการต่อไป นอกจากนี้หากพนักงานสอบสวนทราบเองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ทราบจากสื่อถึงเหตุอันควรสงสัยว่ามีการคำมนุษย์เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ต้องดำเนินการสอบสวนว่ามีมูลความผิดฐานคำมนุษย์หรือไม่ เนื่องจากเป็นคดีอาญาในความผิดที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ได้เสียของสาธารณชนหรือความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน โดยส่วนรวม เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสังคมเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้กรณีที่ต้องพิจารณาว่ามีมูลความผิดฐานคำมนุษย์หรือไม่นั้น พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน⁶⁰ โดยรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนว่าความผิดเป็นอย่างไร และมีพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร โดยการ

⁵⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2539). “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม”, บทบัณฑิตย์, เล่ม 25, ตอน 4, หน้า 143 (ธันวาคม).

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7).

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8).

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11).

บันทึกปากคำพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ สอบสวนผู้เสียหายและผู้ต้องหา⁶¹ จนเชื่อได้ว่าการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์เกิดขึ้นเพื่อดำเนินการต่อไป

เนื่องจากการค้ำมนุษย์มีลักษณะเป็นความผิดที่กระทำต่อบุคคลโดยตรง ดังนั้นพยานสำคัญที่จะทำให้เห็นว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง คือเหยื่อในการค้ำมนุษย์ ซึ่งหลายกรณี มีการพบตัวเหยื่อจากการสืบสวน หรือช่วยเหลือจากองค์กรแรกรับ แต่เนื่องจากพฤติการณ์ความผิดฐานค้ำมนุษย์ที่ทําค่อผู้เสียหายผู้ใหญ่นั้น ต้องกระทำโดยการหลอกลวง ข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ตามพระราชบัญญัติ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 นอกจากนี้พฤติการณ์ในการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ยังมีความใกล้เคียงกับการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น ทำให้พนักงานสอบสวนไม่อาจชี้ชัดได้ทันทีว่ามีมูลเหตุแห่งการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์เกิดขึ้นและเหยื่อเป็นผู้ ถูกกระทำหรือไม่ แต่จำเป็นต้องอาศัยข้อเท็จจริง จากเหยื่อเกี่ยวกับความยินยอม หรือความสมัครใจของเหยื่อ ความมีอิสระและอำนาจในการตัดสินใจของเหยื่อในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพของเหยื่อ⁶² เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาองค์ประกอบความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ ดังนั้นในเกือบทุกกรณี เพียงแต่พยานแวดล้อมอื่นอาจไม่เพียงพอที่จะ เชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ต่อบุคคลนั้นๆ จึงจึงต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากเหยื่อ เพื่อยืนยันพฤติการณ์ด้วย แต่เนื่องจากข้อจำกัดตามสภาพร่างกาย จิตใจที่บอบช้ำของเหยื่อ และความกลัวอันเกิดจากการข่มขู่ และกลัวถูกเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดีดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เหยื่อจึงไม่ค่อยเปิดเผยข้อเท็จจริงต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้การค้นหาคำความจริงจากเหยื่อเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ในบางกรณีที่บุคคลอ้างว่าตนเป็นผู้ถูกกระทำและยอมเปิดเผยพฤติการณ์ในการกระทำความผิดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ค้ำมนุษย์ พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานอื่นประกอบด้วยว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเหล่านี้ เรียกว่า “การคัดแยกเหยื่อ”

การคัดแยกเหยื่อ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือประการแรก เพื่อให้ได้ความจริงว่า “บุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์” นั้นเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ที่เกิดขึ้น แล้วให้ความคุ้มครองช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 เพื่อให้บุคคลเหล่านั้น

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (4).

⁶² ศูนย์ต่อต้านการค้ำมนุษย์ระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด, “ความแตกต่างระหว่างการค้ำมนุษย์และการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น”, <http://www.caht.ago.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.

ตัดสินใจเป็นพยานในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาต่อไป⁶³ และประการที่สอง เพื่อค้นหาความจริงจากเหยื่อและนำข้อเท็จจริงที่ได้จากเหยื่อไปประกอบพยานหลักฐานอื่นที่ได้จากการสอบสวนหรือนำไปขยายผล แล้วนำไปพิจารณาว่ามีมูลความผิดในการค้ามนุษย์เกิดขึ้นจริงหรือไม่ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษต่อไป

ทั้งนี้โดยที่ส่วนใหญ่จะถูกข่มขู่จากกลุ่มผู้ค้ามนุษย์จึงไม่กล้าเปิดเผยความจริง เนื่องจากเกรงกลัวว่าตนเองและครอบครัวจะถูกผู้ค้ามนุษย์ทำร้าย หรือเกรงกลัวว่าจะถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดอื่นๆ ที่ตนได้กระทำอันเกี่ยวเนื่องจากการถูกค้ามนุษย์ ดังนั้น เพื่อให้เหยื่อยอมเปิดเผย ความจริง รัฐจึงต้องมีมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครอง ช่วยเหลือเหยื่ออย่างตามหลักสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะในชั้นการเริ่มต้นการสอบสวน คือ ในชั้น คัดแยกเหยื่อ

2) กระบวนการคัดแยกเหยื่อ

หลังจากที่พนักงานสอบสวนทราบเบาะแสเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยอาจมีการกล่าวโทษโดยหน่วยงานที่ให้ข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม กรณีดังกล่าวย่อมมีการนำตัวบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เข้ามาผู้คดีด้วย กรณีดังกล่าวพนักงานสอบสวนต้องสอบสวนเพื่อค้นหาความจริงเบื้องต้นแล้วพิจารณาว่ามีมูลความผิดเป็นการค้ามนุษย์ซึ่งเป็นการผิดอาญาแผ่นดินขึ้นหรือไม่ ถ้าปรากฏว่าเป็น พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่จะต้องดำเนินการต่อไปนี้

(1) สอบปากคำและตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับตัวเหยื่อ

ในกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาไทยระหว่างค้นหาความจริงเบื้องต้นนี้ หากยังไม่ชัดเจนว่าเป็นการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือไม่ บุคคลที่ถูกพามาให้ปากคำหรือถูกเรียกมาให้ปากคำย่อมอยู่ในฐานะ “ผู้ให้ถ้อยคำ” ซึ่งปรากฏหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพื่อค้นหาความจริงในมาตรา 133 วรรค 1 - วรรค 3 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีหลักการคือใช้หลักการเดียวกันกับการสอบสวนพยานบุคคลดังนี้

ก. มีส่วนร่วมในการสอบปากคำ

โดยทั่วไปแล้วการสอบสวนได้ส่วนมูลฟ้องและการพิจารณาคดีต้องใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยก็ใช้ล่ามได้ ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจ

⁶³พิชวาส สุคนธ์พันธุ์ และณรงค์ ใจหาญ. (2549). “รายงานการศึกษาเรื่อง ระบบงานยุติธรรมทางอาญาไทยกับการค้ามนุษย์ ศูนย์กฎหมายภูมิภาคแม่น้ำโขง”, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 58.

ภาษาไทยได้และไม่มีล่าม กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามให้ โดยไม่ชักช้า⁶⁴ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกรหาล่ามสำหรับบางภาษา เช่น ภาษาของชนกลุ่มน้อยนั้นเป็นไปได้ยาก และการติดต่อกับสถานทูตบางกรณีก็มีข้อจำกัดที่ตัวเหยื่อซึ่งไม่ประสงค์จะติดต่อกับสถานทูตนั้น

ข. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการสอบปากคำ

ในการค้นหาความจริงในฐานะผู้ให้ถ้อยคำ การสอบปากคำนั้นจำเป็นต้องใช้มาตรฐานเดียวกันในการค้นหาความจริงจากพยาน โดยกรณีการสอบปากคำเด็กที่เป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายในความผิดฐานค้ามนุษย์ กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำเป็นสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสม โดยในขณะที่สอบสวนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น โดยในการตั้งคำถามต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของผู้เสียหายเด็กนั้นด้วย⁶⁵ หรือกรณีผู้เสียหายหญิงที่ถูกกระทำในความผิดเกี่ยวกับเพศ ต้องจัดให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น⁶⁶

กรณีดังกล่าวรัฐได้พยายามกำหนดแนวทางเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายในการค้ามนุษย์ที่เป็นหญิงและเด็ก ตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 (ซึ่งปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551) โดยกำหนดแนวทางในการสอบปากคำเบื้องต้น⁶⁷ ทั้งกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนต่างด้าวหรือคน

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13.

คำว่า "เหยื่ออาชญากรรม" หมายถึง บุคคลซึ่งโดยส่วน ตัวหรือร่วมกับผู้อื่น ได้รับอันตรายรวมทั้งการประทุษร้ายทางร่างกายและจิตใจความทุกข์ทางอารมณ์การสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือความเสียหายของสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ภายในรัฐสมาชิกรวมทั้งกฎหมายที่ใช้บังคับการใช้อำนาจในทางที่ผิด นอกจากนี้บุคคลอาจถูกพิจารณาเป็นเหยื่อภายใต้ปฏิญญานี้ ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะถูกพิสูจน์ทราบจับกุมคดีหรือถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดหรือไม่และโดยมิต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัวระหว่างผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม คำว่าเหยื่ออาชญากรรมยังรวมถึงครอบครัวใกล้ชิดหรือผู้อยู่ในอุปการะของเหยื่อโดยตรงและผู้ที่ได้รับอันตรายในการเข้าไปสอดแทรกเพื่อช่วยเหลือเหยื่อในสภาพอันตรายหรือเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อทั้งนี้บทบัญญัติที่ได้ให้เหยื่ออาชญากรรมตามเป็นยานี้ให้ใช้กับทุกคน โดยมี แบ่งแยกใดๆ เป็นต้นว่าเชื้อชาติสีผิวเพศวัยศาสนาภาษาสัญชาติความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ.

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรค 4.

⁶⁷ บันทึกข้อตกลง เรื่อง แนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการกรณีการค้าหญิงและเด็ก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 ข้อ 5.7 การสอบปากคำเบื้องต้น หมายความว่า การ

ไทย เพื่อชี้ขาดว่าเด็กหรือหญิงนั้นเป็นผู้เสียหายในการค้ามนุษย์หรือไม่นั้น ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือองค์กรเอกชนให้จัดหาหรือประสานงานให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านสตรีและเด็ก ซึ่งได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และจิตแพทย์แล้วแต่กรณีเข้าร่วมฟังการสอบปากคำเบื้องต้น⁶⁸

ค. การตรวจตัวเหยื่อ

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานในการชี้ขาดความเป็นเหยื่อผู้เสียหายหรือพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องตรวจตัวบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เมื่อผู้นั้นยินยอม แต่ถ้าผู้นั้นเป็นหญิงจะต้องใช้ผู้หญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ⁶⁹

รวมถึงการตรวจร่างกายผู้เสียหายโดยแพทย์ซึ่งโดยอาชีพเป็นผู้เชี่ยวชาญและความเห็นดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการวินิจฉัย ในชั้นสอบสวนว่ามีอาการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ต่อเหยื่อหรือไม่ เช่น กรณีตรวจร่างกายหญิงหรือเด็กที่ถูกล่อลวงมาค้าประเวณี หรือการตรวจฟันหรือร่างกายของบุคคลเพื่อพิสูจน์อายุของผู้ถูกกระทำว่าเป็นอายุต่ำกว่า 18 ปีหรือไม่⁷⁰

(2) การชี้ขาดความเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อ

ก. ระยะเวลาในการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อชี้ขาด

โดยที่สภาพร่างกายและจิตใจของเหยื่อในการค้ามนุษย์ส่วนใหญ่มีความบอบช้ำจากการถูกทารุณ และเหยื่อย่อมมีความกลัวอันเกิดจากปัจจัยภายในและภายนอก กล่าวคือ เกิดจากประสบการณ์ที่ถูกทารุณ และจากการข่มขู่ คุกคามของผู้ค้ามนุษย์ ดังนั้น ในระหว่างค้นหาความจริงเบื้องต้นนั้นต้องมีการคุ้มครองความปลอดภัยและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นที่เหมาะสม เพื่อให้เหยื่อมีสภาพร่างกายที่พร้อมจะให้ปากคำ หรือเปิดเผยข้อเท็จจริงที่สำคัญแก่คดี

ซักถามเพื่อให้ทราบว่าเด็กหรือหญิงนั้นเป็นผู้เสียหาย หรือตกเป็นเครื่องมือ หรือวัตถุแห่งการกระทำความผิดตามกฎหมายที่ระบุในบันทึกข้อตกลงข้อ 1 (5) หรือไม่

⁶⁸ บันทึกข้อตกลง เรื่อง แนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการกรณีการค้าหญิงและเด็ก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 ข้อ 4.7 ข้อ 5.7 และ ข้อ 6.7.

⁶⁹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 27 และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132.

⁷⁰ บันทึกข้อตกลง เรื่อง แนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการกรณีการค้าหญิงและเด็ก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 ข้อ 4.7 ข้อ 5.7 และข้อ 6.7.

นอกจากนี้การชี้ขาดต้องอาศัยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อ เช่นผลการตรวจร่างกายของแพทย์ ผลการพิสูจน์เอกสารยืนยันบุคคลของเหยื่อ เป็นต้น ดังนั้นระยะเวลาในการชี้ขาดว่าเป็นเหยื่อหรือไม่จึงควรมีระยะเวลาที่พอเหมาะ ซึ่งตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้ระยะเวลาเพื่อค้นหาความจริงและป้องกันภัยแก่ “บุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์” ภายในไม่เกิน 24 ชั่วโมง และหากมีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาให้เจ้าพนักงานยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้อนุญาต แม้ศาลจะอนุญาตได้ไม่เกิน 7 วัน⁷¹ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัดและเร่งรัดพนักงานสอบสวนในการค้นหาความจริงในชั้นนี้เป็นอย่างมาก

ข. อำนาจชี้ขาดและการตรวจสอบอำนาจ

การชี้ขาดความเป็นผู้เสียหายหรือความเป็นเหยื่อนี้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเพราะผลของการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายหรือไม่นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของเหยื่อที่จะได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือตามหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้บัญญัติกฎหมาย ให้อำนาจในกรณีดังกล่าว

ในทางปฏิบัติหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และตกลงให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับผิดชอบในการชี้ขาดว่าเด็กหรือหญิงเป็นผู้เสียหายในคดีหรือไม่โดยรับฟังข้อเท็จจริงพยานหลักฐานความเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดูแลเด็กหรือหญิงนั้นอยู่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

การควบคุมตรวจสอบอำนาจในการชี้ขาดดังกล่าวกำหนดให้กระทำโดยหัวหน้าสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบนั้นกล่าวคือหากความเห็นของพนักงานสอบสวนแตกต่างจากความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้หัวหน้าสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบผู้ชี้ขาดรวมทั้งทำบันทึกเหตุผลและแจ้งไปยังหน่วยงานดังกล่าวในกรณีที่มีความเห็นแย้ง

(3) การคุ้มครองช่วยเหลือบางประการระหว่างคัดแยกเหยื่อ

โดยที่การคัดแยกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเหยื่อไปสู่การคุ้มครองเหยื่อ ครอบคลุมทุกด้านตามหลักสิทธิมนุษยชนและยังไม่ชัดเจนว่าเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายบุคคลดังกล่าวยังไม่ได้รับความคุ้มครองช่วยเหลืออย่างนั้น

(3.1) คุ้มครองมาให้ถูกดำเนินคดีอาญา

(3.2) คุ้มครองความปลอดภัยและที่พักชั่วคราว

⁷¹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551, มาตรา 29.

(4) สิทธิของเหยื่อหลังจากผ่านคัดแยกเหยื่อแล้วในฐานะผู้เสียหายในคดี

คำมณูญ์

ด้วยกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไม่ให้ถูกทำร้ายซ้ำสอง ดังนั้นจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายว่าจะเป็นพยานในคดีหรือไม่ ในขั้นนี้แม้ผู้เสียหายตัดสินใจไม่ให้ความร่วมมือกฎหมายก็ยังไม่ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือเหยื่อบางประการตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งบัญญัติให้มีการแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงจะได้รับความคุ้มครองในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือเรื่องที่พักพิงพยาบาล เรื่องอาหาร การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษาก่อนการฟ้องร้อง การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้เสียหาย รวมทั้งช่วยเหลือในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย รวมทั้งจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้ด้วย

4.3 ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการยุติธรรมชั้นพิจารณาในการคุ้มครองพยานในคดี

คำมณูญ์

ปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคลในคดีอาญาในการพิสูจน์ความผิดของการค้ามนุษย์ เพื่อให้ทราบถึงเหตุขัดข้องต่างๆ ที่พยานไม่มาเบิกความหรือมาเบิกความแต่ให้การบิดเบือนข้อเท็จจริง มีรายละเอียดดังนี้

- 1) บุคคลปฏิบัติราชการเป็นพยาน ด้วยการหลีกเลี่ยงการไปเบิกความ เนื่องจากเกิดความเกรงกลัวต่ออิทธิพล กลัวเสียเวลา และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม จนในที่สุดศาลจะสั่งตัดพยานปากนี้ไป
- 2) พยานต้องเผชิญหน้ากับจำเลย ซึ่งเป็นสาเหตุที่พยานเกิดความกลัวผู้กระทำความผิดจนไม่กล้าเบิกความหรือเดินทางมาเป็นพยานต่อศาล
- 3) พยานเบิกความสับสน หรือเบิกความผิดพลาด ซึ่งมีสาเหตุมาจากความสามารถในการรับรู้และจดจำเหตุการณ์ ความเข้าใจและการถ่ายทอดขณะเบิกความ
- 4) พยานไม่รับหมายเรียก หลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายเรียก เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ค้ามนุษย์ อีกทั้งเกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากได้รับหมายเรียกและเดินทางไปศาลหลายครั้งแล้วไม่ได้เบิกความ
- 5) พยานกลับคำให้การ เนื่องจากได้รับเงินจากผู้ค้ามนุษย์ หรือต้องการช่วยเหลือผู้ค้ามนุษย์
- 6) พยานถูกข่มขู่ พยานบุคคลอาจได้รับการคุกคาม ข่มขู่ หรือขู่เช็ดู ด้วยการแสดงด้วยกริยาหรือวาจาว่าจะทำให้เกิดความเสียหายในทางใดๆ ไม่ว่าจะเป็นภยันตรายแก่ร่างกาย

ทรัพย์สิน สิทธิ เสรีภาพหรือชื่อเสียง การทำให้พยานกลับ พยานอาจจะหลีกเลี่ยงการเป็นพยานหรือให้การในลักษณะที่ไม่ตรงความจริง และส่งผลต่อการเบิกความ

7) พยานไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการพิจารณาของศาล

4.4 ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการยุติธรรมชั้นหลังพิจารณาในการคุ้มครองพยานในคดี ค้ำมนุษย์

กฎหมายบัญญัติให้พยานที่เป็นผู้เสียหายและเหยื่อได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 36 บัญญัติว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายระหว่างที่อยู่ในความดูแลไม่ว่าบุคคลนั้นจะพำนักอยู่ ณ ที่ใด ไม่ว่าก่อน ขณะ หรือหลังการดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย ในกรณีที่ผู้เสียหายจะได้รับการเบิกความหรือเป็นพยานในความผิดฐาน ค้ำมนุษย์” ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นพยานได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

การคุ้มครองพยานหลังเบิกความจะไม่ได้รับการสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากต่างเห็นว่าพยานปรากฏในสำนวนแล้ว และไม่มีผู้ใดทำร้ายพยานได้อีก แต่ในความเป็นจริงพยานที่เบิกความเสร็จหรือหลังการพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยหรือส่งกลับไปยังประเทศต้นทาง อาจถูก แก่แค้นจากผู้ค้าหรือกลุ่มของผู้ค้าได้ และขาดการประสานงานของหน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองพยานของประเทศไทยกับประเทศต้นทาง ทำให้ไม่สามารถทราบความเคลื่อนไหวและความปลอดภัยของผู้เสียหายได้ ดังนั้น ปัญหาการคุ้มครองพยานหลังการพิจารณาคดีของศาลยังมีอุปสรรคอยู่มาก

4.5 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ในกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา

การให้พยานได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญาการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลนั้นถือเป็นการคุ้มครองเบื้องต้นในเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงและเสรีภาพในชีวิตร่างกายรัฐมีหน้าที่ต้องให้ความคุ้มครองแก่พยานเพื่อรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีชีวิตอย่างสงบสุขปลอดภัยและเป็นกลไกที่จะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมสร้างชาติทำโดยการค้นหาความจริงได้อย่างแม่นยำ ทำให้พยานเกิดความมั่นใจที่จะถ่ายทอดความจริงที่ตนได้รู้ได้ประสบและสามารถเบิกความขยายผลนำไปสู่การได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษกระบวนการยุติธรรมของไทยจะสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบด้วยภารกิจอันสำคัญคือการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานในประเทศไทยได้เกิดขึ้นหลังจากที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาฉบับและมีการจัดตั้งสถาบันใหม่ๆ ขึ้นมากมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิในหลายๆ ด้านที่ไม่เคยปรากฏมีในรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งในจำนวนนั้นคือ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 และปีต่อมาจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เพื่อใช้บังคับโดยนำบทบัญญัติบางมาตราที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญมากำหนดในกฎหมายและในปี พ.ศ.2547 ได้มีการก่อตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานสังกัด กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรมขึ้น

ประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญาดังกล่าวข้างต้นจึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ได้บัญญัติให้สิทธิต่อพยานบุคคลในการได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติและค่าตอบแทนที่กฎหมายบัญญัติและเนื่องจากปัจจุบันพยานบุคคลยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรทั้งที่พยายามมีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้นเพื่อเพิ่มความคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 โดยกำหนดให้พยานบุคคลได้รับสิทธิในการคุ้มครองประกอบด้วยสิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบสิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามทั้งโดยตรง หรือโดยอ้อมสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสมสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยเป็นต้น โดยกำหนดลักษณะของพยานที่จะได้รับความคุ้มครองดังนี้

“พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่ง จะมาให้หรือให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจ สืบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาลในการดำเนินคดีอาญาร่วมทางผู้ชำนาญการพิเศษแต่มีให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยานในส่วนของการคุ้มครองสิทธิของพยานพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานกำหนดว่าการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่พยานได้รับตามกฎหมายอื่น

ปัจจุบันมาตราที่ใช้ในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดมาตรการไว้ 2 มาตรการด้วยกัน ได้แก่

1) มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

เป็นมาตรการใช้ในการคุ้มครองพยานมากที่สุดโดยจะดำเนินการในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยเนื่องจากการมาเป็นพยานในคดีอาญาโดยถูกคุกคามข่มขู่ถูกประทุษร้าย เพื่อให้พยานเกิดความเกรงกลัวไม่มาให้ข้อเท็จจริงกับพนักงานสอบสวนหรือไม่ไปเบิกความใน

ศาลทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้โดยการคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไปนี้ตัวพยานเองหรือบุคคลอื่นซึ่งมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นคุ้มครองพยานได้นอกจากนี้ พนักงานผู้มีอำนาจ สืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยานหากเห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือถูกข่มขู่คุกคามก็สามารถจัดให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานได้ การคุ้มครองพยานดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากพยานด้วย ถ้าพยานถูกข่มขู่คุกคามแต่ไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยกรณีดังกล่าวก็ไม่อาจนำมาตรการทั่วไปมาใช้ในการคุ้มครองพยานได้

ในปัจจุบันการร้องขอคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไปพยานหรือผู้ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องจะร้องขอผ่านสำนักงานคุ้มครองพยานกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือร้องขอผ่านเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีการร้องขอคุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยานสำนักงานคุ้มครองพยานจะเสนอขออนุมัติต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายและประสานงานส่งต่อพยานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจเหมือนการคุ้มครองพยานต่อไปการแจ้งและวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองความปลอดภัยตามมาตราทั่วไปนอกจากจะนำมาใช้กับพยานแล้ว ยังนำไปใช้กับคนอื่นที่เกี่ยวข้องกับพยานด้วยโดยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 7 บัญญัติว่า ในกรณีที่สามีกบรยาผู้อุปการะดีผู้สืบสันดานของพยานบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมด้วย การคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไปนั้นหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองจะต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สถานะและ สภาพของพยาน ลักษณะและพฤติการณ์ความร้ายแรงของคดีอาญาพฤติการณ์การข่มขู่การคุกคามพยาน โดยมีวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไปหลายวิธีได้แก่การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไปทำการติดตั้งตู้สายตรวจตู้แดง ที่พักอาศัยของพยานเพื่อให้ตำรวจสายตรวจไปตรวจเยี่ยมเป็นประจำการจัดให้พยานอยู่สถานที่ที่ปลอดภัยการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัวชื่อสกุลที่อยู่หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้หรือการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปรักษาพยานนัดที่พำนักอาศัยหรือในวันที่พยานจะไปศาลเป็นต้น โดยอาจใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีประกอบกัน

2) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ซึ่งมาตรการพิเศษมีเงื่อนไขในการคุ้มครองคือ ใช้กับพยานเฉพาะกรณีที่กำหนดไว้เนื่องจากเป็นคดีที่มีความสำคัญและมีความเสี่ยงสูงเป็นอย่างยิ่งว่าอาจเกิดภัยอันตรายร้ายแรงกับพยานได้ จำเป็นต้องใช้วิธีการคุ้มครองที่เข้มงวดเป็นพิเศษไปจากมาตรการทั่วไปทั้งนี้พยานอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ต้องเป็นพยานเฉพาะในคดีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายศุลกากร

2. คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

3. คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญาเฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหาสื่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจารเพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณีผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณีหรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

4. ความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรมได้แก่ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากรที่มีการวางแผนอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

5. คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้อำนาจตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

6. คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

โดยเมื่อปรากฏชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่สามารถให้ความปลอดภัยพยานหรือบุคคลอื่นซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาหรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาอาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเอง ขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานประการสำคัญ ตัวพยานเองต้องให้ความยินยอมด้วยวิธีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษกฎหมายกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานในการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1. ย้ายที่อยู่หรือจัดที่พักอันเหมาะสม
2. ถ้าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีเว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกิน 3 เดือนแต่ไม่เกิน 2 ปีทั้งนี้ให้เป็นไปตามอัตราตามระเบียบกระทรวงที่ทำว่าด้วยค่าตอบแทน
3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัวชื่อสกุลและหลักฐานที่สามารถระบุพยานรวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย
4. ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรมหรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
5. ช่วยเหลือให้การเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
6. ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
7. ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่สมควร

การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นความลับและห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลเว้นแต่จะรับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

สำหรับการดำเนินการคุ้มครองความปลอดภัย ตามมาตรการพิเศษก็เช่นเดียวกับ มาตรการทั่วไปกล่าวคือพยานอาจร้องขอให้นำมามาตรการพิเศษมาใช้ในการคุ้มครองสามีภรรยาผู้อุปการะผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานด้วยบุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมในการเข้ารับการคุ้มครองด้วย

4.6 หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน

หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญานั้น ได้แก่ สำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งถูกตั้งขึ้นเมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กล่าวคือ เมื่อกฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้ จึงเกิดความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการทำงานขององค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยานเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้ สำนักงานคุ้มครองพยานจึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ประกาศตามราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545⁷²

⁷²สำนักงานคุ้มครองพยาน, ประวัติแนวคิดและความเป็นมา, จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2012-06-20-08-30-40>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.

มาตรา 13 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดังนี้⁷³

1. การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ
2. การปฏิบัติที่เหมาะสม
3. ประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน

ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ประกาศตามราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545 สำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
2. ประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน
3. พัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
4. เสนอแนะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบหรือข้อบังคับ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองพยาน
5. ติดตามและประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน
6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพนั้น จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 มีหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและหลักการสิทธิมนุษยชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้ประชาชนมีความสมานฉันท์ได้รับการคุ้มครอง และมีหลักประกันด้านสิทธิและเสรีภาพในระดับสากล ขอบเขตของระบบงานประกอบด้วย 5 ระบบดังนี้⁷⁴

1. ระบบงานส่งเสริมและป้องกัน
สร้างการรับรู้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น
2. ระบบงานพิทักษ์สิทธิ

⁷³ เฟิงอ้าง เชียงอรรด 46.

⁷⁴ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, บทบาทภารกิจกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2012-06-20-05-54-34/2012-06-20-06-00-54>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.

ช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายให้เป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศไทย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ผู้เสียหาย

3. ระบบงานคุ้มครองและเยียวยา

ขอคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่ถูกข่มขู่คุกคามให้เกิดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสม และได้รับค่าตอบแทนที่สมควรจากรัฐตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

ก) การช่วยเหลือเยียวยาทางการเงินแก่ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่น โดยตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และเยียวยาจำเลยในคดีอาญาที่ตกเป็นแพะ

ข) การขอคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่ถูกข่มขู่คุกคามให้เกิดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสม และได้รับค่าตอบแทนที่สมควรจากรัฐตามความเป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

ค) สิทธิของพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยหากได้รับการข่มขู่คุกคามอันเป็นผลจากการที่จะมาหรือได้มาเป็นพยาน สิทธิที่จะร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลใกล้ชิดหากได้รับการข่มขู่คุกคามอันเป็นผลมาจากการที่ตนเองมาเป็นพยาน

ง) ส่งเสริมมาตรการรกรดไจจากรัฐและการสร้างกตึกาชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่มีข้อพิพาททางเลือกที่สามารถไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทกันเอง โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีเข้าสู่ศาลยุติธรรม โดยตั้งเป็น “ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท” ตามชุมชนต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

จ) สร้างหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนในระดับสากล โดยการสร้างมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผลักดันและพัฒนากฎหมายให้ทันสมัย

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองพยานคดีค้ามนุษย์ในประเทศไทย

ปัจจุบันรูปแบบของอาชญากรรมของขบวนการค้ามนุษย์มีหลากหลาย ผู้กระทำความผิดร่วมมือกับผู้กระทำความผิดเป็นเครือข่าย และเป็นเครือข่ายขององค์กรอาชญากรรมทั้งลักษณะภายในประเทศและลักษณะข้ามชาติ ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมการค้ามนุษย์มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไร้ทิศทางและขาดความสมดุล ตลอดจนการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ล้วนถือว่าเป็นเหตุและเป็นผลให้เกิดการค้ามนุษย์ ในขณะที่การดำเนินคดีกับอาชญากรผู้กระทำความผิดต่างมีปัญหาในการจับกุมค่อนข้างยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐ ไม่สามารถนำตัวผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการค้ามนุษย์มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือให้การในฐานะประจักษ์พยานได้ เนื่องจากระบบกฎหมาย นโยบาย และแนวทางปฏิบัติของรัฐยังไม่ครอบคลุมเพียงพอหรือมีการคุ้มครองที่ดีพอต่อการดูแลเยียวยาฟื้นฟูผู้เสียหายให้ เป็นไปตามมาตรการทางกฎหมายที่รัฐวางไว้อย่างเคร่งครัดและชัดเจน จึงส่งผลให้มีการปฏิบัติต่อผู้เสียหายเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด ตลอดจนรัฐขาดความร่วมมืออันพึงได้รับจากผู้เป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินคดีแก่ผู้ค้ามนุษย์ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปกป้องสิทธิมนุษยชนอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันและหยุดยั้งการกระทำความผิด และอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องตระหนัก คือ มาตรการในการต่อต้านการค้ามนุษย์จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการค้ามนุษย์

ปัญหาการค้ามนุษย์ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ทั่วโลกมีการณรงค์และเร่งปราบปรามอย่างจริงจัง แม้แต่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเองก็ได้มีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 4

สำหรับประเทศไทยปัญหาการค้ามนุษย์มีมานานในรูปแบบต่างๆ เช่น การบังคับค้าประเวณี การบังคับใช้แรงงานหรือบังคับขอราน โดยมีผู้หญิงและเด็กตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน และถูกส่งต่อออกไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และเป็นที่ยึดตาของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก

แม้ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้มาระยะหนึ่งแล้ว ปรากฏว่ามีบทบัญญัติบางมาตราไม่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน

และไม่สามารถนำไปบังคับใช้ให้สมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ไม่สามารถเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนให้กับพยานที่อยู่ในมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยตามมาตรการพิเศษ นิยามของพยานตามพระราชบัญญัติเดิม ไม่ครอบคลุมผู้แจ้งเบาะแส ผู้ทำคำร้อง ผู้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์กับทางราชการ นอกจากนี้ มูลฐานความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และเด็กกำหนดไว้ในมาตรการพิเศษ ซึ่งถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 รวมทั้งค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานไม่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้เกิดภาระแก่พยานที่มาเป็นพยานในการพิจารณาคำเนินคดีอาญา

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของ
ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	- The United States Code title 18 Part II Chapter 224 Sec 3521 - Trafficking Victims Protection Act of 2000	- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา - ไม่ได้บัญญัติกฎหมายแยกออกมาต่างหากเช่นประเทศไทย	The Serious Organized Crime and Police Act 2005	- พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา - พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551
บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง	- พยานผู้จะมาเป็นพยาน - ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารในคดีความผิดสำคัญ -บุคคลในครอบครัว/เกี่ยวข้องกับใกล้ชิด	- พยานที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องไม่มีพยานหลักฐานถึงขนาดสงสัยว่าเขาได้กระทำความผิด	- พยานที่มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย	- พยานผู้ที่ทำให้ข้อเท็จจริง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
ขอบเขต และ เงื่อนไขในการให้ ความคุ้มครอง	1. ให้เอกสารที่จำเป็นในการเปลี่ยนชื่อและข้อมูลทางทะเบียนราษฎรใหม่ 2. ให้ที่พำนักอาศัยกับพยานหรือผู้เกี่ยวข้อง 3. ให้การขนส่งเครื่องใช้และทรัพย์สินส่วนตัวไปยังที่แห่งใหม่ 4. ให้ค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตปกติ 5. ช่วยให้พยานมีงานทำ 6. ให้ความช่วยเหลืออื่นๆ ที่ช่วยให้พยานช่วยเหลือตัวเองได้ 7. เปิดเผยหรือปกปิดชื่อตัวชื่อสกุล ที่อยู่หรือข้อมูลอื่นใดของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง 8. คุ้มครองความลับของชื่อตัวชื่อสกุลและที่อยู่ของบุคคลสำหรับการลงทะเบียนประวัติ	- พยานที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องไม่มีพยานหลักฐานถึงขนาดสงสัยว่าเขาได้กระทำความผิด - อัยการแห่งสาธารณรัฐหรือผู้พิพากษาได้สวนขึ้นคำร้อง - ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขังเป็นผู้อนุญาต	- พยานที่มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและความสามารถของพยานที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายใต้การให้ความช่วยเหลือ 1. ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักให้ ประสานกับการเคหะแห่งประชาชาติ 2. การให้การศึกษาระดับอาชีวศึกษา 3. การจัดหาสวัสดิการ 4. ไม่เปิดเผยข้อมูลระบุตัวตนของพยาน - การเลิกการคุ้มครองพยานผู้มีอำนาจอนุมัติต้องบอกกล่าวล่วงหน้า 21 วัน กฎหมายให้มีการประสาน	ต้องเป็นคดีที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 และพยานได้รับอนุมัติให้ได้รับการคุ้มครองจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ขอบเขตการให้ความคุ้มครองเป็นไปตามมาตรา 10 1. จัดหาที่พักหรือย้ายที่อยู่ให้ 2. ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูพยานละผู้ที่พยานต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่เกิน 1 ปี 3. เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล หรือหลักฐานทะเบียนและการเปลี่ยนชื่อกลับ 4. จัดหาอาชีพ หรือให้มีการฝึกอบรมอาชีพได้ 5. ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
			ความร่วมมือกับ เอกชนในการให้ ความคุ้มครอง พยานด้วย	จากรัฐหรือการใช้ สิทธิทางศาล
	อาชญากรภายใต้กฎหมาย สหรัฐอเมริกาหรือกฎหมาย มลรัฐ			6. จัดให้มีการ คุ้มครองความ ปลอดภัยโดย เจ้าหน้าที่ คูแกลไม่ ต่ำกว่า 10 ชั่วโมง ต่อวัน 7. ดำเนินการอื่นใด แก่พยาน การ ช่วยเหลือดังกล่าว กฎหมายให้ สำนักงานคุ้มครอง พยานประสานความ ร่วมมือกับ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องที่ รับผิดชอบเพื่อให้ ความช่วยเหลือแก่ พยาน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
การรักษา ความลับ	1.หน่วยงานที่ทราบข้อมูล และที่อยู่ของพยานที่ได้รับ การย้ายที่อยู่มีเพียงสอง หน่วยงานคือผู้ตรวจการของ US Marshals (US Marshals Witness Security Inspector) หรือ	- การปกปิดชื่อตัว ชื่อ สกุลของพยาน (ป.วิ. อาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-58) - การปกปิดภูมิลาเนาของ พยาน การเปิดเผยที่อยู่ พยานมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และปรับไม่เกิน 75,000 ยูโร (ป.วิ.อาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-59)	กำหนดความผิดฐาน เปิดเผยข้อมูลที่ เกี่ยวกับการคุ้มครอง พยานไว้ความผิด ฐานเปิดเผยชื่อตัว ชื่อ สกุลของพยานที่ ได้รับการเปลี่ยนชื่อ ตัว ชื่อสกุลใหม่ แต่ มีชื่อย่อไว้ในกรณี มาตรา 706-59)	กำหนดให้เจ้า พนักงานต้องปกปิด ข้อมูลในการให้ ความช่วยเหลือเป็น ความลับ และหาก เปิดเผยมีความผิด
การรักษา ความลับ	1.หน้าที่ของOEO(office of Enforcement Operations) 2.การติดต่อประสานงาน ของความช่วยเหลือกับ หน่วยงานภายนอกเช่น การเคหะ หรือบริการ ประชาสงเคราะห์จะต้อง กระทำเป็นความลับ 3.ผู้เปิดเผยข้อมูลต่างๆ ของพยานที่ได้รับความ คุ้มครองโดยไม่ได้รับ อนุญาตจากรัฐมนตรี จะต้องโทษปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญ หรือจำคุก ไม่เกิน 5 ปี หรือ ทั้งจำทั้ง ปรับ	- กฎหมายไม่ได้ กำหนดมาตรการ คุ้มครองพิเศษไว้ อย่างเช่น พระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานใน คดีอาญา มาตรา 10 ของไทย - การคุ้มครองพยาน ทางกายภาพเป็นหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่ง ต้องรับผิดชอบความ ปลอดภัยของพยานอยู่ แล้ว	เจ้าพนักงานเปิดเผย หรือปกปิดชื่อหรือ ที่อยู่เพื่อให้ได้มา ซึ่งสิทธิของพยาน ในการให้ สวัสดิการของรัฐ	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
ผู้มีอำนาจ อนุมัติและ ผู้ให้การ คุ้มครอง	รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม(U.S. Attorney General)	- กระทรวงมหาดไทย - เจ้าหน้าที่ตำรวจ สังกัด กระทรวงมหาดไทย - ทหารที่ทำหน้าที่ ตำรวจ สังกัด กระทรวงกลาโหม - อัยการแห่ง สาธารณรัฐ - ผู้พิพากษาได้สวน - ผู้พิพากษาแห่ง เสรีภาพและการกักขัง	ผู้มีอำนาจอนุมัติ มี - The Chief Police officer - Director General of the Seriors Organised crime Agency. - The Director of the Scctish Drug Enforcement Agency. - Commissioners of her Masistry”s Revenue and Custom.	-รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้พิจารณา อนุมัติ หลังจาก ได้รับอนุมัติแล้ว มี เจ้าพนักงานใน หน่วยงาน คุ้มครองพยานให้ ความช่วยเหลือ และประสานงาน -การเพิกถอนเป็น อำนาจของ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม หรือพยานขอ ยกเลิกการขอรับ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายละเอียด	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
			เป็นหน่วยงาน หลักที่จะ พิจารณาอนุมัติคำ ร้องส่วนผู้ให้การ คุ้มครองได้แก่ ตำรวจและเจ้า พนักงานให้ หน่วยงานทั้งสี่ รวมถึง การให้ ความช่วยเหลือ โดยการประสาน การทำงานกับ หน่วยงานอื่น ซึ่ง หน้าที่ฝ่าย ทะเบียนราษฎร์ เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวกับที่ดิน เป็นต้น	ความคุ้มครอง พยาน ตามมาตรา 12

1. ปัญหาบทบัญญัติในการกันผู้กระทำความผิดเป็นพยานในคดีค้ำมนุษย์

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 20 ในคดีค้ำมนุษย์ถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้

บทบัญญัตินี้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการลดโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในคดีเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดที่เห็นสมควรกันเป็นพยานด้วย มาตรการกันผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยานจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนไม่มีกลไกในการต่อรองผู้ร่วมกระทำความผิดเพื่อให้ยอมมาให้การเป็นพยานในชั้นศาล เพื่อแลกกับการที่ไม่ต้องถูกดำเนินคดีหรือรับโทษสถานเบาหรือลดโทษ ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ.2556 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ที่กำหนดให้อำนาจของอัยการสูงสุดในการสั่งไม่ฟ้องหรือถอนฟ้องผู้กระทำความผิดที่ให้การเป็นประโยชน์ รวมถึงให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจลดโทษได้ด้วย

หากจะวิเคราะห์หว่า กฎหมายต้องคุ้มครองผู้ร่วมกระทำความผิดที่กันเป็นพยานเฉพาะคดีตามกฎหมายพิเศษเท่านั้น แต่จากการศึกษาพบว่ากลับมีการคุ้มครองผู้ร่วมกระทำความผิดในกฎหมายลำดับรองของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นสอบสวนตามระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 บทที่ 7 การกันผู้ต้องหาเป็นพยานในบางคดี ซึ่งวางหลักไว้ว่า ในคดีที่มีเหตุพิเศษ ยุ่งยากสลับซับซ้อน หรือร้ายแรง ที่คนจำนวนมากพากันเกรงกลัว หรือคดีบางเรื่องเกิดในที่ลับโดยบุคคลอื่นไม่สามารถรู้เห็นได้ นอกจากเป็นผู้กระทำผิดด้วยกัน หรือคดีที่มีการกระทำในรูปกระบวนการ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้พยายามแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานทุกวิถีทางแล้ว แต่ก็ไม่ทำให้ได้พยานหลักฐานในคดีนั้นอีก พนักงานสอบสวนอาจพิจารณากันผู้ต้องหาซึ่งได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันคนใดคนหนึ่งเป็นพยาน เมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นทางคดีเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหารายนั้น และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 79 วางหลักไว้ว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวนกันผู้ต้องหาซึ่งได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันคนใดคนหนึ่งเป็นพยานแล้ว และพนักงานอัยการเห็นสมควรกันผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งเป็นพยาน ให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาคนนั้น กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงใดไม่ตรงกับกฎหมายเฉพาะก็จะสามารถปรับใช้กับหลักทั่วไปในแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคดีก้ำกวมยัก็ถือว่าเป็นคดีที่มีเหตุพิเศษ มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน หรือร้ายแรง และคนจำนวนมากพากันเกรงกลัว หรือคดีบางเรื่องเกิดในที่ลับโดยบุคคลอื่นไม่สามารถรู้เห็นได้ นอกจากเป็นผู้กระทำผิดด้วยกัน หรือคดีที่มีการกระทำในรูปกระบวนการ เช่นเดียวกันกับคดีทั่วไปที่ได้กล่าวมาข้างต้น

แต่กลับไม่ได้รับความคุ้มครองซึ่งขัดกับหลักความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” หลักความเสมอภาคทั่วไปตามมาตรา 27 วรรคหนึ่งนี้ สอดคล้องกับการรับรองความเสมอภาคตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ตามบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 14 ข้อ 1 ซึ่งกล่าวถึงการคุ้มครองอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมาย (Equal protection of laws) ว่า “มลรัฐจะปฏิเสธไม่ให้บุคคลใดอยู่ภายใต้เขตอำนาจของตน ได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายไม่ได้”⁷⁵ หลักการตามมาตรา 27 วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่รับรองถึงหลักความเสมอภาค อันมีสาระสำคัญเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้มีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาพบว่า คดีค้ำมนุษย์เป็นคดีที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน และมีปัญหาในการนำตัวพยานผู้เสียหายมาเบิกความเนื่องจากผู้เสียหายเกิดความกลัวเพราะถูกคุกคามข่มขู่จากผู้กระทำความผิด ทำให้ปฏิเสธในการมาเป็นพยานต่อศาล เมื่อไม่มีพยานมาให้ข้อเท็จจริงและมาเบิกความยืนยันเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกลงโทษ และหลุดพ้นกระบวนกระบวนการยุติธรรมไป ซึ่งตามบทบัญญัติเรื่องการกันผู้ร่วมกระทำความผิดในคดีค้ำมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ.2559 มาตรา 20 นั้นให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการกันพยานในชั้นศาลเท่านั้น ทั้งที่การกันผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันเป็นพยานมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคดีค้ำมนุษย์ เพื่อให้การพิจารณาคดีค้ำมนุษย์เกิดประสิทธิภาพและสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ จึงจำเป็นต้องมีปรับปรุงกฎหมายในอำนาจในการใช้ดุลพินิจของการกันผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยานต่อไป

ดังนั้น รัฐควรบัญญัติแนวทางการกันผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและมีแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกันกับทุกคดีที่มีลักษณะความร้ายแรงแห่งคดีเหมือนกัน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวควรมีเนื้อหาดังนี้

1. ความหมายของคำว่าบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ให้หมายความรวมถึง พยานผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย
2. กำหนดให้การกันผู้ร่วมกระทำความผิดไว้เป็นพยานเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน โดยให้มีผู้มีอำนาจตรวจสอบการใช้ดุลพินิจนั้นอีกชั้นหนึ่งซึ่งอาจเป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่

⁷⁵ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลียงบุญเลิศชัย. (2552). รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา, คำอธิบายเรื่องมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, หน้า 194.

พนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดหรือผู้ที่อัยการสูงสุดมอบหมาย และให้อัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ร่วมกระทำผิดผู้นั้น

3. ให้พนักงานสอบสวนมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

3.1 พิจารณาเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนมีอยู่เพียงพอแก่การที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งหมดหรือไม่ เนื่องจากตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปผู้กระทำผิดทุกคนจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งการจะกันผู้ร่วมกระทำผิดไว้เป็นพยานควรใช้ในกรณีที่ไม่มีความผิดอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงนั้น (ภายใต้หลัก Subsidiarity Principle)

3.2 ผู้ร่วมกระทำผิดที่จะกันเป็นพยานนั้นต้องไม่ใช่ตัวการสำคัญ และการกันผู้นั้นเป็นพยานจะทำให้รัฐได้รับประโยชน์ในการปราบปรามตัวการสำคัญในองค์กระอาชญากรรม และผู้มีอิทธิพลอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ผู้ที่จะถูกกันเป็นพยานนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดที่ทำให้การเป็นประโยชน์ในการสอบสวน และจะไปเบิกความในชั้นศาลได้

3.4 มีการทำบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างองค์กรอัยการกับผู้ร่วมกระทำผิดที่กันไว้เป็นพยาน โดยมีข้อตกลงว่าจะคุ้มครองผู้ร่วมกระทำผิดนั้นเป็นพยานของรัฐในคดีอาญา โดยจะไม่ดำเนินคดีกับผู้ร่วมกระทำผิดนั้น

4. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 เพื่อให้คดีที่มีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ายาเสพติด ไม่ว่าจะมีความผิดอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ และการคุ้มครองพยานดังกล่าวใช้กับผู้ร่วมกระทำผิดที่ถูกกันไว้เป็นพยาน

2. ปัญหาเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่อค้ายาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า หลักการของการเรียกค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ายาเสพติด พ.ศ. 2551 มาตรา 35 กำหนดให้

“ผู้เสียหายมีสิทธิและประสงค์ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ายาเสพติด ให้พนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทน แทนผู้เสียหายตามที่ได้รับแจ้งจากปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

การเรียกค่าสินไหมทดแทนพนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้

คำพิพากษาในส่วนที่เรียกค่าสินไหมทดแทนให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา และในกรณีที่ศาลสั่งให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และให้อธิบดีกรมบังคับคดีมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีนี้ด้วย”

เนื่องจากทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดในคดีค้ำมนุษย์ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจถูกริบให้ตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติฟอกเงินพ.ศ.2542 โดยพนักงานอัยการอาจขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินของจำเลยที่เกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์ก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ เมื่อศาลทำการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการแล้ว และเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดยทรัพย์สินที่เป็นเงินสดและเงินที่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดไว้ให้สำนักงานส่งเข้ากองทุนกึ่งหนึ่ง และส่งให้กระทรวงการคลังอีกกึ่งหนึ่ง ถ้าเป็นทรัพย์สินอื่นให้ดำเนินการตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติฟอกเงินพ.ศ.2542 แล้ว จำเลยย่อมไม่มีทรัพย์สินอื่นใด

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์มีความสอดคล้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ความว่า “ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ และมาตรา 50 ความว่า ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าเจ้าหนี้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งการเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นหมายความว่า จะต้องรองกว่าศาลมีคำพิพากษา” และเมื่อนำมาเทียบเคียงจากหลักกฎหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า กองทรัพย์สินของจำเลยอาจถูกริบและตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แต่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

คำพิพากษาในส่วนแห่งที่เกี่ยวกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน อันจะทำให้เกิดปัญหาว่า ทรัพย์สินของจำเลยถูกริบและตกเป็นของแผ่นดินก่อนแล้วตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

พ.ศ.2551 และให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย จำเลยจึงไม่มีทรัพย์สินใดที่จะยึดหรือนำมาชำระให้แก่ผู้เสียหายได้อีก

จากการศึกษาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า มาตรการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลที่ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดค้ำมนุษย์ในประเทศไทย สอดคล้องกับกฎหมาย TVPA ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมุ่งให้ความช่วยเหลือในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณาถึงการที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนได้ก็ต่อเมื่อศาลมี คำพิพากษาแล้วเท่านั้น การพิจารณาคดีอาจใช้เวลานาน และทรัพย์สินของผู้ค้ำมนุษย์อาจถูกยึดและตกเป็นของแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษาและดำเนินการบังคับคดีได้ ดังนั้น จึงเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 35 ดังต่อไปนี้

วรรคสอง ความว่า “การเรียกค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ แต่ต้องยื่นก่อนหรือพร้อมกับคำร้องขอให้ริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และให้ศาลได้สวน เรื่องค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการได้สวนเพื่อริบทรัพย์สินของจำเลย”

วรรคสี่ ว่า “หากทรัพย์สินของจำเลยถูกยึดและตกเป็นของแผ่นดินตามกฎหมายอื่นแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธินำคำพิพากษาในส่วนแบ่งตามวรรคสาม สามารถขอรับการเยียวยาจากรัฐได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยอนุโลม”

3. มาตรการพิเศษเรื่องการคุ้มครองพยานค้ำมนุษย์ในกรณีถูกเงินจำเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 8 กำหนดประเภทคดีที่มีความร้ายแรง มีความเกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีที่เกี่ยวกับการหญิงและเด็กหรือความผิดว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือเป็นกรณีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เป็นคดีที่อาจยื่นคำร้องขอคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ โดยระบุไว้ในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2548 ข้อ 8 ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับ

มอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจได้รับคำร้องจากสำนักงานคุ้มครองพยานแล้ว ต้องพิจารณาโดยเร่งด่วนแต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันได้รับคำร้อง ถ้าเห็นว่าไม่ควรใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานให้สั่งไม่รับคำร้องแล้วแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไปให้พยานหรือผู้ยื่นคำร้องโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าควรใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานก็จะสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามความเหมาะสมต่อไป หากรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายไม่พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา 30 วัน ให้ถือว่าสั่งไม่รับคำร้อง ซึ่งถือว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่ล่าช้า เพราะในบางคดีหากเป็นกรณีที่พยานได้รับการคุกคามอย่างร้ายแรงเพราะอาชญากรเป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพล หากใช้กระบวนการพิจารณาการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแบบปกติอาจไม่ทันการ อาจเป็นเหตุให้พยานได้รับอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรืออาจได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

ดังนั้น เพื่อให้พยานได้รับความคุ้มครองในคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานอย่างร้ายแรงและเป็นกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนที่พยานต้องได้รับความคุ้มครอง จึงควรมีมาตรการคุ้มครองพยานชั่วคราวมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษทุกประเภทคดี เพื่อให้พยานได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยอย่างทันทั่วทั้งที่หากเกิดกรณีที่ถูกคุกคาม อย่างร้ายแรง โดยมาตรการคุ้มครองพยานชั่วคราวถือว่าเป็นมาตรการที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีโครงการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพก็ได้นำมามาตรการคุ้มครองพยานชั่วคราวมาใช้

ตามกฎหมาย USC, Title part 2 chapter 224 Section 3521 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดว่า หากกรณีพยานได้รับอันตรายอย่างเร่งด่วนตามกฎหมายคุ้มครองพยานก็มีบทบัญญัติเรื่องการให้ความคุ้มครองพยานชั่วคราวได้ ตามหลักเกณฑ์ว่า หากอัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจได้รับอันตรายอย่างเร่งด่วน ซึ่งการจัดให้มีการประเมินด้วยลายลักษณ์อักษร กระบวนการตัดสินใจ และการทำบันทึกข้อตกลงนั้นอาจจะไม่ทันทั่วทั้งที่ อัยการสูงสุดอาจสั่งให้นำมาตรการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนได้

เพื่อให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มีประสิทธิภาพมากขึ้น สมควรเพิ่มเติมการคุ้มครองพยานชั่วคราวในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2548 โดยเพิ่มเติมข้อที่ 12 และยกข้อ 12 เดิมเป็นข้อ 13 ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ข้อ 12 ในกรณีพยานหรือผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามข้อ 2 เห็นว่าพยานถูกคุกคามหรือมีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอันอาจทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย ปฏิบัติดังนี้ คือ

(1) ให้ผู้นั้นมีคำขอคุ้มครองชั่วคราวเข้ามาพร้อมกับคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานรับคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและส่งต่อให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในเขตที่พยานพักอาศัยอยู่โดยทันที ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่รับ คำร้อง เพื่อให้เข้าตรวจสอบประเมินสถานการณ์รวมถึงการจัดหาสถานที่พักชั่วคราวให้กับพยาน ซึ่งการคุ้มครองชั่วคราวนั้นให้มีผลจนกว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจะมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ 8

(2) ให้พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานล่วงหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 237 ทวิ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องมาตรการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กรณีค้ำมนุษย์พบว่า ในปัจจุบันปัญหาการค้ำมนุษย์ได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งขบวนการค้ำมนุษย์ได้มีความเชื่อมโยงมาในรูปแบบของอาชญากรรมอื่นๆ การค้ำมนุษย์ถือว่าเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศชาติและสวัสดิภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและสตรีแล้ว มักจะถูกใช้เป็นช่องทางในการหารายได้ให้แก่กลุ่มก่อการร้าย และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ด้วยเหตุนี้ทั่วโลกจึงได้หันมาให้ความสำคัญต่อการต่อต้านและปราบปรามการค้ำมนุษย์อย่างจริงจังและเพิ่มมากขึ้น แต่ในประเทศไทยนั้นการบังคับใช้กฎหมายค้ำมนุษย์ไม่อาจนำไปบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา ฝ่ายโจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบให้สิ้นกระแสความหากมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย กล่าวคือ คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ประจักษ์พยานหลักฐานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้การของพยานบุคคล แต่เนื่องจากส่วนใหญ่ในคดีค้ำมนุษย์ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ไม่มีผู้ใดกล้ามาให้การเป็นพยาน เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อตนเองและบุคคลในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมจึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดและตัวการมาลงโทษได้ และจากปัญหาทางกฎหมายที่พบแยกพิจารณาเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ปัญหาในการนำตัวพยานผู้เสียหายมาเบิกความเนื่องจากผู้เสียหายเกิดความกลัว เพราะถูกคุกคามข่มขู่จากผู้กระทำความผิด ทำให้ปฏิเสธในการมาเป็นพยานต่อศาล เมื่อไม่มีพยานมาเบิกความยืนยันเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกลงโทษและหลุดพ้นกระบวนการยุติธรรมไป พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ.2559 จึงมีบทบัญญัติเรื่องการกันผู้ร่วมกระทำความผิดในคดีค้ำมนุษย์เป็นพยาน แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องอำนาจในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการกันพยานว่ามีเพียงในชั้นศาลเท่านั้น ทั้งที่การกันผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันเป็นพยานมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคดีค้ำมนุษย์ เพื่อให้การพิจารณาคดีค้ำมนุษย์เกิดประสิทธิภาพและสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ จึงจำเป็นต้องมีปรับปรุง

กฎหมายในเรื่องอำนาจในการใช้ดุลพินิจกันผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยานให้มีขึ้นตั้งแต่แรกในกระบวนการยุติธรรม

2. ประเด็นปัญหาในเรื่องหลักการของการเรียกค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 ผู้เสียหายจะได้รับเงินชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อเมื่อคดีมีคำพิพากษา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างกัน อันจะทำให้เกิดปัญหาว่าทรัพย์สินของจำเลยถูกริบไปก่อนแล้วตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 ให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย จึงไม่มีทรัพย์สินใดที่จะชำระให้แก่ผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิและขาดความมั่นใจว่าจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

3. ประเด็นปัญหาประการสุดท้ายเป็นเรื่องมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในกรณีฉุกเฉิน เพื่อให้พยานได้รับความคุ้มครองในคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานอย่างร้ายแรงและเป็นกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนที่พยานต้องได้รับความคุ้มครอง จึงควรมีมาตรการคุ้มครองพยานชั่วคราวมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษทุกประเภทคดี เพื่อให้พยานได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยอย่างทันท่วงทีหากเกิดกรณีที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรง

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กรณีค้ำมนุษย์ พบปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการใช้มาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์อยู่หลายประการ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ประเด็นปัญหาบทบัญญัติในการกันผู้กระทำความผิดเป็นพยานในคดีค้ำมนุษย์ ผู้ศึกษา เห็นถึงความจำเป็นว่า รัฐควรบัญญัติแนวทางการกันผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและมีแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกันกับทุกคดีที่มีลักษณะความร้ายแรงแห่งคดีเหมือนกัน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวควรมีเนื้อหา ดังนี้

2.2.1 ความหมายของคำว่าบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 ให้หมายความรวมถึง “พยานผู้ร่วมกระทำความผิด” ด้วย

2.2.2 กำหนดให้การกันผู้ร่วมกระทำผิดไว้เป็นพยานเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน โดยให้มีผู้มีอำนาจตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจนั้นอีกชั้นหนึ่งซึ่งอาจเป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่ พนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดหรือผู้ที่อัยการสูงสุดมอบหมาย และให้อัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ร่วมกระทำผิดผู้นั้น

2.2.3 ให้พนักงานสอบสวนมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1) พิจารณาเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนมีอยู่เพียงพอแก่การที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งหมดหรือไม่ เนื่องจากตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปผู้กระทำผิด ทุกคนจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งการจะกันผู้ร่วมกระทำผิดไว้เป็นพยานควรใช้ในกรณีที่ไม่มีความผิดอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงนั้น (ภายใต้หลัก Subsidiarity Principle)

2) ผู้ร่วมกระทำผิดที่จะกันเป็นพยานนั้นต้องไม่ใช่ตัวการสำคัญ และการกันผู้นั้นเป็นพยานจะทำให้รัฐได้รับประโยชน์ในการปราบปรามตัวการสำคัญในองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพลอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผู้ที่จะถูกกันเป็นพยานนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดที่ให้การเป็นประโยชน์ในการสอบสวน และจะไปเบิกความในชั้นศาลได้

4) มีการทำบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างองค์กรอัยการกับผู้ร่วมกระทำผิดที่กันไว้เป็นพยาน โดยมีข้อตกลงว่าจะคุ้มครองผู้ร่วมกระทำผิดนั้นเป็นพยานของรัฐในคดีค้ำนุษย์ โดยจะไม่ดำเนินคดีกับผู้ร่วมกระทำผิดผู้นั้น

2.2.4 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 เพื่อให้คดีที่มีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ไม่ว่าจะมิใช่ข้อหาความผิดอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ และการคุ้มครองพยานดังกล่าวใช้กับผู้ร่วมกระทำผิดที่ถูกกันไว้เป็นพยาน

2.2 ประเด็นปัญหาในเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่อค้ำนุษย์นั้น เห็นควรเสนอให้แก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 35 ดังต่อไปนี้

วรรคสอง ความว่า “การเรียกค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ แต่ต้องยื่นก่อนหรือพร้อมกับคำร้องขอให้ริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และให้ศาลไต่สวน เรื่องค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการไต่สวนเพื่อริบทรัพย์สินของจำเลย”

วรรคสี่ ว่า “หากทรัพย์สินของจำเลยถูกยึดและตกเป็นของแผ่นดินตามกฎหมายอื่นแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธินำคำพิพากษาในส่วนแบ่งตามวรรคสาม สามารถขอรับการเยียวยาจากรัฐได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยอนุโลม”

2.3 ประเด็นปัญหามาตรการพิเศษเรื่องการคุ้มครองพยานค้ำมนุษย์ในกรณีฉุกเฉินจำเป็นอย่างยิ่ง เป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขและดำเนินการโดยเร่งด่วน จึงเห็นควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่อง การนำมาตรการคุ้มครองพยานชั่วคราวในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณา คำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2548 โดยเพิ่มเติมข้อที่ 12 และยกข้อ 12 เดิมเป็นข้อ 13 ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ข้อ 12 ในกรณีพยานหรือผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามข้อ 2 เห็นว่าพยานถูกคุกคามหรือมีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอันอาจทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย ปฏิบัติดังนี้ คือ

2.3.1 ให้ผู้นั้นมีคำขอคุ้มครองชั่วคราวเข้ามาพร้อมกับคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานรับคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและส่งต่อให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในเขตที่พยานพักอาศัยอยู่โดยทันที ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่รับ คำร้อง เพื่อให้เข้าตรวจสอบประเมินสถานการณ์รวมถึงการจัดหาสถานที่พักชั่วคราวให้กับพยาน ซึ่งการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ให้มีผลจนกว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจะมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ 8

2.3.2 ให้พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานล่วงหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ. (20 ตุลาคม 2556). ข่าวสารนิเทศ : การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กเสริมอนุสัญญาฯ สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th>.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2562). บทบาทภารกิจกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2012-06-20-05-54-34/2012-06-20-06-00-54> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.
- กรรภกรมย์ โกมลารชุน และคณะ. (2562). การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2539). “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม” บทบัณฑิตย์ เล่ม 25 ตอน 4 ธันวาคม. กุลพล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพฯ นิติธรรม.
- เจ็มชัย ชุติวชัย. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.
- คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2542). การเสวนาเรื่อง กฎหมายคุ้มครองพยาน เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ห้องประชุม ชั้น 9 อาคารมติชน เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2542.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), สิทธิมนุษยชน <http://humanrights.mfa.go.th/>.
- ชิตพล กาญจนกิจ. (2559). “ความท้าทายของรัฐอาเซียนในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ” วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 46, ฉบับที่ 1 : 51 - 77 23-29 มิถุนายน 2561, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- ญาณิสสา สุขภาคี. (2555). การให้ความคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีการค้ามนุษย์ (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ณัฐพล อนุเมธางกูร. (2548). การคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในชั้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

- ศรีสวัสดิ์ เลอวงศ์รัตน์. (2549). *การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทย*
กรุงเทพฯ: ซี แอนด์ เอส.
- ธานี สิงหนาท. (2552). *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ :
กรุงสยามพับลิชชิง.
- นนท์ชนัย คลับทอง. (2556). *กฎบัตรอาเซียนกับการแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบ
การค้ามนุษย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นรวลัย ชุนไกร. (2556). *การคุ้มครองพยานบุคคลในการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง* (การศึกษานิพนธ์ปริญญาตรีนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- บันทึกข้อตกลง. (2546). *การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน กรณีการ
ค้าหญิงและเด็ก* ลงวันที่ 24 มีนาคม 2546.
- บันทึกข้อตกลง. (2546). *แนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการ
ดำเนินการกรณีการค้าหญิงและเด็ก* (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546.
- เบญจมาศ กระจ่างโพธิ์. (2552). *การคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์กับการคุ้มครองสิทธิที่จะ
ไม่ถูกดำเนินคดีอาญา*, (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประมวลกฎหมายอาญา.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- ประธาน วัฒนวานิชย์, “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุม
อาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*,
9, 2, (กันยายน) : 149 - 153.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542.
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3) สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

พระอัยการลักษณะทนาย (ทาส) กฎหมายตราสามดวง ทาสไทยสมัยโบราณ, ความรู้ทางด้านกฎหมายและคดีความ, <http://natjar2001law.blogspot.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561.

พิศवास สุคนธ์พันธุ์. (2548). รายงานการวิจัยมาตรการในการแก้ไขปัญหาการลักลอบขนย้ายถิ่น (พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล ทางอากาศ) กรุงเทพฯ: สำนักอัยการสูงสุด.

พิศवास สุคนธ์พันธุ์ และณรงค์ ใจหาญ. (2549). “รายงานการศึกษาเรื่อง ระบบงานยุติธรรมทางอาญาไทยกับการค้ามนุษย์ ศูนย์กฎหมายภูมิภาคแม่น้ำโขง” กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2560). การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* (หน่วยที่ 12) สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

มูลนิธิผู้หญิง. (2546). การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ. กรุงเทพฯ : องค์การสากลต่อต้านความเป็นทาสและมูลนิธิผู้หญิง.

มนิมนา สุทธิพงษ์เกียรติ. (2552). *การคุ้มครองพยานในคดีอาญา : ศึกษากรณีบทบาทศาลยุติธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ.

มณฑินี กาญจนะวงศ์. (2555). *มาตรการความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อต่อต้านการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก และความสัมพันธ์กับพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง การค้าประเวณีเด็ก และสื่อลามกที่เกี่ยวข้องเด็ก ค.ศ.2000* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

รจนา นพเกตุ. (2556). *การคุ้มครองพยานเปรียบเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสหรัฐอเมริกา* (การศึกษาอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

รายงานประจำปี 2560 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.

รายงานสถานการณ์การละเมิดสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 26/2561 ระหว่างวันที่
23-29 มิถุนายน 2561, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 26.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 128.

รามศ พรหมเย็น (2552) ปัญหาการปฏิบัติต่อพยานในคดีอาญา ศึกษากรณี : การปฏิบัติที่
เหมาะสมต่อพยานในชั้นพนักงานสืบสวนสอบสวน (วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วันชัย รุจนวงศ์และคณะ. (2548). การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กร
อาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2) กรุงเทพฯ: สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงาน
อัยการสูงสุด.

วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการบริหารจัดการ
ระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตาม
พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546.

วรรณพร สิทธิกรวงศ์. (2552). การคุ้มครองพยาน : ศึกษากรณีการนำมาตรการฉุกเฉินมา
ปรับใช้ (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วรรณวิภา เมืองถ้ำ (2551) การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่า
ด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 : การ
ปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานผู้เสียหายในประเทศไทย
(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วารภรณ์ ชมมณี. (2560). ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีข้ามพรมแดนของประเทศไทย
(สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยศรีปทุม,
กรุงเทพฯ.

ศิริระ รัตนานุกูล. (2549). การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา
พ.ศ.2556 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรม
ข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 24, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร

- มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ศิปติ นพประเสริฐ. (2558). *การค้ำนุษย์ในไทย จุลสารความมั่นคงทางการศึกษา* ฉบับที่ 158 มิถุนายน.
- ศูนย์ต่อต้านการค้ำนุษย์ระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด <http://www.ago.go.th/> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.
- ศูนย์ต่อต้านการค้ำนุษย์ระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด, “ความแตกต่างระหว่างการค้ำนุษย์และการลักลอบขนย้ายถิ่น”, <http://www.caht.ago.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.
- สรายุทธ ยะการ. (2558). “การค้ำนุษย์ในประเทศไทย”, *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมาธิราช* 5, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558), 106 - 118.
- สุทธิชัย หล่อตระกูล. (2553). ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2553).
- ส่วนรวบรวมข้อมูลและสถิติ. (2563). *สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม* (ข้อมูล ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2562) สืบค้นเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563.
- สรรพสิทธิ์ คุ้มประพันธ์ และพวงค์ศรี ชัยชิตกุล. (2546). มุณินธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มาตรการในการแก้ไขปัญหาการค้ำนุษย์เฉพาะสตรีและเด็ก (เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2546 เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 29 – 30 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมแอมพาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี) มุณินธิชัยพัฒนาฯ.
- สมชัย ฑิตมาตุมากร. (2552). *พยานหลักฐาน*, สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), หน้า 316-321.
- สุนทรวิรัตน์ ศรีวรรณ. (2556). *การคุ้มครองพยานในคดีความผิดฐานค้ำนุษย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- โสภณ รัตนกร. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
- สงกานต์ อัจฉริยะทรัพย์. (2555). *การคุ้มครองและเยียวยาเหยื่อตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์ พ.ศ.2551* (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *การป้องกันปราบปรามการค้ำนุษย์ : วารสารแห่งชาติ*.

- สำนักงานคุ้มครองพยาน. (2562). *ประวัติแนวคิดและความเป็นมา* จาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2012-06-20-08-30-40> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2562.
- สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีระภัทรานนท์. (2548). *การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย (อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 24, ข้อ 25) ชุดโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติระยะที่ 2 สนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.*
- หนังสือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พดส.ตร.ด่วนที่สุด ที่ 001/038 วันที่ 28 มกราคม 2548 เรื่อง กำชับแนวทางการปฏิบัติในการคัดแยกเหยื่อของการค้ามนุษย์ชาวกัมพูชา
- อุดม รัฐอมฤต. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1): โรงพิมพ์เดือนตุลา.*
- องค์กรสากลต่อต้านความเป็นทาส. (2546). *การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ* กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง.
- อรรถกร วิเชียรรัตน์. (2552). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 : ศึกษากรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้ทรงอิทธิพล (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.*
- Wanchai Roujanavong “Thailand : Situation of Trafficking in Women” in Proceedings of The 1997 Regional Conference on Trafficking in Women and Children Bangkok Thailand (Unpublished Manuscript).
- U.s. Marshals Service, “Judicial Security Division,” available at <http://www.usmarshals.gov/witsec/> สืบค้นวันที่ 31 มกราคม 2563

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางวิศัลยา มุสิกรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	3 พฤษภาคม 2530
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ประวัติการศึกษา	น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2552
สถานที่ทำงาน	สำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดระนอง
ตำแหน่ง	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ

